

Strategija razvoja Općine Cazin

2011-2020

DECEMBAR, 2011. GODINE

Strategiju razvoja općine Cazin izradio je Razvojni tim općine Cazin u okviru Projekta integrisanog lokalnog razvoja (ILDPA), koji predstavlja zajedničku inicijativu Švicarske agencije za razvoj i saradnju (SDC) i Razvojnog programa Ujedinjenih nacija (UNDP) u periodu januar –decembar 2010. godine. Tehničku podršku Razvojnog timu u sklopu ovog projekta pružila je Razvojna agencija Eda.

I	Sadržaj	
II	Uvod	4
III	Metodologija kreiranja strategije razvoja	5
IV	Strateška platforma	6
	IV.1. Izvod iz socio-ekonomske analize	6
	IV.2. Strateško fokusiranje	27
	IV.3. Vizija i strateški ciljevi razvoja	30
V	Sektorski razvojni planovi	34
	V.1. Plan lokalnog ekonomskog razvoja	34
	V.1.1. Fokusiranje	34
	V.1.2. Razvojni ciljevi ekonomskog razvoja	35
	V.1.3. Programi, projekti i mjere	38
	V.1.4. Procjena očekivanih ishoda sa indikatorima	40
	V.2. Plan društvenog razvoja	41
	V.2.1. Fokusiranje	41
	V.2.2. Razvojni ciljevi društvenog razvoja	42
	V.2.3. Programi, projekti i mjere	43
	V.2.4. Procjena očekivanih ishoda sa indikatorima	46
	V.3. Plan zaštite životne sredine	47
	V.3.1. Fokusiranje	47
	V.3.2. Ciljevi zaštite životne sredine	48
	V.1.4. Procjena očekivanih ishoda sa indikatorima	55
VI.	Operativni dio	58
	VI.1. Plan implementacije integrisane strategije razvoja	58
	VI.1.1. Plan implementacije za 2011 – 2013	58
	VI.2. Finansijski plan imlementacije strategije razvoja	63
	VI.2.1. Indikativni finansijski plan za period od tri godine	63
	I.2.2. Akcioni plan za projekte koji se implementiraju u prvoj godini	68
	VI.2.3. Detaljan finansijski plan za projekte koji se implementiraju u 2011. godini	69
	VI.3. Plan razvoja organizacijskih kapaciteta i ljudskih potencijala	70
	VI.4. Praćenje, ocjenjivanje i ažuriranje strategije razvoja	71

II Uvod

Strategija integriranog razvoja 2011–2020. godine je ključni strateško-planski dokument općine Cazin, koji treba da podstiče budući rast i razvoj zajednice. Strategija razvoja obuhvata društvenu, ekonomsku, okolišnu kao i prostornu sferu. Strategija je izrađena kao okvir za definiranje zajedničkih ciljeva, podsticanja lokalnih snaga, ali i kao odgovor na izazove budućeg razvoja općine i sveukupnog života u njoj. Kao takva, Strategija integriranog razvoja je u skladu sa strategijama i politikama na višim nivoima vlasti, i to prije svega sa nacrtom Razvojne strategije BiH 2008-2013, Strategijom socijalne uključenosti 2008-2013, ali i sa drugim sektorskim strategijama na državnom, antitetskom i kantonalnom nivou.

Strategija razvoja općine Cazin izrađena je od strane radnih tijela koje je imenovao načelnik općine uz puno učešće predstavnika javnog, privatnog i nevladinog sektora. Strategija informira sveukupnu javnost i privatne ulagače o razvojnom putu općine, predstavlja osnovu za izradu detaljnih planova i programa u pojedinim sektorima, kreira podlogu za praćenje napretka te ohrabruje saradnju i dogovor u planiranju različitih nivoa vlasti i društveno-ekonomskih partnera.

Strategija razvoja predstavlja putokaz za sveukupni razvoj općine Cazin, obuhvata ekonomski, društveni i plan zaštite i unapređenja životne sredine, uz poštivanje prostornog aspekta. Vizija razvoja te strateški ciljevi razvoja općine definirani su na period od 10 godina. Prihvatajući činjenicu da postavljanje ciljeva podrazumijeva ne samo odgovor na pitanje „šta“, već i „kako“, te da je odgovor na ovo pitanje od ključnog značaja za kvalitetnu implementaciju Strategije, Općinski razvojni tim je izradio sektorske planove i operativni dio Strategije. Sektorski planovi, operativni ciljevi, programi, projekti i mjere, usmjereni ka poboljšanju kvaliteta života u općini, definisani su na period od 5 godina. Okvirni operativni planovi su izrađeni za naredne tri, a detaljni akcioni planovi za godinu dana.

Bitno je naglasiti da Strategija obuhvata i listu prioriternih programa i projekata u svakom sektoru, a koji omogućavaju dostizanje postavljenih ciljeva putem provođenja operativnih aktivnosti, čime se stvara osnova za sveukupnu implementaciju Strategije. Nadalje, prioritetni programi i projekti nisu samo osnova za korištenje općinskih i drugih domaćih izvora sredstava, nego i dobra osnova za pristup eksternim izvorima sredstava, poput IPA programa Evropske unije, ali i drugih programa podrške u Bosni i Hercegovini.

Kod izrade strategije razvoja općine Cazin posebno se vodilo računa o ostvarivanju horizontalne intersektorske usklađenosti te vertikalne usklađenosti Strategije sa strategijama i planovima na drugim nivoima. Dodatan značaj je poklonjen mogućim inicijativama međuopćinske saradnje.

Preduslov kvalitetne i pravovremene implementacije Strategije jeste prepoznavanje njenog značaja od strane sveukupne lokalne zajednice i viših nivoa vlasti, ali i uspostava Strategijom predviđenih mehanizama za njenu implementaciju, izvještavanje, ažuriranje i sveukupnu operacionalizaciju, a što je zadatak koji Općini, ali i svim drugim akterima u lokalnoj zajednici, predstoji u narednom periodu.

Tehnička pomoć u procesu izrade Strategije razvoja pružena je Općinskom razvojnom timu u okviru Projekta integriranog lokalnog razvoja (ILDLP) i uz finansijsku podršku Švajcarske agencije za razvoj i saradnju. Projekat predstavlja zajedničku inicijativu Razvojnog programa Ujedinjenih nacija u BiH (UNDP) i SDC-a.

III Metodologija kreiranja strategije razvoja

U izradi strateškog plana razvoja općine Cazin korištena je standardirana Metodologija za integrirano planiranje lokalnog razvoja (MiPRO), prihvaćena i preporučena od strane entitetskih vlada te saveza općina i gradova oba entiteta. MiPro je u potpunosti usklađena sa postojećim zakonskim okvirom kojim je definisano planiranje razvoja na lokalnom nivou, gdje je općinska uprava nosilac procesa izrade i implementacije strategije, uz maksimalno uključivanje i svih drugih aktera života u lokalnoj zajednici. Nadalje, MiPRO je u potpunosti usaglašena sa vodećim principima i pristupima strateškom planiranju koje promovira Evropska unija.

Vodeći principi na kojima se zasniva Strategija razvoja općine Cazin su održivost i socijalna uključenost. Održivost kao princip integrira ekonomski i okolišni aspekt, dok princip socijalne uključenosti podrazumijeva jednake šanse za sve i pravičnost u smislu identificiranja potreba i interesa marginaliziranih i socijalno isključenih grupa stanovništva.

Nadalje, Strategiju razvoja karakteriziraju integracija (što znači da su ekonomski, društveni i okolišni aspekt posmatrani kao neodvojivi dijelovi jedne cjeline) i participacija (svi zainteresirani akteri su angažirani i doprinijeli su izradi Strategije).

Općina se angažirala u procesu izrade Strategije vođena uvjerenjem da strateško planiranje predstavlja ključni instrument za proaktivno i odgovorno upravljanje lokalnim razvojem. Proces izrade Strategije razvoja Cazina, iniciran od strane načelnika Općine i podržan od strane Općinskog vijeća, započeo je potpisivanjem Memoranduma o razumijevanju između Općine Cazin i UNDP-a u aprilu 2009. godine, te formiranjem radnih tijela – Općinskog razvojnog tima i Partnerske grupe.

Proces je operativno vodio Općinski razvojni tim, a u samom procesu stvoreni su mehanizmi za snažno građansko učešće, dominantno kroz rad Partnerske grupe – konsultativnog tijela kojeg su činili predstavnici javnog, privatnog i nevladinog sektora. Poseban naglasak je stavljen na uključivanje i adekvatno prepoznavanje potreba potencijalno ranjivih kategorija stanovništva.

Polazna tačka za izradu strategije razvoja općine Cazin je bila analiza postojećih strateških dokumenata, nivoa njihove realizacije, te stepena razvijenosti ljudskih resursa neophodnih za izradu i implementaciju strategije.

Ova analiza je bila nadograđena na osnovu analize relevantnih kvantitativnih i kvalitativnih podataka iz primarnih i sekundarnih izvora. Noseći i najvažniji dio Strategije predstavlja njen strateški dio, tj. strateška platforma, a koja obuhvata socio-ekonomsku analizu, strateške fokuse, viziju razvoja i strateške ciljeve razvoja. Strateška platforma Strategije dominantno je djelo Općinskog razvojnog tima. Sektorske planove ekonomskog i društvenog razvoja te plana zaštite i unapređenja okoliša izradile su za tu svrhu formirane sektorske radne grupe, a koje su činili predstavnici javnog, privatnog i nevladinog sektora.

U završnom dijelu procesa, Općinski razvojni tim je, na bazi principa integracije, objedinio i uskladio sektorske dokumente, te izradio okvirne trogodišnje i detaljne jednogodišnje planove implementacije, uključujući i plan razvoja organizacijskih kapaciteta i ljudskih potencijala neophodnih za proces implementacije Strategije. Kako bi se omogućila učinkovita implementacija Strategije, finansijski okvir Strategije i općinski budžet za 2011. godinu su u potpunosti usklađeni.

IV Strateška platforma

IV.1. Izvod iz socio-ekonomske analize

1. Geografski položaj i prirodne karakteristike

Općina Cazin nalazi se na sjeverozapadnom dijelu Bosne i Hercegovine, odnosno Federacije Bosne i Hercegovine. Općina Cazin je dio Unsko-Sanskog kantona u okviru kojeg se osim Cazina nalaze i općine: Bihać, Bosanska Krupa, Bosanski Petrovac, Bužim, Ključ, Sanski Most i Velika Kladuša. Cazin se nalazi na 376 m nadmorske visine. Teritorija Općine Cazin zauzima prostor od 356 km².

Magistralni put M-4.2. dužine 52 km povezuje općinu Cazin preko Srbljana sa kantonalnim centrom (Bihać) i drugim gradovima Federacije BiH i RS, a preko Velike Kladuše sa područjem susjedne Republike Hrvatske.

Od ostalih saobraćajnica treba izdvojiti regionalni put koji Cazin, preko Stijene i Bosanske Krupe, povezuje sa područjima RS (Novi Grad, Banja Luka). Formiranjem općine Bužim putni pravac Cazin-Bužim poprimio je regionalni značaj jer povezuje Bužim, preko Cazina, sa kantonalnim centrom.

Ovo područje ima umjereno-kontinentalnu klimu sa dosta oštrim zimama i toplim ljetima, sa znatnim uticajem lokalnih uslova.

Na području općine Cazin nalaze se značajne geološke rezerve gipsa, tufora, kvarcnog pijeska, pločastih vapnenaca, uglja i drugih minerala. Ograničena istraživanja izvršena na termalnim izvorima su pokazala da se radi o ne agresivnim termalnim vodama, čije su temperature uz veće izdašnosti male u plićim zonama.

Hidrografsku situaciju na području općine Cazin karakteriše različitost u gustini riječne mreže, broju izvora i bogatstvu riječnih tokova. Osim rijeke Une, svi ostali vodotoci nisu dovoljno bogati vodom, naročito u ljetnom periodu. Pored rijeka koje cijelim tokom teku površinski, ima izvjestan broj ponornica, koje se ponovo javljaju kao nove rijeke odnosno potoci. Cazinski kraj raspolaže i sa rezervama podzemne vode koja se nalaze na velikim dubinama.

Šume na području općine Cazin zauzimaju znatan dio općinske teritorije, ali se radi o jako degradiranim niskim šumama, niskih proizvodnih mogućnosti. Visokih prirodnih šuma na području općine Cazin skoro i nema, izuzev vještački podignutih nasada četinara u primjesi sa prirodnim vrstama lišćara. Za područje općine Cazin je veoma značajna šuma kestena. Najveći areal pitomog kestena u Bosni i Hercegovini nalazi se na području cazinske općine.

Blizina velikih centara u Republici Hrvatskoj, blizina nacionalnog parka "Plitvička jezera", blizina rijeke Korane, rijeke Une, termalnih voda u banji Gata su značajne prednosti, koje omogućavaju da se područje Cazina višestruko poveže sa susjednim i širim područjem, koristeći ih u cilju intenziviranja razvoja svog područja i adekvatnijeg korištenja resursnih potencijala lovnih područja, kulturno-istorijskog i prirodnog naslijeđa.

2. Demografske karakteristike i kretanja

Općinu Cazin čini 54 naseljena mjesta organizovana u 23 mjesne zajednice. Prema posljednjem popisu stanovništva iz 1991. godine, općina je imala 63.406 stanovnika. Trenutni broj stanovnika je 62.468 Sa gustom naseljenosti od 175 stanovnika/km² općina Cazin se ubraja među gusto naseljene općine kako u FBiH tako i u BiH.

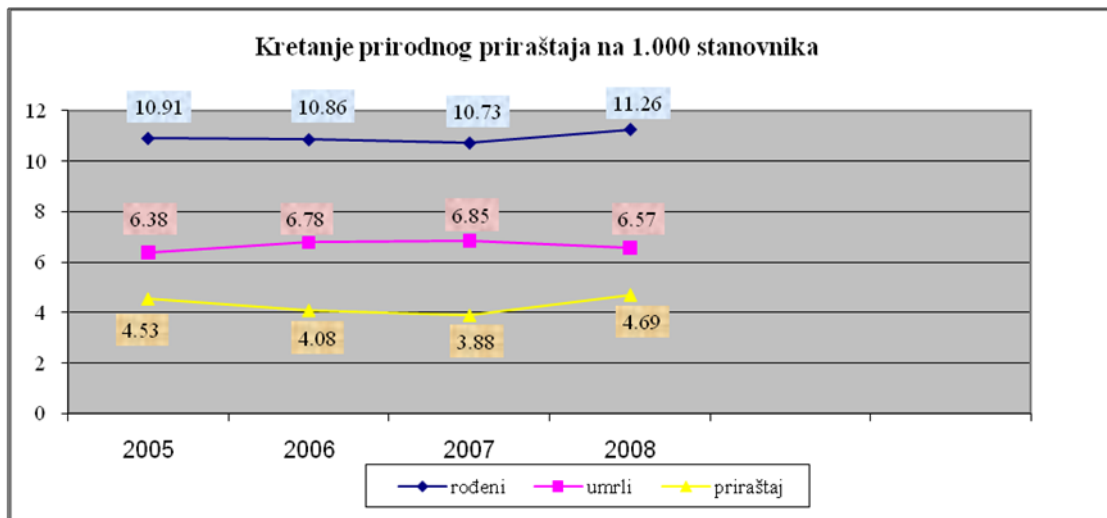
Prema podacima Federalnog zavoda za statistiku i prema raspoloživim podacima općinske administrativne službe, kao posljedica rata desile su se neznatne promjene u etničkoj strukturi stanovništva.

Promjene do kojih je došlo u starosnoj strukturi stanovništva odnose se na smanjenje učešća stanovništva mlađe životne dobi (do 14 godina starosti) u ukupnom stanovništvu, te na povećanje udjela starijih od 65 godina. Raspoloživi podaci ukazuju da se općina nalazi ispod granice koja definiše reproduktivnu sposobnost

stanovništva (25% stanovništva do 14 godina starosti), obzirom da trenutni udio stanovnika do 14 godina starosti u ukupnom stanovništvu iznosi 22%.

Trenutnu strukturu stanovništva karakteriše značajan udio radno sposobnog stanovništva (od 14 do 64 godine starosti).

Iako ne postoje zvanični podaci o broju stanovnika u ruralnim i urbanom dijelu općine prisutna je migracija stanovništva iz ruralnih prema urbanoj sredini. Evidentan je i odlazak stanovništva u druge zemlje zbog teške ekonomske situacije. Iako nema zvanične evidencije o ovoj pojavi ona je opće poznata i sigurno je prisutna.

U posljednjih nekoliko godina prirodni priraštaj stanovnika je pozitivan i konstantan. Prosječna stopa prirodnog priraštaja u posljednje četiri godine iznosila je 4,29‰ i znatno je veća od stope prirodnog priraštaja u BiH. Uzimajući u obzir ovakvu stopu prirodnog priraštaja ne uključujući potencijalne promjene broja stanovnika usljed migracije, ukupan broj stanovnika se u narednom periodu može bitnije promijeniti, a samim tim moglo bi doći do dodatnog pritiska na postojeću infrastrukturu na području općine (komunalnu, školsku, zdravstvenu). Općina Cazin prema demografskim nalazima SEA je izrazito ruralna sredina u kojoj preko 85% stanovništva živi u ruralnom području, dok samo uži centar općine spada u urbano područje. I pored značajnog potencijala seoskog područja u smislu radno sposobnog stanovništva, dosta razvijene infrastrukture i dostupnih resursa (zemljište, voda i šuma), privredne aktivnosti na selu sem poljoprivrede nisu razvijene u dovoljnoj mjeri. Razlog tome leži prije svega u činjenici da seoska gazdinstva najvećim dijelom žive od poljoprivredne proizvodnje koja nije visoko intenzivna i tržišno orijentisana.

Pored strateške opredijeljenosti općine da se stvori povoljan privredni ambijent, uravnoteži urbani i ruralni razvoj, cilj je takođe da se očuva ekološki čista sredina, ugodna i zdrava za življenje, sredina koja će dočekati svoje mlade koji se vraćaju s školovanja, iz zemlje ili inostranstva.

Iako je prirodni priraštaj zadnjih godina pozitivan i konstantan, općina namjerava da i dalje stimuliše natalitet: ponovnim otvaranjem cazinskog porodilišta i obezbjeđivanjem kako zdravstvene tako i ekonomske sigurnosti za porodilje i porodice sa većim brojem djece.

3. Pregled stanja i kretanja u lokalnoj ekonomiji

3.1. Broj i struktura preduzeća

Od ukupnog broja registrovanih pravnih lica u 2008. i 2009. godinu najveći broj je u djelatnosti trgovina na veliko i malo i održavanje-oko 40%, zatim slijede ostale društvene, socijalne i lične uslužne aktivnosti-17%, te prerađivačka industrija sa 12% od ukupnog broja registrovanih pravnih lica.

Što se tiče registrovanih radnji, najviše ih je u oblasti zanatskih radnji, zatim u približno istom broju su ugostiteljske i trgovačke radnje i individualni prijevoznici.

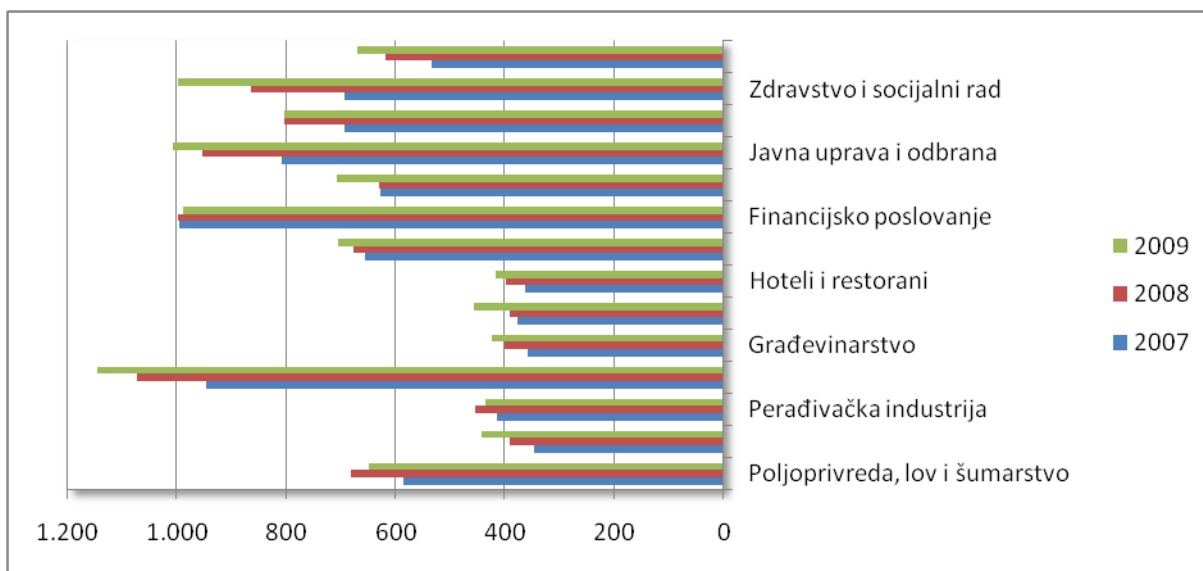
Vrsta djelatnosti	2008	2009
Trgovačke radnje	161	152
Ugostiteljske radnje	162	162
Obrtničke djelatnosti	439	430
Poljoprivredna djelatnost	25	22
Prijevoznici	142	138
Auto škole	13	13
Taxi - prijevoznici	16	19
Ukupno	958	936

Izvor: Registar izdatih odobrenja za rad fizičkim licima Općine Cazin, Služba za razvoj i poduzetništvo

3.2. Prosječne plate

Prosječna mjesečna neto plaća na kraju 2009. godine u općini iznosila je 668,08 KM i manja je u odnosu na F BiH (792,08 KM).

Djelatnosti koje upošljavaju najveći broj ljudi-trgovina, prerađivačka industrija i građevinarstvo imaju najniži nivo primanja što se vidi i na slijedećem grafikonu.

Izvor podataka: Federalni zavod za statistiku

Prosječne plaće zaposlenih u svim djelatnostima u općini Cazin niže su u odnosu na plaće u istim djelatnostima u Federaciji BiH.

3.3. Veće investicije u privredi

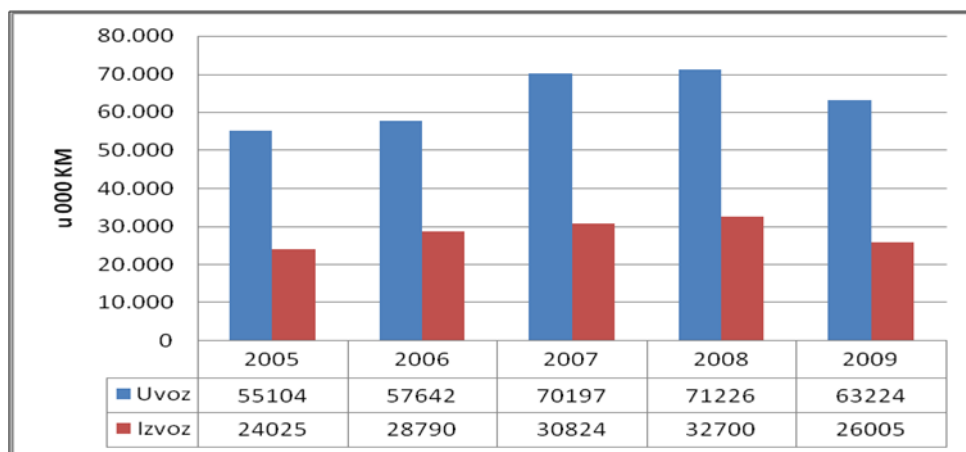
Značajne investicije su bile u oblasti proizvodnje medicinskog potrošnog materijala i proizvodnje građevinskog materijala i poljoprivrede.

Očekuje se da će investicije u poljoprivredi imati u budućnosti trend razvoja i proširenja zbog stvaranja povoljnijih uslova za bavljenje ovom vrstom proizvodnje, što svakako ide u prilog strateškim pravcima razvoja Općine.

Kad su u pitanju ostale grane privrede može se reći da je bilo ulaganja, ali ne većih, u djelatnosti koje preovlađuju (drvoprerađivačku i metaloprerađivačku).

3.4. Spoljnotrgovinska razmjena i najznačajniji izvozni proizvodi i preduzeća

Pokazatelji izvoza /uvoza sa područja općine Cazin u periodu 2005-2009. pokazuju kontinuirano duplo veći uvoz od izvoza, zatim da je uvoz bio najveći u 2008. godini i da je iznosio 71.226.000 KM . Pad uvoza u 2009. godini nije rezultat povećanja domaće proizvodnje, već posljedica ekonomske krize. Pad uvoza popraćen je i padom izvoza .

3.5. Turizam

U općini Cazin je zastupljena ponuda kontinentalnog turizma. Iako ima sedam starih gradova, četiri sportsko-rekreaciona centra, osam malih lovišta, deset rijeka i potoka, termalne banjske vode i desetak manjih izletišta u prirodi, Cazin nema značajno razvijen turizam kao privrednu djelatnost.

Cazin nema dugu istorijsku tradiciju turističkog privređivanja, iako je od 80-tih do 90-tih godina prošlog stoljeća bio značajna destinacija turistima iz zapadne Europe, posebno Holandije.

Cazin raspolaže sa 350 ležajeva u jednom hotelu, dva motela koji su kategorizirani, te još sedam različitih objekata za smještaj i noćenja turista u kojima se turisti zadržavaju u prosjeku jedan do dva dana.

Turistima u Cazinu se nudi lov na malu divljač, ribolov, sportovi na divljim vodama, uzletno-slijetne staze za avanturističke sportove u zraku, banjsko-zdravstveni turizam, vjerski turizam, raznovrsna gastro ponuda, nezagađena okolina i čista voda.

Problem bržeg razvoja turizma u općini Cazin je nedovoljna promocija sa kvalitetnim i konkretnim programima ponude boravka turista, nedostatak sposobnih turističkih agencija koje bi nudile aranžmane za boravak turista u Cazinu. Postojeće agencije kao i drugi subjekti se uglavnom bave odvođenjem građana iz Cazina u druge turističke krajeve.

Poseban problem boljeg razvoja turizma u Cazinu kao i cijeloj Bosni i Hercegovini je nedostatak stručnog kadra u ovoj oblasti, primjena turističkih standarda, turistička signalizacija, uređene turističke destinacije, bolja promocija i stvaranje općeg turističkog ambijenta.

3.6. Poljoprivreda

Od ukupno 23.353 ha poljoprivrednog zemljišta na području općine Cazin, najveći dio-16.397 ha čine njive u privatnom vlasništvu. Veličina i vrsta poljoprivrednog zemljišta, kao i vlasnička pripadnost prikazani su u tabeli koja slijedi.

Vrsta	Individualna svojina u ha	Državna svojina u ha
Njive	16.397	324
Voćnjaci	311	41
Livade	3.688	142
Pašnjaci	2.027	423
UKUPNO	22.423	930
UKUPNO	23.353	

Ako se kao indikator sposobnosti zajednice da proizvodi dovoljne količine hrane za svoje stanovništvo uzme minimalnih 0,17ha obradivog zemljišta po glavi stanovnika, vidi se da raspoloživo obradivo zemljište po glavi stanovnika na području općine Cazin (0,36ha/stanovniku) više od dva puta prelazi definisani potrebni minimum, te da općina Cazin ima dovoljne površine i za tržišnu poljoprivrednu proizvodnju:

Broj stanovnika	poljoprivredno zemljište Ha /stanovniku	Obradivo zemljište ha/stanovniku	Oranično zemljište ha/stanovniku
63.406	0,40	0,36	0,26

Izvor: Publikacije OPR-Cazin/

Poslije poljoprivrednih površina, šume prekrivaju najviše površine, oko 25% općinske teritorije.

Ukupna površina šuma i šumskog zemljišta iznosi oko 10.090 ha, od čega u državnoj svojini oko 52%, odnosno u privatnoj svojini oko 48%.

Najrasprostranjenije su listopadne šume, niske šume hrasta kitnjaka, niske bukove šume, te niske kestenove šume. Najveći areal pitomog kestena u Bosni i Hercegovini nalazi se na području općine Cazin i zauzima površinu od 2.000 ha.

Visokih prirodnih šuma na području općine Cazin skoro i nema, a postojeće gazdinske klase koje se ubrajaju u visoke šume predstavljaju vještački podignute nasade četinaru u primjesi sa prirodnim vrstama lišćara. Sve ostale površine nemaju nikakvu ekonomsku vrijednost i činiće osnovu za nova pošumljavanja u planskom periodu.

Državne šume pripadaju različitim klasama, zavisno od tipa podloge i zemljišta, sastava šumskih zajednica i uzgojnog tipa.

Šume u privatnoj svojini raspoređene su u nepravilno ispresijecanim površinama na cijelom području općine i upoređujući ih sa državnim šumama, predstavljaju još manje cjeline.

Na području općine Cazin ratarska i povrtlarska proizvodnja je organizirana na individualnim gazdinstvima. Od ratarskih kultura najviše su zastupljene kulture pšenice i kukuruza/silažni i merkantilni/ koji se koristi uglavnom za ishranu stoke na vlastitim farmama.

Realizaciju jesenje i proljetne sjetve vegetacione 2009/2010. godine pratile su povećane cijene poljoprivrednog repromaterijala, povećane cijene usluga mehanizacije (obrada, sjetva), te povećana

upotreba vlastitog sjemena u reprodukciji strnih žitarica, uz nepovoljne vremenske prilike. Kako se ovi problemi u ratarstvu na području općine ponavljaju zadnjih godina, jasno je da su uzrokovali povećanje troškova proizvodnje, a smanjenje prinosa, odnosno profita.

Dok je u sjetvi žitarica u 2009. godini prisutan trend smanjenja sjetvenih površina u odnosu na 2008. godinu, kod sjetve povrća i krmnog bilja, povećane su zasijane površine.

Za 2009. godinu karakteristična je i proizvodnja povrća na komercijalnoj osnovi, u kooperaciji sa SPZ „Agromerkantilija“ Velika Kladuša. Ovom kooperacijom od 136 proizvođača otkupljeno je oko 700 tona krastavaca za industrijsku preradu. Značajno je da je ova proizvodnja podržana subvencijama od strane općinskog, kantonalnog i federalnog budžeta.

Ovakav vid kooperacije u poljoprivrednoj proizvodnji garantuje povećano zapošljavanje radno sposobnog stanovništva, profit, i povećan izvoz, pa je treba podržati.

U 2009. godini smanjene su površine pod plastenicima (7.005 m²) u odnosu na 2007. godinu (7.591 m²), jer je jedan dio vlasnika prodao svoje plastenike van područja općine. Kako općina podržava i stimulise ovakav vid proizvodnje, poljoprivredni proizvođači su ohrabreni da se orijentišu na plateničku proizvodnju.

Na području općine Cazin je stvoreno jezgro voćara sa površinama preko 0,2 ha homogenog zasada, koji su se opredjelili za sadnju visoko kvalitetnih i produktivnih sorti uz primjenu savremene agrotehnike.

Najviše se gaje šljive, jabuke i kruške, a uvodi se proizvodnja sitnog jagodičastog voća (malina i jagoda) na komercijalnoj osnovi u kooperaciji i za poznatog kupca.

Brojno stanje stoke na području općine Cazin u 2009. godini

Vrsta stoke	Broj grla
Goveda	8.100
Konji	50
Ovce	15.000
Koze	300

Dok je broj goveda neznatno u porastu, broj ovaca stagnira, a ograničavajući faktor za njihov uzgoj je nedostatak pašnjačkih površina i njihovo neodržavanje.

I dalje je prisutan problem bruceloze na području općine Cazin, gdje je prema podacima nadležne veterinarske službe ova bolest dijagnosticirana u 17 domaćinstava u okviru kojih su oboljela 82 grla ovaca i 17 grla goveda.

Što se tiče peradarstva, ovaj vid proizvodnje se odvija u domaćinstvima: na jednoj lokaciji postoji farma kapaciteta preko 1.000 koka nosilica za proizvodnju konzumnih jaja, dok se na tri lokacije proizvode brojleri kapaciteta oko 1.000 komada. U drugom kvartalu ove godine pokrenuta je proizvodnja – tov pilića, a industrijski je utovljeno 210.000 komada pilića (brojlera).

Broj peradi (izuzev industrijskog tova brojlera) tokom godine varira i kreće se oko 60.000 komada.

Na području općine Cazin pčelarenjem se bavi 150 do 200 pčelara koji imaju 5261 košnicu, međutim Udruženje pčelara “Kesten” organizovano okuplja oko 80 pčelara. Udruženje je realiziralo aktivnost brendiranje geografskog porijekla kestenovog meda. Interese pčelara zastupa i Savez pčelara Unsko-sanskog kantona. Pčelarenjem kao profesijom bavi se 5-6 pčelara sa 150-200 pčelinjih društava, a najbrojniji su pčelari sa 25-50 društava. U sistem podrške pčelarima u toku 2009. godine bilo je uključeno 59 pčelara.

Imajući u vidu činjenice da se privreda općine Cazin zasniva na uslužnoj i trgovačkoj djelatnosti, u kojoj su plate zaposlenih najniže, da je uvoz dva puta veći od izvoza, da postoje prirodni i infrastrukturni preduslovi za razvoj turizma, te da su mogućnosti za dalji razvoj poljoprivrede velike, općina ima jasnu viziju u kom pravcu bi trebao ići njen privredni razvoj.

Strateška opredjeljenost općine je da stimuliše privatni sektor za investiranje i izgradnju prerađivačkih kapaciteta zasnovanih na domaćoj sirovinskoj osnovi, te da stimuliše zajednički rad na plasmanu domaćih proizvoda kroz postojeće trgovačke i uslužne kapacitete i razvijenu turističku ponudu. Namjera je da se prerađivački kapaciteti podignu na nivo što veće finalizacije proizvoda, umjesto prodaje neprerađenih sirovina ili nisko finalizovane proizvodnje, što se posebno odnosi na poljoprivredu.

Da bi se to ostvarilo općina je opredijeljena da obezbjedi odgovarajuću infrastrukturu kao što je izgradnja zaobilaznice kojom bi se područje intenzivnog privrednog razvoja (Ćoralčići, Mala lisa-Incel, Puškara) rasteretilo tranzitnog teretnog saobraćaja. Takođe općina je preduzela odgovarajuće aktivnosti kako bi joj bile date na korištenje veće poljoprivredne površine koje je ranije koristio Agrokomerc iz Velike Kladuše.

3.7. Pregled stanja i kretanja na tržištu rada

Od ukupnog broja stanovnika koji žive na području općine, oko 44.000 je radno sposobnog stanovništva, od čega 48% ili 21.000 žena odnosno 52% ili 23.000 muškaraca.

Prema raspoloživim podacima broj zaposlenih se povećavao u 2007. (5.092) i 2008. godini (5.478) ali je vjerovatno zbog globalne ekonomske krize, taj broj u 2009. godini pao na 5.428.

U navedeni broj zaposlenih nisu uključena lica koja se nalaze na privremenom radu u inostranstvu, jer ti podaci nisu dostupni. Prema popisu iz 1991. godine 3.353 lica su bila zaposlena u inostranstvu, a u taj broj nisu bila uključena lica koja su zaposlena u Sloveniji i Hrvatskoj, jer su ove republike tada bile u sastavu SFRJ. Kroz evidencije Službe za zapošljavanje je u periodu od 1996-2010. godine evidentirano oko 2.500 nezaposlenih lica koja su svoje zaposlenje ostvarili u R. Sloveniji. Procjena Službe za zapošljavanje je da ukupan broj lica sa područja općine Cazin zaposlenih u dijaspori iznosi 13.000 ljudi, pretežno muškaraca, od kojih je određeni broj zajedno sa porodicom u inostranstvu.

U broj zaposlenih takođe nisu uključena lica zaposlena u oblasti poljoprivrede. Prema evidenciji Službe za razvoj i poduzetništvo općine Cazin, na području općine je registrovano 2.722 poljoprivrednih gazdinstava, te prema tome može se sa sigurnošću reći da je, u suštini, poljoprivreda djelatnost koja upošljava najveći broj ljudi.

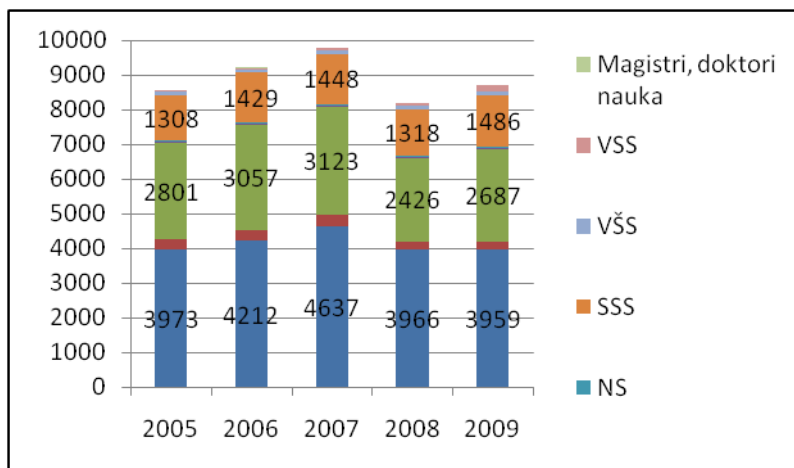
Najviše zaposlenih prema evidencijama je u djelatnosti trgovine (23,8%), prerađivačkoj industriji (19,2%) te obrazovanju 13,9%.

U odnosu na polnu strukturu, muškarci su najviše zaposleni u trgovini, građevinarstvu i prerađivačkoj industriji, a žene u trgovini, prerađivačkoj industriji i obrazovanju. Javna uprava i odbrana zapošljavaju 33,5% žena, dok su u obrazovanju 62,5% zaposlenih žene.

Odnos zaposlenosti u sektoru proizvodnje, trgovine i uslužnih djelatnosti u odnosu na sektor administrativnih, društvenih i socijalnih djelatnosti je 2:1, što je indikator nepovoljnog stanja privrede.

Ukupan broj nezaposlenih je 8.704, što je veoma nepovoljno u odnosu na broj zaposlenih- 5.428.

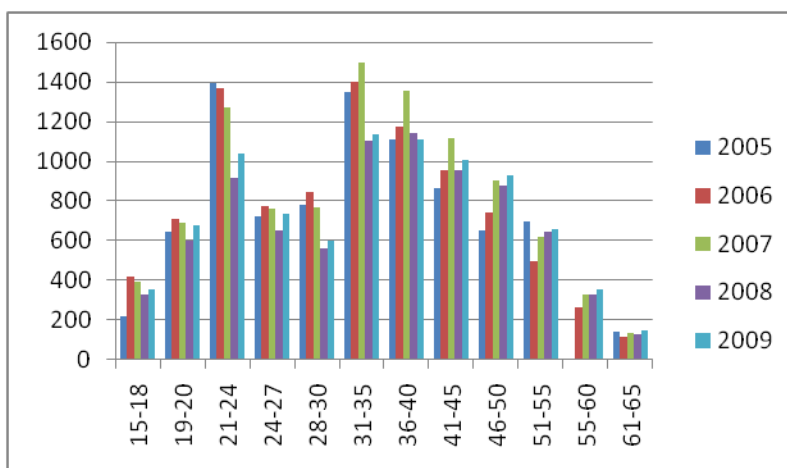
Najveći broj nezaposlenih su lica sa nižim kvalifikacijama školske spreme (NKV, KV i SSS), što znači da ne postoje aktivni proizvodni kapaciteti u kojima bi se zaposlila ova lica.

Izvor podataka: JU Služba za zapošljavanje USK

Zbog stanja privrede u poslijeratnom periodu posebno je izražen problem zaposlenja lica koje trenutno imaju preko 35 godina (4.179) i koja već duže vrijeme imaju status nezaposlenih lica.

Grafikon: Broj registriranih nezaposlenih osoba prema starosnoj strukturi

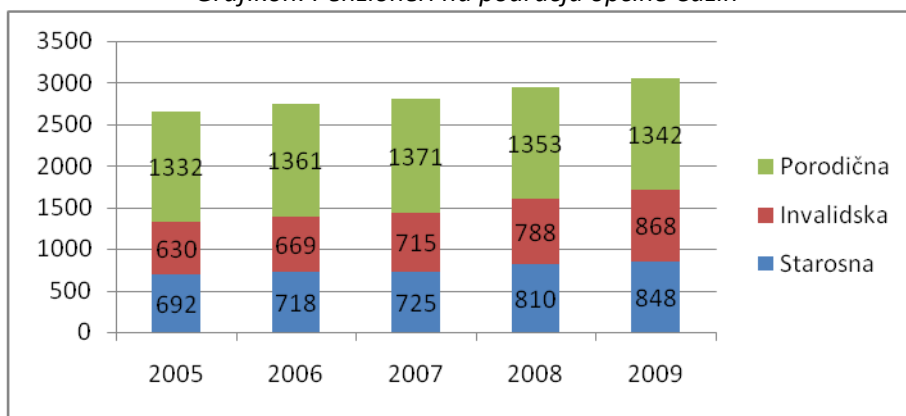

Izvor podataka: JU Služba za zapošljavanje USK, Biro rada općine Cazin

Osim u kvalifikacionoj i starosnoj dimenziji, struktura nezaposlenosti pogoršava se i pogledu dužine čekanja na posao. Tako se u situaciji relativno statičnog lokalnog tržišta rada, gdje kreiranje novih radnih mjesta ne može ni blizu da nadoknadi gubitke u radnim mjestima, intenzivno povećava učešće tzv. teže zapošljivih kategorija. Radi se o ljudima za čijim vještinama prestaju stvarne potrebe, koji su već u godinama kad se teško stiču nove vještine, a volja za aktivnim prilagođavanjem novim zahtjevima smanjena je zbog duže isključenosti iz zbivanja na tržištu rada.

Zbog činjenice da 76,5% nezaposlenih lica čeka duže od dvije godine na zaposlenje moguće je vršiti i prekvalifikaciju odnosno dokvalifikaciju radno sposobnog stanovništva. Programima prekvalifikacije bavi se i Zavod za zapošljavanje koji organizuje kurseve za radnička zanimanja preko Centra za obrazovanje odraslih koji se nalazi u Bihaću. Isto tako JU I i II srednja škola u Cazinu organizuju vanredno školovanje za sticanje kvalifikacija u zanimanjima koja imaju u svom školskom programu. Organizovanje praktičnih obuka podrazumijeva intenzivnu saradnju između škola, fakulteta, poslodavaca i njihovih udruženja.

Grafikon: Penzioneri na području općine Cazin

Izvor podataka: Fond PIO

Iako je Cazin općina sa velikim procentom radno sposobnog stanovništva, odnos između broja zaposlenih, penzionera i nezaposlenih jako je nepovoljan. Takođe je zabrinjavajuća činjenica da je više od polovine nezaposlenih starosti preko 35 godina, što je najproduktivnije i najplodonosnije životno doba. Takođe nepovoljna je kvalifikaciona struktura nezaposlenih, jer se daleko najveći procenat odnosi na NK, KV i SSS za koje u privredi općine ne postoje potrebe, niti je ova radna snaga interesantna potencijalnim investitorima, čije je privlačenje jedan od strateških opredjeljenja Općine.

Razvoj preduzetništva, poljoprivrede, turizma, trgovine i uslužnih djelatnosti, privlačenje stranih i domaćih investitora u otvaranje novih privrednih kapaciteta, što je sve strateško opredjeljenje Općine, mogu kreirati povoljan poslovni ambijent u kojem će se povećati zaposlenost. U tom smislu potrebno je preduzimati mjere kao što su prekvalifikacija nezaposlenih, naročito onih koji na posao čekaju duži period, kako bi se prilagodili potrebama novog tržišta rada.

4. Pregled stanja i kretanja u oblasti društvenog razvoja

4.1. Obrazovanje

Na području općine Cazin djeluje 16 obrazovnih ustanova i to jedna u oblasti predškolskog obrazovanja, 11 osnovnih i četiri srednje škole. Ove ustanove ukupno pohađa 9.607 polaznika.

Dječije obdanište "Hasnija Omanović" pohađa 125 djece u 5 odgojno obrazovnih grupa. Rad obdaništa se odvija u dvije povezane zgrade koje imaju sve prateće prostorije potrebne za odvijanje djelatnosti. Obdanište posjeduje i prostrano dvorište sa opremom za igru djece površine 5000 m². Objekat je u prilično dobrom stanju. Stari dio zgrade se zagrijava centralnim grijanjem na lož ulje (za jednu sezonu je potrebno oko 10.000 litara lož ulja), a novi dio na električnu energiju. Materijalno tehnička opremljenost obdaništa je zadovoljavajuća, ali je potrebno završavanje i dopunjavanje određene opreme, namještaja i didaktičkih sredstava. U obdaništu ima 18 zaposlenih.

Na području općine Cazin postoji 11 centralnih škola i 24 područne škole. U OŠ Cazin II i OŠ Ostrožac organizovana je nastava za djecu sa posebnim potrebama, a područna škola u Krivaji djeluje kao devetogodišnja područna škola. Osnovne škole u školskoj 2009/2010 godini pohađa 6.942 učenika, što

predstavlja smanjenje broja učenika za 51 u odnosu na prethodnu godinu. Smanjenje broj učenika u osnovnim školama je konstantno u zadnjih nekoliko godina.

U toku 2008. i 2009. školske godine značajno su pobošljani uslovi za rad u mnogim školama zahvaljujući sredstvima Vlade USK, humanitarne organizacija Asturia solidaria, Općine Cazin, drugih donatora, kao i samih građana, odnosno vršena je rekonstrukcija postojećih i izgradnja novih školskih objekata. Međutim, postoji još dosta školskih objekata koji su u lošem stanju i zahtjevaju rekonstrukciju ili čak izgradnju novih objekata.

Na području općine postoje četiri srednje škole: Gimnazija, Medresa "Džemaludin ef. Čaušević", te I i II srednja škola Cazin.

U školskoj godini 2009/2010 u srednje škole je upisano 2.301 učenika raspoređenih u 89 odjeljenja. Od ukupnog broja, za sticanje IV stepena stručne spreme se školuje 1592 ili 69,19% učenika u 59 odjeljenja, dok se za sticanje III stepena stručne spreme školuje 709 ili 30,81% učenika u 30 odjeljenje. Prosječan broj učenika po odjeljenju je 23,63 u odjeljenjima III stepena, odnosno 26,98 u odjeljenjima IV stepena.

Učenici se školuju u 11 struka, a najveće interesovanje postoji za opću gimnaziju koju pohađa 417 učenika, te za sticanje zvanja ekonomskog tehničara (243 učenika), arhitektonskog tehničara (146) i elektrotehničara računarske tehnike i automatike (126), sa IV stepenom složenosti. Kada su u pitanju zanimanja III stepena složenosti, najveći interes postoji za sticanje zvanja trgovca/prodavača (101 učenika), frizera/vlasuljara (90) i zidara - fasadera - izolatera (77 učenika).

4.2. Kultura i sport

JU "Dom kulture" osnovana je 2001. godine. Prije toga se nalazila u sastavu Centra za informisanje, iz kojeg se formiraju dvije nove firme- JU "Dom kulture" i JP "RTV Cazin". U periodu 2005.-2006. Dom kulture je imao 413 m² korisnog prostora u funkciji, da bi se 2007.godine prostor proširio za dodatnih 100 m². Broj zaposlenih se kontinuirano kretao oko 10, sa povremenim zapošljavanjem radnika na određeno u cilju obavljanja specifičnih radnih zadataka.

U svom sastavu Dom kulture ima i Narodnu biblioteku opremljenu sa oko 17.000 knjiga, što, prema usvojenim standardima, ne zadovoljava potrebe stanovnika općine. Jedno od značajnih unapređenja u Narodnoj biblioteci je uvođenje COBBIS sistema, što znači uvezivanje baza podataka bibliotečke građe po sistemu lociranja neophodne literature za svakog korisnika. Međutim, neophodna su dalja ulaganja u opremanje i osavremenjavanje gradske biblioteke.

U odnosu na 2005.godinu, budžet ove ustanove se udvostručio i ima tendenciju blagog rasta iz godine u godinu. Bitno je napomenuti da se iz budžeta Doma kulture finansira i najveći broj KUD-a, koji se takođe organizuju i naslanjaju na njegovu funkcionalnu infrastrukturu.

U domen rada JU "Dom kulture" spada i staranje o nacionalnim spomenicima i kulturnoj baštini na području općine Cazin, zbog čega raste važnost njenog funkcionalnog i finansijskog jačanja. 2009.godina, označila je promotivno i marketinško unapređenje u radu ustanove. Upostavljeni su kontakti sa eminentnim kulturnim djelatnicima i ustanovama u kulturi na teritoriji cijele BiH. Povećan je broj kulturno-zabavnih manifestacija na sveopće zadovoljstvo građana.

Sportski klubovi udruženi su u Sportski savez koji trenutno broji 54 aktivne članice, sa tendencijom povećanja. Sportski savez i njegove članice koriste prostor JU "Sportski centar" Cazin koji ima 1.440 m² korisnog prostora. Međutim, ovi kapaciteti ne odgovaraju potrebama i zahtjevima velikog broja sportskih kolektiva, koji egzistiraju na području općine Cazin. Činjenica je da ovi sportski kolektivi ostvaruju zavidne rezultate na svim nivoima takmičenja, zbog čega opravdavaju i povećana izdvajanja iz budžeta općine za njihove potrebe. U 2005.godini budžet Sportskog saveza je iznosio 84.886,00 KM, da bi se 2008.godine

sredstva povećala na 368.452,00 KM. Blagi pad izdvajanja za sport osjetio se u 2009. godini, što je rezultat smanjenja punjenja budžeta, zbog nastale ekonomske krize

Osjetna je institucionalizacija i povezivanje sportskih klubova općine Cazin sa sportistima i njihovim timovima u susjednim općinama, ali i u dijaspori. Velike rezultate postiže i Savez za sport i rekreaciju invalida općine Cazin (SSRI). Na ovim prostorima tradicionalno se velika pažnja poklanjala sportu i sportistima, zbog čega se veliki broj poduzetnika uključuje u njihovo aktivno pomaganje i sponzorisanje.

Takođe, došlo je do kvalitativnog unapređenja u razvoju ustanova i objekata "slobodnog vremena". Najveći dio ove infrastrukture se odnosi na sportska igrališta mjesnih zajednica. Trenutno je samo 6 od 23 MZ bez uređenog igrališta. U svim ovim projektima posebnu važnost igra samoinicijativnost građana, koji ulažu najmanje 50% vlastitih sredstava.

Svoje slobodno vrijeme stanovništvo općine Cazin za sada ne može ispunjavati u punom kapacitetu, zbog čega su neophodne inicijative i projekti za uređenje prostorija KUD-a, MZ-a, šetališta, izletišta i sl.

Iako su u ovoj oblasti već postignuta značajna unapređenja, većina školskih objekata je dotrajala i zahtjeva rekonstrukciju ili izgradnju novih školskih objekata, promjenu, odnosno dopunu kako osnovnih tako i pomoćnih nastavnih sredstava kako bi pružala kvalitetnije školovanje i bolji uspjeh učenika.

Ovaj strateški cilj podrazumjeva i modernizaciju sportskih i kulturnih objekata. Osim toga, bitno je obezbijediti kapacitete u ljudskim resursima koji će kvalitetno obavljati poslove u raznim oblastima kulturno-umjetničkog stvaranja i pripremati ovu djelatnost, za procese apliciranja prema fondovima EU koji će biti otvoreni za ovu oblast.

4.3. Zdravstvo i socijalna zaštita

Prema podacima za 2009. godinu na području općine Cazin u oblasti zdravstvene zaštite djeluje jedan Dom zdravlja koji ima jednu službu hitne pomoći, 7 timova porodične medicine, 14 područnih ambulanti, savjetovanište za diabetes i savjetovanište za trudnice. Strukturu osoblja u zdravstvenim ustanovama na području općine čine 6 ljekara opće prakse, 19 specijalista, 3 ginekologa, 7 stomatologa, 86 medicinska tehničara, 71 zaposleni ostalih struka.

Ukupan broj lica koja imaju zdravstveno osiguranje iznosi 44.852.

Što se tiče oboljevanja, kao najopasnije bolesti u općini Cazin, koje su dovele do smrtnih slučajeva registrovane su bolesti organa za disanje.

Krajem 2009. godine broj registrovanih slučajeva respiratorne tuberkuloze na području općine Cazin je 67, a od toga je 49 novoregistrovanih slučajeva. Prosječna stopa ukupnog broja oboljelih od tuberkuloze na području općine Cazin je 10 slučajeva na 10.000 stanovnika što je vrlo visoka stopa i spada među najviše u USK i FBiH. Incidencija tuberkuloze (novoregistrovani slučajevi) kao i prevalencija (ukupan broj oboljelih od tuberkuloze) na općini je visoka kao i predhodnih godina i predstavlja jedan od značajnijih zadataka u narednim mjerama zdravstvene zaštite stanovništva općine Cazin.

Takođe je signifikantno oboljevanje od bruceloze. U toku 2008 i 2009. godine prijavljeno je 70 oboljelih od bruceloze. U cilju suzbijanja ove bolesti na terenu se sprovode mjere nadzora koje obuhvataju: prijavljivanje, epidemiološko anketiranje i izviđanje, serološko ispitivanje krvi (Rose Bengal test) i RVK, hospitalizacija oboljelih, pojačan nadzor nad osobama koje su bile u kontaktu sa bolesnim životinjama, zdravstveno prosvjetni rad i razmjena informacija sa veterinarskom službom.

Socijalna zaštita stanovništva na području općine Cazin ostvaruje se kroz rad JU Centar za socijalni rad Cazin, čiji je osnivač Općina koja i finansira njegovu djelatnost. Osim toga Centar se finansira i iz Budžeta kantonalnog Ministarstva zdravstva i socijalne politike i federalnog Ministarstva rada i socijalne politike.

Centar ima 12 zaposlenih, ali postoji potreba za prijemom još jednog socijalnog radnika, s obzirom na broj stanovnika i standarde u ovoj oblasti.

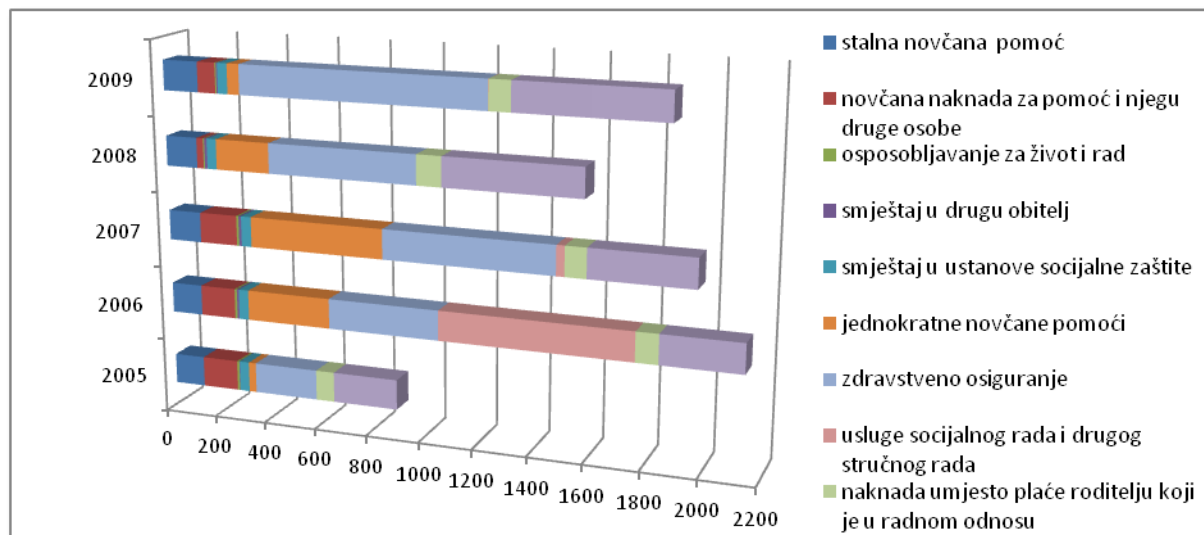
Osnovni vidovi materijalne pomoći koje daje Centar su: stalna socijalna pomoć, novčana naknada za čekanje na zaposlenje, lična invalidnina, dodatak za njegu i pomoć drugog lica i ortopedski dodatak.

Osim navedenih vidova materijalne pomoći Centar u saradnji sa građanima organizuje i pomoći u naturi, dobrotvorne akcije „Dječja nedjelja“

U skladu sa odredbama Zakona o socijalnoj zaštiti, zaštiti CŽR-a i zaštiti porodice sa djecom jedno od osnovnih prava koja ostvaruje porodica sa djecom jeste pravo na dječiji dodatak. Međutim, ovo pravo na USK se ne ostvaruje obzirom da ne postoje materijalna sredstava za isplatu.

U toku 2009.godine na smještaju u drugu porodicu bila su četiri odrasla lica i šestoro djece, a od tog broja dvoje djece na porodičnom smještaju bez plaćanja novčane naknade.

U tabeli ispod dat je pregled vrsta socijalne pomoći i broj korisnika u periodu od 2005 do 2009. godine.

4.4. Civilna zaštita i sigurnost stanovnika

Služba za civilnu i protivpožarnu zaštitu je smještena u dvije zgrade-poslovi civilne zaštite u zgradi Općinskog organa uprave, a vatrogasna jedinica je smještena u Vatrogasnom domu. Služba ima ukupno 21 zaposlenog.

Za provođenje aktivnosti civilne zaštite formirane su službe zaštite i spašavanja u javnim ustanovama i preduzećima i to: Služba za medicinsku pomoć u ZU Dom zdravlja, Služba za snabdijevanje stanovništva pitkom vodom u J.K.P. "Vodovod", Služba za čistoću i higijenu u J.K.P. "Čistoća", Veterinarska služba u J.P. "Veterinarska stanica", i Služba za zbrinjavanje ugroženog i stradalog stanovništva u sklopu Općinske organizacije Crvenog križa.

Najčešći oblici ugrožavanja života i zdravlja ljudi i njihove imovine na području općine Cazin su: požari, opasnosti od neeksploziranih ubojnih sredstava i plavljenja.

Evidentno je smanjenje broja požara u odnosu na prethodne godine, a razlog su nešto povoljniji meteo-uslovi, kao i pojačane aktivnosti na preventivnim mjerama zaštite.

U cijelom postratnom periodu jedna od težišnih aktivnosti Službe za civilnu i protivpožarnu zaštitu bila je sprovođenje operativnih i preventivnih mjera na zaštiti stanovništva od zaostalih neeksplozivnih i minsko-eksplozivnih sredstava iz ratnog perioda.

4.5. Stanovanje

Na području općine Cazin intenzitet stambene izgradnje je zadovoljavajući. Individualna izgradnja učestvuje sa preko 80% u ukupnoj stambenoj izgradnji.

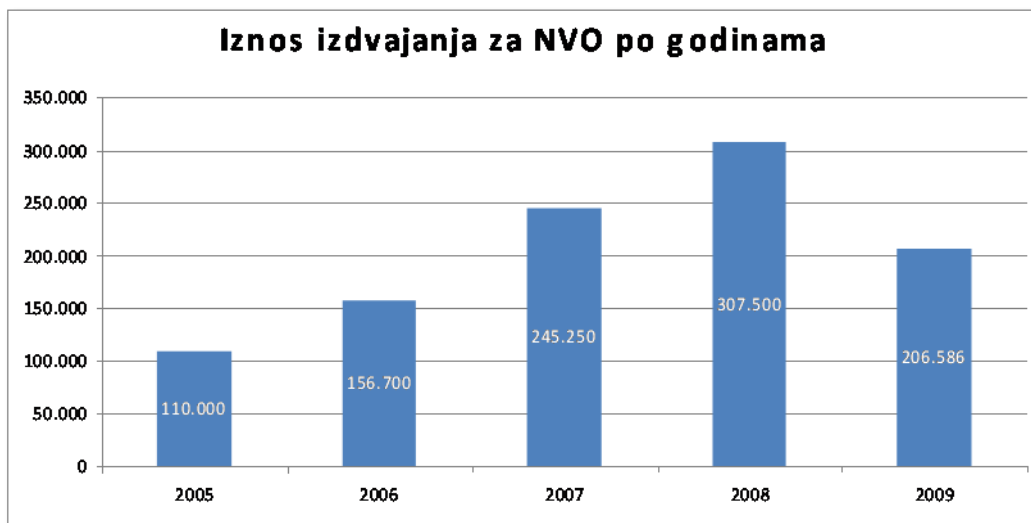
Iz prikupljenih podataka, vidljivo je da na broj od 4,5 članova po domaćinstvu, te na oko 15500 domaćinstava dolazi oko 15300 stambenih jedinica, što predstavlja deficit od oko 200 stambenih jedinica.

4.6. Civilno društvo

Trenutno na području općine Cazin egzistira 23 udruženja različitih bazičnih oblika djelovanja. Najveći broj se odnosi na udruženja boračkih populacija ili prevencije određenih oblika bolesti. Postoji znatan nedostatak udruženja ekološkog i omladinskog profila, ali i udruženja čije članove povezuju interesi za ostvarivanjem određenih prava. S obzirom na njihov pretežno lokalni karakter, svojim potrebama su prvenstveno vezani za budžetska sredstva općine.

Postojećem broju NVO dodaje se 11 kulturno-umjetničkih društava (KUD), koji trenutno djeluju na području općine Cazin. Najveći broj njih se organizira oko MZ i uključuje saradnju na zajedničkim programima. Kroz ovakve vidove organizovanja MZ omasovljavaju svoje članstvo.

Prethodnoj klasifikaciji se može dodati još i Sportski savez, kao svojevrsno Udruženje sportskih kolektiva, koji okuplja 54 članice. Zbog posebnog značaja koji sportske aktivnosti predstavljaju u ovoj lokalnoj zajednici, u prethodnom periodu su se značajno povećavala i sredstva uložena u Sportski savez.

Na području općine Cazin, djeluje veliki broj nevladinih organizacija u različitim oblastima.

Lokalna vlast pridaje značajnu ulogu radu i djelovanju NVO na području općine Cazin, što je vidljivo iz visine sredstava koja se godišnje izdvajaju iz budžeta općine u ove svrhe. Ono što nedostaje i na šta bi se općina trebala fokusirati je Strategija razvoja nevladinog sektora, podrška osnivanju novih NVO i njihova međusobna koordinacija, kao i osposobljavanje i usmjeravanje NVO sektora na realizaciju projekata od starteškog značaja, a posebno projekata EU.

5. Stanje javne infrastrukture i javnih usluga

Kada se govori o infrastrukturi (vodovod, kanalizacija, električna mreža, putevi, telekomunikaciona mreža), onda se mora imati na umu činjenica da je općina Cazin prije rata spadala u red izrazito nerazvijenih općina. Zato se nakon rata moralo uložiti mnogo sredstava u obezbjeđenje osnovne infrastrukture i taj proces još uvijek nije pri kraju. Da bi se ovaj proces dovršio, potrebno je obezbjeđiti kvalitetne projekte koji će se kandidovati prema raznim fondovima EU, razvojnim bankama, i sl.

Posebno je za pohvalu zainteresiranost stanovništva za poboljšanje stanja infrastrukture na terenima gdje žive, koja je potkrepljena direktnim finansijskim učešćem u realizaciji projekata izgradnje i modernizacije puteva, vodovoda, kanalizacije, rekonstrukcije i izgradnje elektro mreže, TK mreže, koje je u nekim projektima iznosilo i do 70% sredstava. Općina, naravno, kroz politiku renti kod izdavanja građevinske dokumentacije dio tih sredstava vraća građanima, koji je na ovaj način kreditiraju da bi joj omogućili brži razvoj.

Takođe, ono što je ograničavajući faktor bržeg razvoja je i činjenica da je najveći dio zemljišta i imovine na području općine u privatnom vlasništvu, što svakako utječe i na brzinu procedura kod realizacije infrastrukturnih projekata, kao i na mogućnost utjecanja na razvoj privrede putem obezbjeđivanja lokacija i sl.

5.1. Saobraćajnice

Magistralni put M-4.2. dužine 52 km povezuje općinu Cazin preko Srbljana sa kantonalnim centrom (Bihać) i drugim gradovima Federacije BiH i RS, a preko Velike Kladuše sa područjem susjedne Republike Hrvatske. Stepennjegove modernizovanosti je 100%.

Regionalna saobraćajnica Cazin-Stijena- Bosanska Krupa koja dalje povezuje sa područjima RS (Novi Grad, Banja Luka) i Cazin-Bužim, imaju dužinu od 56,60 km i njihov stepen modernizovanosti je takođe 100%.

Ukupna dužina lokalnih puteva je 108 km (modernizovanost 83%), a nekategorisanih 220 km (stepen modernizovanosti 72%)

Ukoliko se uzmu u obzir ostali pokazatelji kvaliteta putne mreže kao što su: širina puta, kvalitet kolovoza, usponi i padovi, minimalni radijusi, obilasci naselja i slično, kvalitet putne mreže Općine nije dobar.

S obzirom na izrazito policentričan razvoj sistema naselja Općine Cazin, osnovni nedostaci putne mreže ogledaju se u nedovoljnoj gustini lokalne putne mreže.

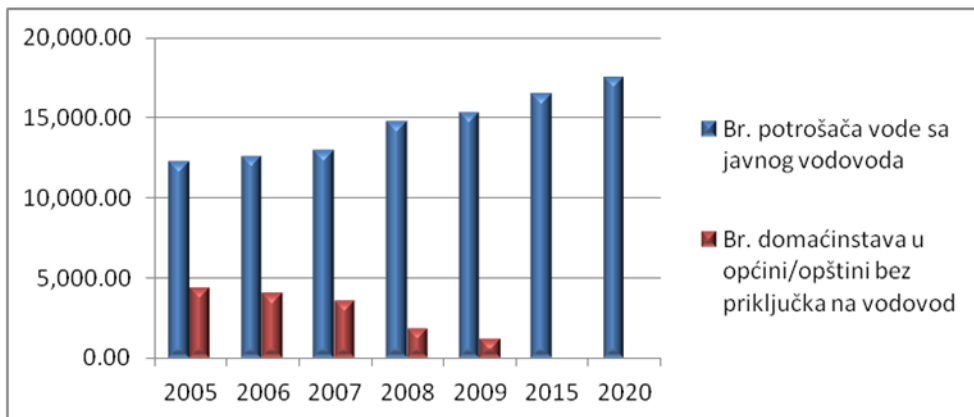
5.2. Elektromreža

I pored velike pokrivenosti domaćinstava mrežom električne energije, problem predstavljaju loše niskonaponske prilike i dotrajala niskonaponska mreža, što zahtijeva izgradnju, modernizaciju i rekonstrukciju distributivne mreže koja bi zadovoljila potrebe sve većeg broja korisnika. U samoj distribuciji električne energije takođe se javljaju problemi gubitaka električne energije koji su tehničkog i komercijalnog karaktera. Tehnički gubici se javljaju najčešće zbog starosne strukture opreme koja se nalazi u distributivnoj mreži, a sami komercijalni gubici su izazvani sve češćom zloupotrebom i neovlaštenim korištenjem električne energije od strane krajnjih kupaca.

5.3. Vodosnabdijevanje

Općina Cazin je prije rata imala pokrivenost vodovodnom mrežom tek na malom procentu svoje teritorije, tako da su nakon rata poduzimane velike aktivnosti na ovom polju. Investicije koje je Općina poduzimala preko JKP Vodovod su realizovane u suradnji sa građanima, te su u izgradnju vodovodne mreže uložena značajna sredstva. Završni projekat, kojim je općina u potpunosti pokrivena gradskom vodovodnom mrežom dovršetkom vodovodnog sistema Ljubijankići je realizovan u suradnji sa Svjetskom bankom, kroz realizaciju kredita od 3,5 miliona KM. Zbog karakteristične konfiguracije zemljišta, velike gustine naseljenosti, ali i razvučenosti same općine JKP Vodovod Cazin održava ogromnu vodovodnu mrežu u dužini od skoro 1.400 km.

Svakako ovoliki distributivni cjevovod zahtjeva značajna sredstva za održavanje, jer je primjetna pojava velikog broja kvarova na mreži što izaziva i velike gubitke u vodovodnoj mreži. JKP Vodovod svakodnevno ulaže velike napore da obezbjedi stabilno snadbjevanje stanovništva vodom, kao i da određenim investicionim zahvatima smanji gubitke u samoj distributivnoj mreži.

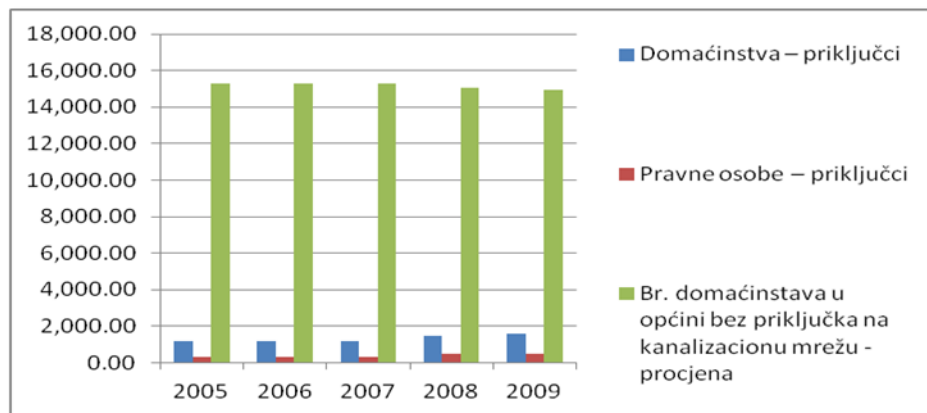

Investicijama u vodovodnu infrastrukturu je omogućeno da se skoro svako domaćinstvo na području općine priključi na javni vodovod, ali iz raznih razloga određeni broj domaćinstava još uvijek koristi vodu iz lokalnih vodovoda čiji kvalitet nije pod kontrolom ovlaštenih državnih institucija. Osnovni razlog za ovakve aktivnosti bi svakako mogla biti činjenica da je voda iz lokalnih vodovoda jeftinija, ali i da duži niz godina gradski vodovod nije bio dostupan na svim područjima općine, pa su se stanovnici morali sami snalaziti. Stepenn priklučenosti domaćinstava na vodovod je vidljiv iz prethodne tabele.

5.4. Kanalizacija i otpadne vode

Kanalizaciona mreža na području općine postoji samo u užem urbanom dijelu grada i njena ukupna dužina ne prelazi nekoliko kilometara i kao takva se ispušta u vodotok koji protječe centrom grada. Ovakva kanalizaciona mreža ne zadovoljava ni minimum standarda gradske kanalizacije i moglo bi se reći da Cazin nema kanalizaciju u pravom smislu te riječi. Trenutno su u toku aktivnosti na rješavanju ovog najznačajnijeg problema kada je u pitanju lokalna infrastruktura. Već je urađen idejni projekat za kanalizacionu mrežu na cijelom području općine, kao i izvedbeni projekat za glavni kolektor.

Pošto konfiguracija terena na općini Cazin ne dozvoljava rješavanje ovog problema sa jednim centralnim sistemom, u toku su i aktivnosti na izradi projektne dokumentacije za nekoliko manjih decentralizovanih kanalizacionih sistema. Veličina ovog problema postaje jasna tek kada se uzme u obzir da se vodovodna izvorišta nalaze u naseljenim područjima, te su kao takva direktno ugrožena nepostojanjem kanalizacije. Kako se ovaj mali segment postojeće kanalizacije nalazi u užem djelu grada gdje je velika gustina naseljenosti, on ipak obuhvata značajan broj domaćinstava i pravnih osoba, ali ipak bez ikakvog uređaja za prečišćavanje otpadnih voda, nema svoju pravu svrhu.

Zbog veličine općine rješavanje kanalizacione mreže će zahtjevati jako velika ulaganja (prema procjeni oko 30 miliona KM) i veliku količinu vremena, ali iz svih gore navedenih razloga općina Cazin nema izbora osim kvalitetnog rješavanja ovog pitanja.

5.5. Javna rasvjeta

Javna rasvjeta prije rata je postojala samo u urbanom dijelu i u centrima većih mjesnih zajednica, dok je posljednjih godina došlo do stanovite ekspanzije ovog tipa infrastrukturnih objekata. Izgradnja javne rasvjete je većim dijelom direktno vezana za rekonstrukciju nisko-naponske mreže koja je u jako lošem stanju na području općine i njeno uspostavljanje u većem broju slučajeva predstavlja završni čin rješavanja problema sa snadbjevanjem električnom energijom.

5.6. Lokalni prevoz

Lokalnim javnim prijevozom koji obavlja 16 prijevoznika obuhvaćene su sve 23 mjesne zajednice općine Cazin. Usklađivanje redova vožnje se vrši svake tri godine, a posljednje je izvršeno u septembru 2009. godine za period 2009-2012 u kojem su registrovana 33 reda.

U toku 2008. godine Općina Cazin je i sufinansirala lokalni javni prijevoz učenika u iznosu od 20.603,79 KM što bi i u budućem periodu moglo biti jedna od mjera prema ovoj populaciji.

Zbog izgradnje i početka rada Gimnazije u naselju Mala Lisa i ukupnog razvoja rubnih dijelova grada na lokacijama Gnjilavac, Mala Lisa, Lojička prema Ćoralčićima javlja se potreba za davanje jačeg značaja gradskom prijevozu kojim bi se smanjilo korištenje privatnih automobila stanovništva sa navedenih lokacija.

Podaci o starosti registrovanih vozila su zabrinjavajući za sigurnost saobraćaja jer je 61,6% registrovanih vozila starije od 15 godina, a još je gora situacija kod autobusa kod kojih je 74% starije od 15. godina. Sav prevoznički saobraćaj se nalazi u privatnom sektoru, tako da je vrlo teško utjecati na njegovo unapređenje.

Kako je prije rata općina Cazin bila izrazito nerazvijena općina, javna infrastruktura je takođe bila u potpunosti nerazvijena.

Nakon rata otpočela su značajna ulaganja u ovu oblast, ali stanjem infrastarukture ni danas se ne može biti zadovoljno, s obzirom da je potrebno još mnogo sredstava i vremena da bi se infrastruktura dovela na nivo koji zadovoljava potrebe građana i privrede. Ovdje se prvenstveno misli na sanaciju i rekonstrukciju elektro mreže, izgradnju kanalizacionog sistema, poboljšanja u vodovodnom sistemu, izgradnju saobraćajnica, unapređenja u javnoj rasvjeti.

Stoga je strateško opredjeljenje općine izgraditi kvalitetnu javnu infrastrukturu, kao osnovu za razvoj privrede i poboljšanje uslova i kvaliteta života svojih građana.

6. Stanje administrativnih usluga lokalne uprave

Broj zaposlenih u općinskoj administraciji i kvalifikaciona struktura prikazana je u sljedećoj tabeli:

OPĆINSKI ORGAN UPRAVE	UKUPNO		SLUŽBENIKA		NAMJEŠTENIKA					
	SIST.	POP.	SIST.	POP.	VŠ		SSS		OŠ	
					SIST.	POP.	SIST.	POP.	SIST.	POP.
2008. godine	127	111	32	19	25	24	66	65	4	3
2009. godine	127	118	32	26	25	24	66	65	4	3

Za rad lokalne uprave u načelu bi se moglo reći da je izvršena reforma i stvorena efikasna lokalna uprava, povećan je nivo kvaliteta općinskih usluga, a time i nivo zadovoljstva građana. Otvaranjem modernog Centra za usluge građanima, kroz zajednički rad općine i GAP projekta, zaposlenima je obezbjeđen kvalitetan prostor za rad, najmodernija računarska i ostala oprema, softveri, te odgovarajuća obuka, a građanima omogućeno da na jednom mjestu, uz minimalni vremenski i novčani trošak riješe svoje zahtjeve.

Općina je nastavila sa daljim unapređenjima svoga rada, kao što je npr. uvezivanje Mjesnih ureda sa Centrom za usluge građanima, što će omogućiti da građani iz mjesnih zajednica, prvenstveno udaljenih od grada, ostvare svoja prava u mjestu gdje stanuju, bez potrebe da putuju.

Generalno gledajući, saradnja lokalne uprave sa mjesnim zajednicama je jako dobra. Općina Cazin je teritorijalno podijeljena na 23 MZ. Svaka mjesna zajednica je opremljena adekvatnom kancelarijskom opremom i posjeduje određenu kvadraturu adekvatnog prostora za osnovne aktivnosti, izuzev 4 (Čizmići, Polje, Vrelo i Pjanići). Broj aktivnih članova u svim mjesnim zajednicama se kreće između 6 i 7, što je nedovoljno kada se radi o većim naseljima, sa većim brojem stanovnika

Ono što se posebno veže za rad i organizaciju MZ, jeste samoinicijativnost i uključenost mještana u razne projekte koje realizuje općina Cazin na njihovoj teritoriji.

Značajna unapređenja koja su postignuta u lokalnoj upravi su garancija zadovoljstva građana. Međutim, prostora za dalja unapređenja uvijek ima, što je i opredjeljenje lokalne uprave.

7. Stanje prostorno-planske dokumentacije

Općina Cazin ima usvojen urbanistički plan iz 2007. godine i četiri regulaciona plana iz perioda 2006-2010. godine. Takođe usvojen je i Nacrt Prostornog plana općine Cazin 2007. godine, a u toku je izrada njegovog konačnog prijedloga.

8. Zaštita okoline

8.1. Vazduh

S obzirom da poslije rata veliki broj industrijskih preduzeća ne radi, može se reći da je danas kvalitet vazduha u odnosu na prijeratni period zadovoljavajući. Međutim, može biti ponovno alarmantno, ako se ne budu preduzimale mjere na zaštiti i očuvanju vazduha od djelovanja štetnih sastojaka.

Zbog toga se nameće, kao preventivan zadatak, izrada elaborata o usmjeravanju energije na području općine i cjelokupnog kantona. Izbor odgovarajućeg goriva, uređaja i odgovarajuće tehnologije, uz permanentan proces praćenja stanja zagađenosti atmosfere, preduzimanje simultanih mjera na stalnom poboljšanju, može dati trajne rezultate, što je od posebnog značaja za sve životne i radne manifestacije na području Općine.

8.2. Voda

Dominatan izvor zagađenja vodotoka su otpadne vode, ali i druge otpadne tvari. Na zagađenje vodotoka imaju utjecaja erozije, ispiranje tla, gnojišta, hemijske supstance sa poljoprivrednih površina, nečistoće sa saobraćajnih i drugih pogona i javnih površina.

Od pravilnog rješavanja otpadnih voda Cazina i naseljenih mjesta, od količine i kvaliteta kanalizacione mreže i uređaja za prečišćavanje otpadnih voda u najvećoj mjeri zavisi kvalitet vode u rijekama i kvalitet podzemnih voda. Kanalizaciona mreža je deficitarna u svim naseljima Cazinske općine, a uređaji za prečišćavanje otpadnih voda uglavnom nisu građeni. Sa stanovišta zaštite otvorenih i podzemnih vodnih tokova, kanalizaciona mreža i kontrolisano skupljanje pojedinačnih izvora zagađenja i dovođenja istih u skupni uređaj za prečišćavanje je osnovni preduslov zaštite.

Sekundarni i tercijarni općinski centri, manja ruralna naselja na cjelokupnom području općine Cazin ne posjeduju kanalizacionu mrežu. Industrijski pogoni po pravilu nemaju takođe svoje kanalizacione mreže, niti uređaje za prečišćavanje industrijskih otpadnih voda. Ondje gdje postoje dijelovi kanalizacionog sistema, ne ostvaruju se zadovoljavajući efekti, jer su rješenja parcijalna sa nizom direktnih ispusta u vodotoke.

Najugroženiji dijelovi vodotoka su područja oko naseljenih mjesta naročito nakon upuštanja gradskih otpadnih voda u vodotoke. Uređaji za prečišćavanje otpadnih voda su skupi objekti sa uvoznom opremom. Njihovom finansiranju nužno je posvetiti pažnju. Konstrukciju finansiranja uređaja treba koncipirati tako da svi korisnici kanalizacione mreže, shodno količini otpadnih voda koje ispuštaju u kanalizacionu mrežu, obezbjede adekvatnu finansijsku participaciju za izgradnju uređaja. Naročito industrijski pogoni, koji ne moraju posjedovati svoje uređaje, treba da obezbjede uslove za izgradnju zajedničkog uređaja. Jasno utvrđena politika gospodarenja vodnim resursima, zaštita otvorenih i podzemnih vodotoka je bitna odrednica održivog razvoja, te mora biti ukomponovana u razvojne planove zaštite okoliša.

Regulacija Čajnog potoka u gornjem gradu u Cazinu, regulacija rijeke Mutnice do aerodroma u Čoralićima, striktna zaštita izvorišta voda su aktivnosti koje treba prioritarno razmatrati. Štednja pitke vode kod korištenja, izgradnja uređaja za recirkulaciju u radnim organizacijama, korištenje različitih lokalnih izvora kod poljoprivrede i druge mjere su sastavni dio strategije gospodarenja vodnim resursima.

8.3. Zemljište

Poljoprivredna, naročito oranična zemljišta su pod neposrednim utjecajem ljudi, koji svojim nesmotrenim djelovanjem često obezvređuju i zagađuju zemljišta, a preko njih otvorene i podzemne vodne tokove. Nepravilna upotreba mineralnih đubriva uzrokuje zagađujuće procese. Međutim, upotreba pesticida, insekticida i fundicida ako se vrši bez nadzora stručnjaka može da predstavlja neposrednu opasnost za ljude i životinje. Zaštitu zemljišta neophodno je ostvarivati kroz pažljiv rad na površinskim i drugim kopovima, kako bi se sačuvala biološka produktivnost zemljišta. Površinske eksploatacije šljunka, pijeska, gline, dolomitne sitnježi može ozbiljno da ugrožava zemljišne površine. Čovjekove nesmotrene aktivnosti kroz nekontrolisanu sjeću šume, nekontrolisano deponovanje materijala često uzrokuje pojavu klizišta, koja mogu da trajno upropaštavaju značajne zemljišne površine.

8.4. Upravljanje otpadom

U općini Cazin bi mora se hitno najveća pažnja usmjeriti na:

- ukidanje nelegalnih deponija
- na postojećim legalnim deponijama, uspostaviti minimum uslova sanitarne deponije (ograda, vaga, pokrivanje otpada internim materijalom)
- sa predstavnicima Kantona pristupiti neposrednim aktivnostima, izradi elaborata, rješavanju upravljanja otpadom, kako bi se utvrdila organizacija i cijena rada za svaku općinu ili za nekoliko općina, ako se radi zajednička deponija

- pristupiti izradi projekta za postojeće sanitarne deponije, odnosno rješavati dugoročno deponije na međuopćinskom nivou
- organi općine Cazin moraju biti ne samo aktivni učesnici nego i pokretači procesa dugotrajnog rješenja odstranjenja krutog otpada.

8.5. Uticaj okoliša na javno zdravlje

Zbog nepostojanog kanalizacionog sistema i veoma malog obuhvata broja domaćinstava koja su priključena na gradsku kanalizaciju, kao i privrednih subjekata koji nisu priključeni na kanalizacioni sistem, postoji potencijalna opasnost ugrožavanja zdravlja cjelokupnog stanovništva općine Cazin i ne postoji prijedlog hitnih mjera za zaštitu zdravlja stanovništva.

Negativan utjecaj na javno zdravlje ljudi vezano za tretman krutog otpada ogleda se zbog:

- Postojanje divljih deponija na području općine;
- Ne postojanje sanitarnog odlagališta komunalnog otpada na teritoriji općine Cazin;
- Sadašnje odlagalište otpada (još uvijek) ne zadovoljava savremene eko standarde;
- Zbog nepostojanja svih zakonom propisanih uslova sanitarnog zbrinjavanja na postojećoj lokaciji otpada kantonalna inspekcija može zatvoriti postojeće odlagalište;
- Needuciranost stanovništva za razvrstavanje otpada u domaćinstvu i slaba informiranost građana o prednostima sanitarnog odlaganja otpada;
- Nesistemsko zbrinjavanje ostalih vrsta otpada (klaonički, medicinski, građevinski, industrijski otpad), te opasnog otpada (baterije, masti i ulja);
- Nedovoljna opremljenost preduzeća sa mehanizacijom i opremom;
- Oko 27 % domaćinstava nije pokriveno uslugama odvoza otpada;
- Loša putna infrastruktura za postojeće vozne jedinice;
- Nezadovoljavajući procent naplate komunalnih usluga;
- Sporost rješavanje tužbi za neplaćanje komunalnih usluga od strane nadležnih sudova;
- Slabo funkcioniranje inspeksijskih službi i komunalnih redara;
- Nedovoljna kultura korisnika usluga, te slaba svijest i neodgovornost građana;
- Nema podataka o kvalitativno-kvantitativnim karakteristikama otpada;
- Nema pretovarne stanice niti je rezervirana lokacija za njenu izgradnju;
- Neadekvatna sanacija prijašnjih službenih odlagališta komunalnog otpada (na kojima je zabranjeno dalje odlaganje).

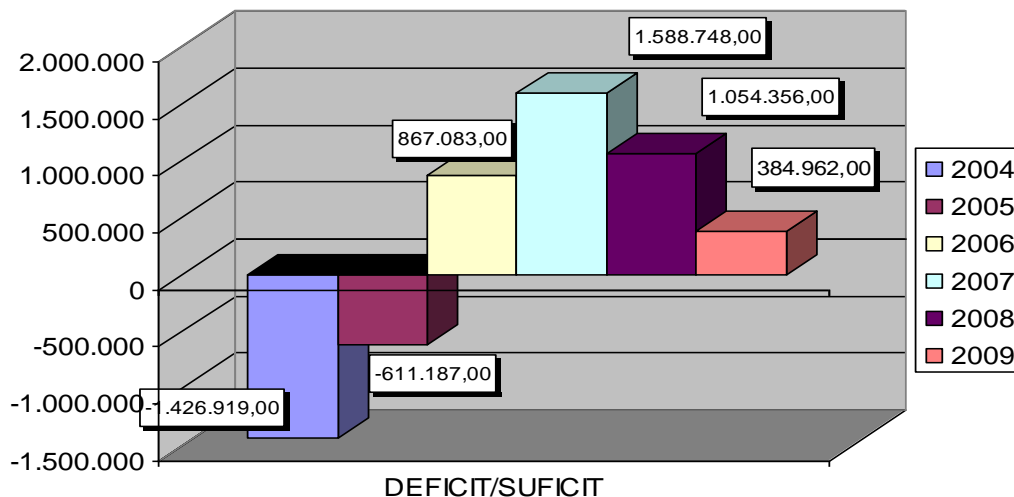
Iako područje općine Cazin, sa svojim niskim šumama, bogatstvom vodotokova, lijepom prirodom, u principu ima sve preduslove da se smatra zdravom i ekološki čistom sredinom, nekvalitetno ili nikako riješena pitanja zaštite okoline mogu dovesti do ugrožavanja okoliša.

U tom smislu je strateška opredjeljenost općine da preduzme sve neophodne mjere na očuvanju i zaštiti okoline, kao što je npr. izgradnja deponija čvrstog otpada, sanacija postojećih divljih deponija, izgradnja kanalizacionog sistema, rješenje problema otpadnih voda, da bi se očuvala zdrava i čista sredina, ugodna za život stanovništva i pogodna za razvoj nekih privrednih grana kao što su poljoprivreda i turizam.

9. Analiza budžeta

Evidentna je pozitivna tendencija kretanja deficita/suficita u posljednjih pet godina, gdje je iz milionskog deficita Općinski budžet doveden do suficita.

Grafikon: Kretanje deficita/suficita u posljednjih pet godina

Također, reprezentativan podatak jeste i kretanje obaveza u tom istom periodu. Sa 31. decembrom 2005. godine obaveze iznose 2.164.732.50 KM, a na kraju 2009. godine svega 155.194,60 KM.

VRSTE PRIHODA	2007	2008	2009
POREZNI PRIHODI	7.348.771,42	9.117.452,95	6.964.027,25
NEPOREZNI PRIHODI	1.554.865,41	3.035.978,63	1.444.032,14
POTPORE- GRANTOVI	44.500,00	53.540,00	64.000,00
PRIMICI	3.091.883,06	1.927.828,60	671.246,15
VIŠAK PRIHODA IZ PRETHODNE GODINE	0,00	2.359.872,11	3.134.320,95
UKUPNI PRIHODI	12.042.026,89	16.494.672,29	12.277.626,49

U 2009. godini je zabilježen pad ubiranja prihoda u odnosu na 2008. godinu iz razloga usporenja privrede u zemlji prouzrokovanoj posljedicama recesije.

Porez na imovinu je u 2009. godini ostvaren u iznosu 954.934,98 KM, a najznačajniju stavku čini porez na promet nepokretnosti koji je ostvaren u iznosu 629.701,90 KM ili 40,27% u odnosu na 2008. godinu (1.563.397,75 KM). Ovakvo značajno smanjenje Poreza na promet nepokretnosti zasigurno je rezultat smanjenog obima privrednih aktivnosti što se odrazilo i na prometovanje nekretnina na području općine Cazin.

Indirektni porezi (PDV) u 2009. godini su ostvareni u iznosu 5.120.116,06 KM i manje je za su 10,89% u odnosu na 2008. godinu (5.745.737,47 KM). Ovakvo ostvarenje indirektnih poreza je posljedica globalne krize i cjelokupnog smanjenja ubiranja prihoda na nivou BiH. Procenat smanjenja indirektnih poreza u 2009. godini u odnosu na 2008. godinu u budžetu općine Cazin je manji u odnosu na procenat smanjenja ubiranja indirektnih poreza na nivou BiH, odnosno Federacije BiH jer je Općina Cazin u 2009. godini, u skladu sa Zakonom o pripadnosti javnih u Federaciji BiH, učestvovala sa većim procentom pripadnosti u smanjenom iznosu prikupljenih prihoda od Poreza na dodanu vrijednost

Neporezni prihodi su u 2009. godini (1.444.032,14 KM) manji su u odnosu na 2008. godini (3.035.978,63 KM) u kojoj je iznos neporeznih prihoda porastao zbog prodaje općinske imovine u 2008. godini.

Posebno je značajan i udjel odnosno povećanje administrativnih i komunalnih taksa u strukturi neporeznih prihoda. Odlukama Općinskog vijeća Cazina, kao i daleko boljom poreskom disciplinom, ovi prihodi su u stalnom porastu.

Najslabija realizacija prihoda u kategoriji Neporeznih prihoda, koja je u cjelosti prouzrokovala nizak nivo realizacije ove grupacije prihoda je kod prihoda od davanja prava na eksploataciju prirodnih resursa, patenata i autorskih prava ostalima kao i prihod od prodaje općinske imovine.

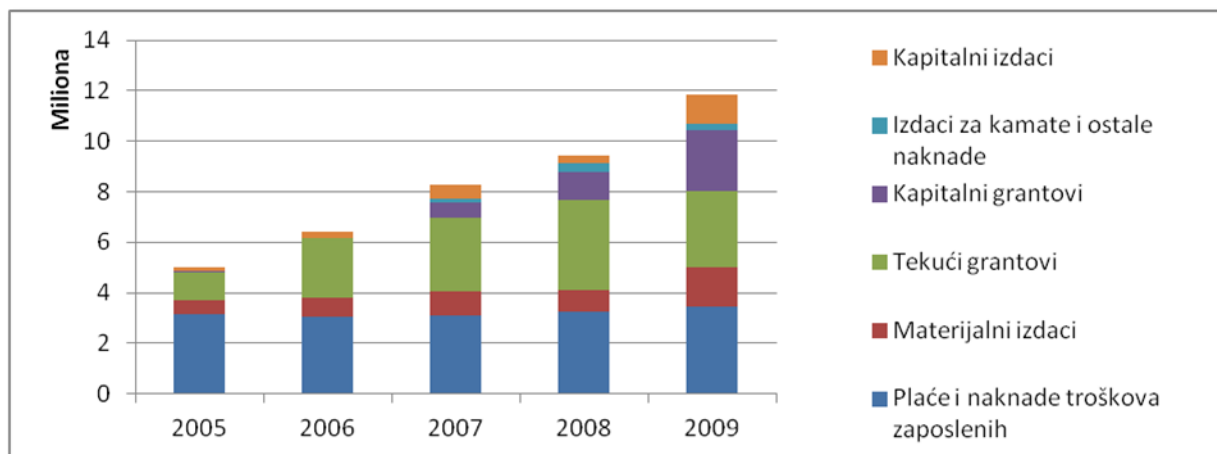

Tabela: Struktura rashoda

Ograničenje iznosa zaduživanja Općine Cazina definisano je kao iznos servisiranja duga koji dostiževa u svakoj narednoj godini obračunat kao 10% prihoda ostvarenih u 2009. godini (12.277.626,49 KM) što iznosi 1.227.762,65 KM. Navedeni iznos je maksimalni nivo dospelja kreditnih obaveza koliko se iz svakog godišnjeg budžeta može izdvojiti na servisiranje dospeljih kreditnih obaveza.

Tabela: Iznosi postojećih kredita, date garancije i novog kredita su navedeni u slijedećoj tabeli.

	Kredit Investicijske banke F BiH -Kuvajtski fond	Unicredit Leasing	Garancija za JKP Vododvod d.o.o. Cazina za kredit Svjetske banke
Iznos kredita	992.000 KD	336.762 EUR	1.625.687 SDR
Stanje duga	791.900 KD	138.244 EUR	1.625.687 SDR
Rok otplate (god)	22	5	22
Kamatna stopa	3,50%	7,00%	2,00%
Grace period do			15.04.2013
Plaćanje	polugodišnje	mjesečno	polugodišnje

Uzimajući u obzir zaduženja za kreditna zaduženja i jednu datu garanciju Općina Cazina ima mogućnost prema zakonskom ograničenju zadužiti se za dodatnih 3.5 miliona Eura. Na iznos mogućeg novog zaduženja do 3.5 miliona Eura Općina Cazina je dobila potvrdu kreditne sposobnosti od strane Federalnog ministarstva finansija.

IV.2. Strateško fokusiranje

SWOT analiza općine Cazin

SWOT analiza predstavlja most između sadašnjeg stanja, koje je utvrđeno analizom, i željenog budućeg stanja koje se definiše strateškim planom razvoja. Ovaj koncept nam daje sistematsku analizu prijetnji i prilika kao i njihovo usaglašavanje sa jakim i slabim stranama općine. SWOT analiza obezbjeđuje informacije korisne za usklađivanje općinskih kapaciteta i sposobnosti sa okruženjem u kojem općina djeluje.

Najvažnije snage koje općini Cazin pružaju konkurentne prednosti, čineći ovo područje atraktivnim mjestom za život i poslovanje, su poduzetnički duh stanovništva, velika dijaspora koja značajno doprinosi jačanju tržišta i opštoj finansijskoj situaciji, velika koncentracija tržišnih centara koji pokrivaju i regionalno tržište. Ove snage bi trebalo maksimalno iskoristiti za razvoj općine u pravcu izgradnje Cazina kao otvorene, poduzetne lokalne zajednice, koja na optimalan način spaja obilježja tradicije i savremenih mogućnosti, a u isto vrijeme neophodno je voditi računa o očuvanju životne sredine u razvojnim procesima, čime bi se podigao životni standard stanovništva.

S druge strane, najvažnije slabosti, prepreke ili ograničenja za privredni razvoj općine Cazin, su izrazito velika nezaposlenost, nizak stepen finalizacije u djelatnostima poljoprivrede i drvoprerade, prisustvo sive ekonomije i rada na crno i loše stanje komunalne i društvene infrastrukture. Ove slabosti bi trebalo minimizovati ili, ako je moguće, potpuno eliminisati, kako bi se konkurentske prednosti iskoristile na najbolji mogući način.

Najvažnije prilike, koja omogućava i olakšava realizaciju razvoja konkurentskih prednosti općine Cazin, su regionalno otvaranje tržišta (bilateralni i multilateralni sporazumi) i značajne investicije u najavi: auto put, magistralni put, obilaznica, gasovod. Ove, kao i druge prilike bi trebalo maksimalno iskoristiti kako bi se konkurentske prednosti iskoristile na najbolji mogući način.

Najvažnije prijetnje za razvoj općine Cazin - politička nestabilnost u BiH i okruženju, nedovoljno stimulativan pravni i finansijski okvir u BiH koje odvraća strane ulagače i eventualno pogoršanje ekoloških uslova, mogu dovesti do gubitka ili opadanja konkurentnosti, te privrednog i društvenog razvoja uopšte i ugroziti ostvarenje mogućnosti koje stoje pred ovom općinom. Slično kao i slabosti, ove prijetnje bi trebalo minimizovati ili, ako je moguće, potpuno eliminisati.

SNAGE	SLABOSTI
<ul style="list-style-type: none"> ➊ Raskrsnica važnih puteva koji povezuju Savsku i Jadransku razvojnu osovину i koji vode lučkim kapacitetima ➋ Blizina većih centara u R Hrvatskoj i EU ➌ Kvalifikovana mlada, prilagodljiva, operativna i relativno jeftina radna snaga ➍ Poduzetnički duh stanovništva ➎ Dugogodišnja tradicija u poljoprivrednoj proizvodnji, posebno u proizvodnji mlijeka ➏ Značajan udio kvalitetnog obradivog zemljišta ➐ Veliki broj izvorišta ➑ Velika dijaspora značajno doprinosi jačanju tržišta i opštoj finansijskoj situaciji ➒ Očuvana životna sredina (nema zagađivača) ➓ Područje bogato kestenom ➔ Prirodni i istorijski uslovi za razvoj turizma (Termalne vode na lokalitetu Rujnice, Sedam starih gradova i dr.) ➕ Velika koncentracija tržišnih centara koji pokrivaju i regionalno tržište ➖ Veliki broj sportskih klubova i udruženja i sportskih aktivista ➗ dobra lokalna infrastruktura (putna, vodosnabdijevanje i PTT) i dalja ulaganja u istu (zainteresiranost građana za sufinansiranje inf. projekata) ➘ Uređena prostorno planska dokumentacija ➙ Reformirana i efikasna lokalna uprava ➚ Značajne rezerve i kapaciteti za eksploataciju rudnog bogatstva (dolomit, glina i ukrasni liskovački kamen) 	<ul style="list-style-type: none"> ➊ Izrazito velika nezaposlenost ➋ Loše provedena i nedovršena privatizacija ➌ Neusklađenost kvalifikacije radne snage sa potrebama tržišta rada ➍ Neorganizovanost privatnog sektora kroz udruženja ➎ Nizak stepen finalizacije u djelatnostima poljoprivrede i drvoprerade ➏ Prisustvo sive ekonomije i rada na crno ➐ Dominantna trgovinska i uslužna djelatnost i nizak nivo industrijske proizvodnje ➑ Nedovoljan kapacitet poljoprivredne službe ➒ Loše stanje i opremljenost školskih i zdravstvenih objekata ➓ Loše stanje regionalnih i magistralnih puteva ➔ Loš kvalitet elektroisnadbjevanja. ➕ Kontinuirano smanjenje obradivog poljoprivrednog zemljišta i usitnjenost posjeda, ➖ Loš odnos prema prirodnim resursima i nizak stepen svijesti za očuvanje prirodne okoline (ne postoji sanitarna deponija) ➗ Ne postoji kanalizacioni sistem ➘ Nedovoljan broj društvenih i kulturnih objekata i sadržaja po MZ-a

PRILIKE	PRIJETNJE
<ul style="list-style-type: none"> ➊ Povećanje važnosti industrije „doživljaja“/turizam, proizvodnje zdrave hrane i vode i obnovljivih izvora energije u globalnoj ekonomiji ➋ Uvezivanje i organizovanje regionalne i prekogranične turističke ponude ➌ Značajne investicije u najavi: auto put, magistralni put, obilaznica, gasovod ➍ Raspoloživost razvojnih fondova: Investiciono-Razvojna banka FBiH ➎ Korištenje fondova EU za finansiranje razvojnih projekata ➏ Liberalizacija viznog režima za privredno povezivanje, edukaciju kadrova, zapošljavanje i dr. ➐ Regionalno otvaranje tržišta (bilateralni i multilateralni sporazumi) ➑ Otvaranje malograničnog prelaza Tržačka Raštela ➒ Neiskorišteni prerađivački kapaciteti Agrokomerca (mesne i mlinske industrije u nadležnosti viših nivoa) ➓ Uspostavljanje čvršćih partnerskih odnosa lokalna zajednica-privatni sektor ➔ Privlačenje stranih investitora i kapitala 	<ul style="list-style-type: none"> ➊ Uticaj globalne ekonomske krize na ekonomsko i socijalno stanje u općini ➋ Politička nestabilnost na području BiH i zapadnog Balkana, dodatno naglašena ekonomskom krizom ➌ Nedovoljno stimulativan pravni i finansijski okvir u BiH odvraća strane ulagače (nesigurnost za investitore) ➍ Netretiranje otpada (posebno industrijskog) može dovesti do ekoloških posljedica i ugroziti i kvalitet života i turističke mogućnosti/ Nepostojanje regionalne deponije; ➎ Nizak nivo nadležnosti lokalne samouprave ugrožava razvoj; ➏ Nepostojanje ažurne i usaglašene razvojne strategije na višim nivoima i nedovoljna koordinacija lokalne, kantonalne, entitetske i državne vlasti ➐ Prenos nadležnosti na općine za osnovno obrazovanje bez srazmjernih finansijskih sredstava ➒ Nepostojanje kontrole kvaliteta uvezene robe i ograničenja za izvoz (postojanje necarinskih barijera i nefunkcionalna certifikacija proizvoda)

Strateški fokusi

1. Kako iskoristiti preduzetnički duh Cazina i razviti domaće privredne kapacitete koji će plasirati svoje proizvode koristeći postojeće već razvijene trgovinske tokove?
2. Kako privući strane investitore koristeći reputaciju regionalnog trgovinskog centra i veze i kapital dijaspore?
3. Kako unaprijediti ekonomski i društveni razvoj sela imajući na umu brojnost ruralnog stanovništva, poljoprivredne i turističke potencijale?
4. Kako unaprijediti kvalitet života po pitanju komunalne, obrazovne i zdravstvene infrastrukture i zaštite životne sredine?

IV.3. Vizija i strateški ciljevi razvoja

Vizijom i strateškim ciljevima oblikuju se namjeravana konkurentska pozicija, u kojoj je ugrađeno načelo stvaranja i održavanja konkurentske prednosti, i zajednička perspektiva, u kojoj je ugrađeno načelo održivosti.

Strateški ciljevi predstavljaju prvu transformaciju vizije razvoja.

S druge strane, ovi ciljevi imaju uporište u definisanim strateškim fokusima kao finalnom rezultatu sprovedene socio-ekonomske i SWOT analize. Tako zasnovanim i definisanim strateškim ciljevima ocrtavaju se glavni pravci i očekivani dometi transformacije Cazina kao cjeline.

Strateški cilj 1. Stvoren povoljan privredni ambijent

Analize su pokazale da postoji zainteresovanost za ulaganje u općinu Cazin od strane domaćih i stranih investitora, ali se neki za to još ne opredjeljuju. Mjerama i programima treba uticati da se investitori privuku, tako što će općina nuditi bolje uslove nego sad. Sama analiza ukazuje na probleme koji bi trebalo da budu otklonjeni upravo implementiranjem programa i projekata u datim područjima. Imovinsko-pravni odnosi na području općine su navedeni kao bitan problem koji je praktična prepreka, bilo da se želi investirati u poslovne ili stambene objekte ili rješavati

infrastrukturalna pitanja. Poslovno okruženje općine još uvijek nije na zadovoljavajućem nivou, a pretpostavka je za rast i razvoj privrede i poduzetništva. Njegovim podizanjem na viši i kvalitativno bolji nivo olakšaće se ulazak na tržište proizvoda i usluga u globalnim razmjerama, a time i privuču investicije u toj oblasti.

Ovaj cilj se praktično odnosi na stimulaciju ekonomskih aktivnosti u područjima gdje općina raspolaže s potencijalima za rast i razvoj privrede i ekonomskih aktivnosti, bilo da utiče na iskorištavanje resursa koji do sada uopšte nisu bili iskorišteni ili reaktiviranjem potencijala koji su u procesu tranzicije izgubili svoju vrijednost usljed lošeg upravljanja raspoloživim resursom ili neupravljanja uopšte. Ono na što općina može da utiče jeste upravo maksimizacija rezultata na osnovu raspoloživih resursa kojim trenutno raspolaže. Drugim riječima, potrebno je aktivirati polja koja će sveobuhvatno pokrenuti točak privredne aktivnosti, što bi, posljedično, trebalo dovesti do povećanja broja novih radnih mjesta i očuvanja postojećih. Najvažniji pitanje u oblasti privrede i poduzetništva je povećanje broja zaposlenih kroz stvaranje poslovne klime i utvrđivanje jasnih pravila za sve učesnike tržišne utakmice. Policentričnim ulaganjima definisali bi se opći uslovi, olakšica ulaganja i otvaranja radnih mjesta kroz izradu projekata, dodjela građevinskog zemljišta, kreditni odnosi u plaćanju ostalih obaveza općini (takse, naknade, renta itd) uz stimulisanje nedostajućih usluga na području zonalnih centara (vetrinarske usluge, zdravstvene usluge, održavanje poljoprivredne mehanizacije itd).

SEKTORSKI CILJEVI

- Razvijanje malih i srednjih preduzeća (pogotovo sa većim stepenom finalizacije)
- Distribucija domaćih proizvoda kroz postojeće trgovačke centre

Strateški cilj 2. Očuvane prirodne i kulturne vrijednosti iskorištene u turizmu

Značajno prirodno bogatstvo i kulturno-istorijsko naslijeđe, predstavljaju jednu od najvažnijih komparativnih prednosti općine Cazin koje bi tek trebalo na najbolji način iskoristiti. Zbog toga je domaćinski odnos prema prirodi i kulturno-istorijskom naslijeđu jedno od najvažnijih uporišta ove strategije. Djelatnost zaštite prirode znači uspostavljanje ekološke ravnoteže u prostoru, kojom se trajno obezbjeđuju zdravi i humani ekološki uslovi života i čuvaju prirodne dragocjenosti kojih ovaj prostor ima u izobilju. Djelatnost zaštite kulturno-istorijskog naslijeđa treba da obezbjedi odražavanje i unapređenje što više onih vrijednosti koje su za lokalno stanovništvo, ali i za one koji Cazin posjećuju, suštinski značajne.

Ono što je u ovoj oblasti potrebno postići da, ne samo domaće, već i međunarodno tržište doživljava Cazin kao zanimljivu i iznad svega jedinstvenu turističku destinaciju s prepoznatljivim identitetom. Cazin bi trebalo da bude sredina koja rado prihvata goste iz cijelog svijeta, s kojima uspostavlja prisan odnos i koja kroz turizam izražava i, istovremeno, čuva sve svoje prirodne i kulturno-istorijske vrijednosti i karakteristike. Općina Cazin bi u turizmu trebalo da računa na različite proizvode, izvedene iz bogate resursne osnove i strukture atrakcija, s ciljem da u turizmu bude zaposlena tokom cijele godine. Da bi se ovo ostvarilo, jedna od najvažnijih stvari da stanovništvo Cazina, i, pogotovo, oni koji vode ovu općinu, prihvataju turizam i turističku privredu kao važan faktor privrednog razvoja i dugoročnog ekonomskog prosperiteta ovog područja. Moramo, takođe, biti svjesni da blagostanje kroz turizam nije moguće ostvariti bez kvalitetne infrastrukture i znanja, obrazovanja i novih tehnologija, odnosno njihovog prenosa svim akterima u turizmu.

SEKTORSKI CILJEVI

- Razvijen sektor turizma
- Rekultivacija površina degradiranih eksploatacijom mineralnih sirovina i deminiranje minskih površina u sjevernom dijelu općine do 2015. godine
- Smanjenje emisija zagađujućih materija u gradskom području za 15 % do 2015. godine
- Unapređenje energetske efikasnosti za 5 % do 2015. godine
- Uspostavljanje monitoringa životne sredine i povećan nivo svijesti i znanja stanovnika o životnoj sredini do 2013. godine

Strateški cilj 3. Izgrađeni i osnaženi društveni kapaciteti (ljudski resursi, infrastruktura i sadržaji), koji će obezbjediti viši kvalitet života na selu i gradu

Općina Cazin prema demografskim nalazima SEA je izrazito ruralna sredina u kojoj preko 85% stanovništva živi u ruralnom području dok samo uži centar općine spada u urbano područje. I pored značajnog potencijala seskog područja u smislu radno sposobnog stanovništva, dosta razvijene infrastrukture i dostupnih resursa (zemljište, voda i šuma), privredne aktivnosti na selu sem poljoprivrede nisu razvijene u dovoljnoj mjeri. Razlog tome leži prije svega u činjenici da seoska gazdinstva najvećim dijelom žive od poljoprivredne proizvodnje koja nije visoko intenzivna i tržišno orijentisana. Iako nam podaci Socio-ekonomske analize govore da je veliki dio površine općine Cazin pokriven saobraćajnom infrastrukturom, još uvijek je potrebno raditi na povezivanju naselja asfaltiranjem novih površina i puteva. Takođe, evidentno je da na području općine postoji potreba za stalnim autobuskim linijama koje će povezivati različite mjesne zajednice kako međusobno tako i sa centrom općine. I pored velike pokrivenosti domaćinstava mrežom električne energije, problem predstavljaju loše niskonaponske prilike i dotrajala niskonaponska mreža, što zahtijeva izgradnju, modernizaciju i rekonstrukciju distributivne mreže koja bi zadovoljila potrebe sve većeg broja korisnika. U samoj distribuciji električne energije takođe se javljaju problemi gubitaka električne energije koji su tehničkog i komercijalnog karaktera. Tehnički gubici se javljaju najčešće zbog starosne strukture opreme koja se nalazi u distributivnoj mreži, a sami komercijalni gubici su izazvani sve češćom zloupotrebom i neovlaštenim korištenjem električne energije od strane krajnjih kupaca.

Većina školskih objekata je dotrajala i zahtijeva rekonstrukcije, i promjenu, odnosno dopunu kako osnovnih tako i pomoćnih nastavnih sredstava kako bi pružila kvalitetnije školovanje i bolji uspjeh učenika. Ovaj strateški cilj podrazumijeva i modernizaciju sportskih, kulturnih i školskih objekata.

SEKTORSKI CILJEVI:

- Povećanje pokrivenosti kvalitetnim vodosnabdijevanjem na cjelokupno stanovništvo općine do 2015. godine
- Regulisano 45 % otpadnih i oborinskih voda do 2015. godine
- Uređenje korita vodotoka u dužini od 8 km do 2015. godine
- Uvođenje sistema selektivnog prikupljanja i zbrinjavanja otpada i uklanjanje 70 % divljih deponija do 2014. godine
- Razvijeni sportski infrastrukturni kapaciteti
- Poboļjšani uslovi u predškolskom i osnovnom obrazovanju

Strateški cilj 4. Stvoren prepoznatljiv imidž Cazina kao otvorene općine orijentisane prema EU integracijama

Proces globalizacije i evropskih integracija mijenja naše životne okolnosti i postaje je način na koji danas živimo. Neovisno o nekim negativnim aspektima ovih integracija, njihovu pojavu treba prihvatiti kao izazov za mogućnosti koje ona nudi u ekonomskom i društvenom razvoju, rastu i blagostanju. U skladu s tim trendovima, općina Cazin će se graditi kao zajednica u kojoj različiti ljudi imaju različite poglede i interese i gdje se štite prava svih ljudi omogućavajući im da žive zajedno u miru. Uopšteno govoreći, otvorenost ove općine karakteriziraće raznoliko i dinamično civilno društvo i poštovanje prava manjina.

Jedna od ključnih stvari u narednom periodu će biti usvajanje evropskih vrijednosti. Usvojiti neku vrijednost znači primjenjivati je svakodnevno u politici, u preduzeću, u medijima, pa i u svakodnevnom životu. Tolerancija i poštovanje drugog je, na primjer, vrijednost koja je važna za politiku, ali je važna i u porodici, u školi, na ulici. Vladavina prava je jedna od najvažnijih evropskih vrijednosti - da bi se ona ukorjenila potrebna je promjena pristupa u upravi, ustanovljenje i poštovanje procedura, borba protiv korupcije, ali i spremnost građana da princip vladavine prava poštuju. Takođe, i budućnost naših preduzeća zavisi od građenja konkurentnosti sa sposobnošću ostvarivanja konkurentskih prednosti na BiH tržištu, kao dijelu evropskog i globalnog tržišta, i na ukupnom globalnom tržištu. Uklapanje u ove tokove je od strateškog interesa za općinu Cazin.

SEKTORSKI CILJEVI

- Participativan pristup strateškom i operativnom planiranju
- Razvijeni prostorni i infrastrukturni kapaciteti za društvene i kulturne aktivnosti građana
- Socijalna i sigurnosna podrška ugroženim kategorijama stanovništva

V Sektorski razvojni planovi

V.1. Plan lokalnog ekonomskog razvoja

V.1.1. Fokusiranje

SWOT analiza- ekonomski razvoj

U pogledu ekonomskog razvoja općina Cazin posebnu pažnju treba da posveti maksimiziranju svojih najbitnijih snaga koje se odnose na poduzetnički duh stanovništva, dugogodišnju tradiciju u poljoprivrednoj proizvodnji, velika koncentracija tržišnih centara koji pokrivaju i regionalno područje.

Sa druge strane, općina treba da uloži napore za minimiziranje glavnih slabosti i prijetnji koje utiču na ekonomski razvoj. Najbitnije slabosti su vezane za izrazito veliku nezaposlenost, nizak stepen finalizacije u djelatnostima poljoprivrede i drvoprerade i nizak nivo industrijske proizvodnje dok se prijetnje odnose na mogućnost produženja uticaja ekonomske krize, političku nestabilnost na području BiH i zapadnog Balkana.

SNAGE	SLABOSTI
<ul style="list-style-type: none">- Poduzetnički duh stanovništva- Dugogodišnja tradicija u poljoprivrednoj proizvodnji, posebno u proizvodnji mlijeka- Velika koncentracija tržišnih centara koji pokrivaju i regionalno područje- Dobra lokalna infrastruktura (putna, vodosnadbjevanje i PTT)- Značajne rezerve i kapaciteti za eksploataciju rudnog bogatstva (dolomit, glina i ukrasni Liskovački kamen)	<ul style="list-style-type: none">- Izrazito velika nezaposlenost (61%)- Loše provedena i nedovršena privatizacija- Neusklađenost kvalifikacije radne snage sa potrebama tržišta rada- Nizak stepen finalizacije u djelatnostima poljoprivrede i drvoprerade- Nizak nivo industrijske proizvodnje
MOGUĆNOSTI/PRILIKE	PRIJETNJE
<ul style="list-style-type: none">- Privlačenje stranih investitora i kapitala- Raspoloživost razvojnih fondova: EU fondovi, Investiciono-Razvojna banka FBiH- Neiskorišteni prerađivački kapaciteti Agrokomerca (mesne i mlinske industrije u nadležnosti viših nivoa)- Povećanje važnosti industrije „doživljaja“/turizam, proizvodnje zdrave hrane i vode i obnovljivih izvora energije u globalnoj ekonomiji- Otvaranje malograničnog prelaza Tržačka Raštela	<ul style="list-style-type: none">- Uticaj globalne ekonomske krize na ekonomsko i socijalno stanje u općini- Politička nestabilnost na području BiH i zapadnog Balkana, dodatno naglašena ekonomskom krizom- Nizak nivo nadležnosti lokalne samouprave ugrožava razvoj;- Nepostojanje ažurne i usaglašene razvojne strategije na višim nivoima i nedovoljna koordinacija lokalne, kantonalne, entitetske i državne vlasti- Nepostojanje kontrole kvaliteta uvezene robe i ograničenja za izvoz (postojanje nekarinskih barijera i nefunkcionalna certifikacija proizvoda)

V.1.2. Razvojni ciljevi ekonomskog razvoja

Ciljevi ekonomskog razvoja	Veza sa strateškim ciljevima	Veza sa razvojnim ciljevima u drugim sektorima
1. Razvijanje malih i srednjih preduzeća (pogotovo sa većim stepenom finalizacije)	1. Stvoren povoljan privredni ambijent	3. Izgrađeni i osnaženi društveni kapaciteti (ljudski resursi, infrastruktura i sadržaji), koji će obezbjediti viši kvalitet života na selu i gradu 4. Stvoren prepoznatljiv imidž Cazina kao otvorene općine orijentisane prema EU integracijama
2. Distribucija domaćih proizvoda kroz postojeće trgovačke centre	1. Stvoren povoljan privredni ambijent	3. Izgrađeni i osnaženi društveni kapaciteti (ljudski resursi, infrastruktura i sadržaji), koji će obezbjediti viši kvalitet života na selu i gradu 4. Stvoren prepoznatljiv imidž Cazina kao otvorene općine orijentisane prema EU integracijama
3. Razvijen sektor turizma	1. Stvoren povoljan privredni ambijent 2. Očuvane prirodne i kulturne vrijednosti iskorištene u turizmu	3. Izgrađeni i osnaženi društveni kapaciteti (ljudski resursi, infrastruktura i sadržaji), koji će obezbjediti viši kvalitet života na selu i gradu 4. Stvoren prepoznatljiv imidž Cazina kao otvorene općine orijentisane prema EU integracijama

Integracija sa strateškim dokumentima viših nivoa

Sektorski ciljevi ekonomskog razvoja općine Cazin imaju svoje uporište u dokumentima viših strategija, planova i zakona.

Tako se u Strategiji razvoja BiH u okviru strateškog cilja koji se odnosi na konkurentnost predviđa kontinuirano poboljšavanje produktivnosti preduzeća, te podrška klasterima i jačanju lanaca vrijednosti, dok je u okviru strateškog cilja koji se odnosi na zapošljavanje predviđen razvoj malih i srednji preduzeća i otvaranje novih radnih mjesta kroz: razvoj instrumenata finansijske podrške razvoju MSP, osiguravanje finansijske podrške osnivanju MSP, te podsticanje razvoja inkubatora.

U okviru strateškog cilja koji se odnosi na održivi razvoj, Strategija razvoja BiH navodi na potrebu daljeg razvoja poljoprivrede na bazi korištenja prirodnih kompetitivnih prednosti te modernizacije poljoprivredne proizvodnje radi povećanje njene efikasnosti, konkurentnosti i koncepta održivog razvoja ruralnog područja, što je u skladu s EU politikama poljoprivrede.

Plan ekonomskog razvoja općine Cazin usklađen je i sa strateškim dokumentom „Razvoj malog i srednjeg poduzetništva u Federaciji Bosne i Hercegovine“ (www.fmrpo.gov.ba) u kojem na strani 1 stoji:

„Dugoročno gledajući, primjenom mjera i ostvarenjem prioriteta i ciljeva postavljenih ovim dokumentom ostvario bi se razvoj na načelima koncepcije održivoga razvoja, a malom i srednjem poduzetništvu olakšalo bi se povezivanje s gospodarstvima europskih zemalja“.

Nadalje, dokumentom su obuhvaćeni slijedeći ciljevi razvoja i razvojne (poticajne) mjere: Ciljevi razvitka malog i srednjeg poduzetništva u Federaciji Bosne i Hercegovine (str.137.)

Poticajne mjere za razvitak malog i srednjeg poduzetništva (str.138.)

1. promicanje poduzetništva,
2. izobrazba svih sudionika iz Programa poticanja malog i srednjeg poduzetništva,
3. financijska podrška poduzetnicima,
4. usklađivanje postojećih zakonski propisa sa potrebama malog i srednjeg poduzetništva,
5. stručna pomoć poduzetnicima,
6. podrška tehnološkom razvitku te razvitak poduzetničke infrastrukture (podmirivanje potreba za poslovnim prostorom, savjetodavnim uslugama, informacijama i sl.), poticanje međusobne suradnje i povezivanje subjekata malog i srednjeg poduzetništva, te poticanje suradnje s velikim poduzetnicima.

Usklađenost se odražava kroz sve operativne ciljeve plana ekonomskog razvoja, a posebno u pogledu jačanja konkurentnosti, preduzetničke klime i preduzetničke infrastrukture.

Na str.145 strateškog dokumenta Federacije stoji:

„Uzimajući u obzir stanje i potrebe u Federacije Bosne i Hercegovine razvijali bi se sljedeći oblici podržavajuće gospodarske infrastrukture:

- lokalne razvojne agencije/ poduzetnički centri,
- poduzetnički inkubatori,
- tehnološki parkovi i
- male poslovne zone.“

Prethodno navedeno je i na nivou operativnih ciljeva i na nivou projekata predviđeno u planu ekonomskog razvoja općine Cazin.

Svi sektorski ciljevi ekonomskog razvoja općine Cazin također su usklađeni sa odredbama Zakona o poticanju razvoja male privrede (Usvojen Nacrt Zakona na 31. sjednici Parlamenta Federacije BiH). Ova usklađenost je važna jer se za implementaciju projekata iz ovog sektora može tražiti finansijska podrška od strane Federacije BiH koja se daje putem javnih poziva preko nadležnih ministarstva za okoliš i turizam, te Ministarstva razvoja, poduzetništva i obrta Federacije BiH.

Jedan od strateških ciljeva razvoja općine Cazin je 4. Razvijen sektor turizma. Ovaj cilj je usklađen sa odrednicama Federalne Strategije razvoja turizma (www.fmoit.gov.ba), gdje na strani 86 stoji:

„5.2. Strateške odrednice razvoja turizma Federacije Bosne i Hercegovine Polazeći od raspoloživih resursa, trendova na svjetskom tržištu, tradicije i stanja turizma u destinaciji F BiH te izabranog modela razvoja može se pristupiti formuliranju strateških odrednica. Kod toga, uvijek na umu treba imati da strateške odrednice moraju biti usuglašene sa svim ključnim činiteljima (subjektima) razvojne politike i da ih (odrednice) kontinuirano treba pratiti i, po potrebi, korigirati (monitoring).

5.2.1. Ciljevi razvoja turizma Federacije Bosne i Hercegovine

Ekonomski ciljevi:

- turizam kao pokretač razvoja gospodarstva u cjelini;
- rast investiranja;
- razvoj poduzetništva,
- obrtništva;
- veće zapošljavanje;

- povećanje turističke potrošnje;
- proizvodnja autohtonih proizvoda;
- smanjenje uvozne komponente;
- cjelogodišnje poslovanje (sezonalnost je ponegdje nemoguće izbjeći);
- viša kvaliteta smještajnih kapaciteta

Socio-kulturni ciljevi:

- rast kvalitete života lokalnog stanovništva,
- sigurnost za lokalno stanovništvo i turiste;
- očuvanje kulturno-povijesne baštine;
- očuvanje lokalnog identiteta u uvjetima globalizacije;
- prožimanje kultura;
- povezivanje ljudi...

Zaštita okoliša:

- Zaštita prirodnih resursa,
- eko-standardi,
- racionalno korištenje energije;
- unaprjeđenje infrastrukture;
- monitoring zagađenja;
- sprječavanje vizualnog zagađenja prostora,
- prostorno planiranje.“

Zatim je na strani 88 navedeno:

„a. Potrebno je promijeniti svijest interesnih subjekata o turizmu – danas se turizam više tretira kao ekonomsko-financijska kategorija i nerijetko kao izvor brzih i lakih zarada. Turizam je iz tog razloga potrebno promovirati kao prostor za ispostavljanje kulture i identiteta, nacionalnog ponosa, poslovnih vještina i kao prostor za dugoročni rast poduzeća, regija i Federacije. Potrebno je razvijati se u skladu s održivim turizmom i kreiranim inovacijama temeljenih na vlastitoj viziji i pozicioniranju.

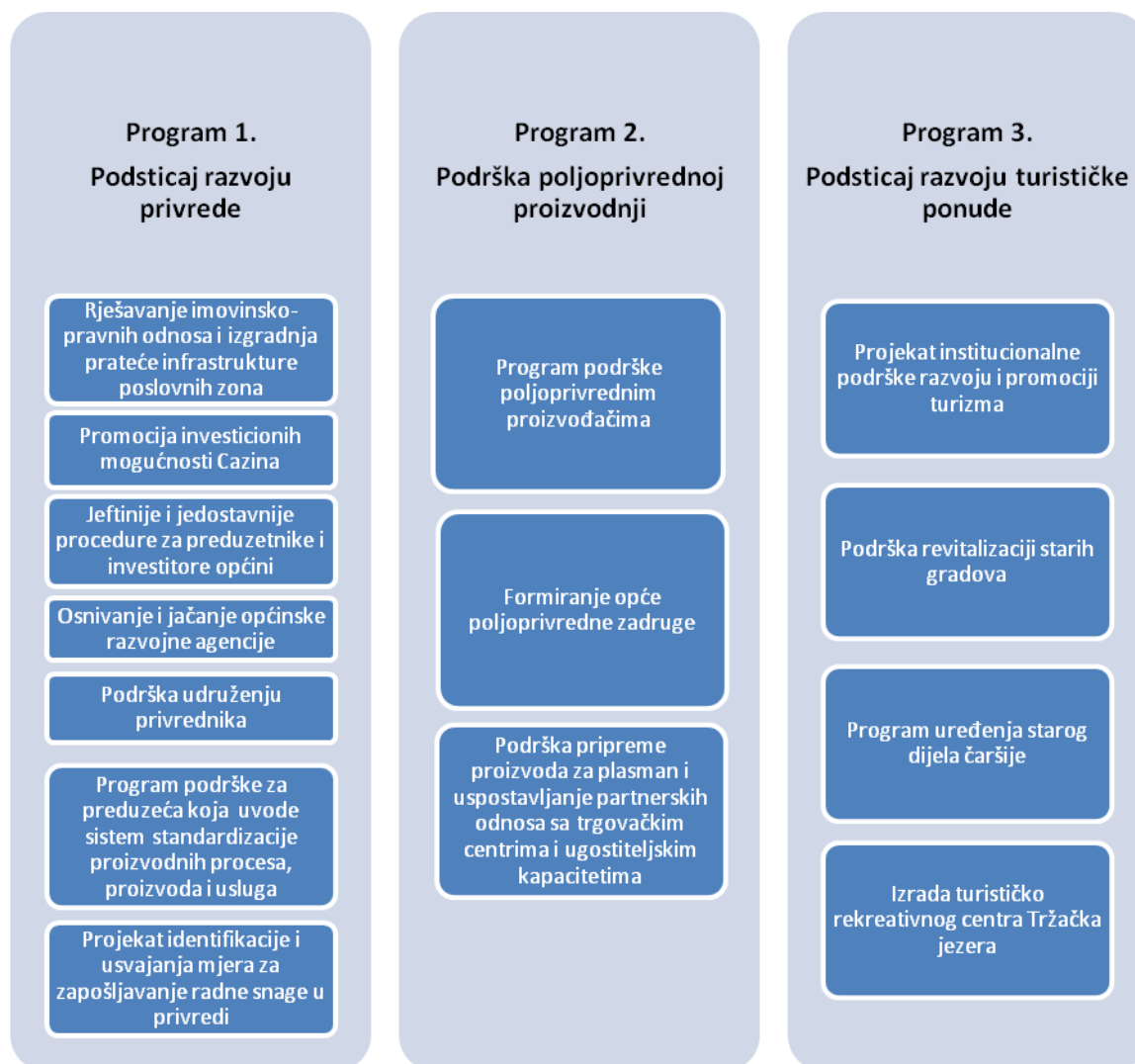
b. Potrebno je uspostaviti odgovornost za razvoj turizma - federalna i regionalna / županijska / kantonalna) vlast mora više utjecati (brinuti) na razvojne procese u turizmu. U procesu planiranja i izgradnje kapaciteta, u privatizacijskim procesima, privlačenju kapitala, razvoju ljudskih potencijala, davanja značajnih poticaja i drugim ključnim pitanjima od kojih zavisi opća kvaliteta turizma u regiji. Svjetska iskustva govore da se turizmom najefikasnije upravlja s razine regije, pa je poželjno da F BiH sa županijama/kantonima preuzme odgovornost za vlastiti turizam. Inteligentnim upravljanjem potrebno je podići kvalitetu života svih naselja, općina i gradova te zajedničkom suradnjom izgraditi snažnu turističku regiju.“

Imajući u vidu predložene razvojne projekte u planu ekonomskog razvoja, odrednice Strategije razvoja turizma na federalnom nivou mogu podržati brži i snažniji razvoj turizma u općini Cazin.

V.1.3. Programi, projekti i mjere

Za realizaciju plana ekonomskog razvoja općine Cazin definisano je 14 projekata i mjera grupisanih u 3 programa:

- Program 1: Podsticaj razvoju privrede (veza sa strateškim ciljem SC1 i operativnim ciljem OC1 plana ekonomskog razvoja);
- Program 2: Podrška poljoprivrednoj proizvodnji (veza sa strateškim ciljem SC1 i operativnim ciljevima OC1 i OC2 ekonomskog razvoja);
- Program 3: Podsticaj razvoju turističke ponude (veza sa strateškim ciljevima SC1, SC2 i SC3 i operativnim ciljem OC3 plana ekonomskog razvoja).

Inicijative međuopćinske saradnje

1. Saradnja općina i Regionalne razvojne agencije RDA Bihać
2. Razvijanje regionalne turističke ponude
3. Projekat unapređenja korištenja termalnih izvorišta u MZ Rujnica i MZ Gata (Cazin i Bihać)

Plan implementacije

R.B.	Plan lokalnog ekonomskog razvoja 2011 – 2015.									
	Projekti / mjere	Program	Veza sa strateškim i sektorskim ciljevima	Orijentacioni period realizacije/ dinamika realizacije					Nosilac/ nosioci implementacije	Ciljne grupe (korisnici)
				2011	2012	2013	2014	2015		
1	Rješavanje imovinsko-pravnih odnosa i izgradnja prateće infrastrukture poslovnih zona	P. 1	S.C. 1		X	X	X		Općina Cazin, JU Komunalno-stambeni fond Cazin	Poduzetnici / Investitori
2	Promocija investicionih mogućnosti Cazina (Izrada kataloga za investitore, promotivne aktivnosti, sajmovi, itd.)	P. 1	S.C. 1, S.C. 4		X	X			Općina Cazin	Poduzetnici / Investitori
3	Jeftinije i jedostavnije procedure za preduzetnike i investitore općini	P. 1	S.C. 1, .C. 4		X				Općina Cazin	Poduzetnici / Investitori
4	Osnivanje i jačanje općinske razvojne agencije	P. 1	S.C. 1, S.C. 4		X	X	X	X	Općina Cazin	Poduzetnici / Investitori
5	Podrška udruženju privrednika	P. 1	S.C. 1		X	X	X	X	Općina Cazin	Poduzetnici / Investitori
6	Program podrške za preduzeća koja uvode sistem standardizacije proizvodnih procesa, proizvoda i usluga	P. 1	S.C. 1, S.C. 4		X	X	X	X	Općina Cazin	Poduzetnici / Investitori
7	Projekat identifikacije i usvajanja mjera za zapošljavanje radne snage u privredi	P. 1	S.C. 1		X	X	X	X	Općina Cazin, JU Služba za zapošljavanje USK	Nezaposlena lica i poduzetnici
8	Program podrške poljoprivrednim proizvođačima (savjetodavna služba i subvencioniranje)	P. 2	S.C. 1	X	X	X	X	X	Općina Cazin -Služba za razvoj i poduzetništvo	Poljoprivredni proizvođači
9	Formiranje opće poljoprivredne zadruge	P. 2	S.C. 1		X	X	X	X	Općina Cazin i Udruženja poljoprivrednika	Poljoprivredni proizvođači
10	Podrška pripreme proizvoda za plasman i uspostavljanje partnerskih odnosa sa trgovačkim centrima i ugostiteljskim kapacitetima	P. 2	S.C. 1		X	X	X		Općina Cazin	Opća poljoprivredna zadruga, trgovci i ugostitelji
11	Projekat institucionalne podrške razvoju i promociji turizma (poduzimanje planskih mjera za razvoj jedinstvene turističke ponude uz aktivnu ulogu privatnog sektora)	P. 3	S.C. 1, S.C. 2			X	X		Općina Cazin	Turistički radnici, ugostitelji
12	Podrška revitalizaciji starih gradova	P. 3	S.C. 2		X	X	X	X	Općina Cazin, JU Komunalno-stambeni fond Cazin	Turistički radnici, ugostitelji
13	Program uređenja starog dijela čaršije	P. 3	S.C. 2, S.C. 3				X	X	Općina Cazin, JU Komunalno-stambeni fond Cazin	Stanovništvo i turisti
14	Izrada turističko rekreativnog centra Tržačka jezera	P. 3	S.C. 2, S.C. 3			X	X		Općina Cazin, JU Komunalno-stambeni fond Cazin	Stanovništvo i turisti

V.1.4. Procjena očekivanih ishoda sa indikatorima

Sektorski cilj	Procjena očekivanih ishoda sa indikatorima
<p>1. Razvijanje malih i srednjih preduzeća (pogotovo sa većim stepenom finalizacije)</p>	<p>Izrađena prostorno-planske dokumentacije u rješeni imovinsko-pravnih odnosa za poslovne zone Slatinske bare, Mala Lisa, Čoralići, Pjanići, Slatina, Bivša željezara, Polje do 2015. godine</p> <p>Promovisane investicione mogućnosti Cazina do 2015. godine</p> <p>Pojefitnjene za 30% i pojednostavljene procedure za preduzetnike I investitore općini do 2015. godine</p> <p>Osnovana općinska razvojna agencije do 2011. godine</p> <p>Osnovano udruženja privrednika do 2012. godine</p> <p>Nivo sredstava za sistem standardizacije proizvodnih procesa, proizvoda</p>
<p>2. Distribucija domaćih proizvoda kroz postojeće trgovačke centre</p>	<p>Nivo sredstava za program podrške poljoprivrednim proizvođačima do 2015. godine</p> <p>Formirana opšta poljoprivredna zadruga do 2013. godine</p> <p>Nivo sredstava za program pripreme proizvoda za plasman i uspostavljanje partnerskih odnosa sa trgovačkim centrima i ugostiteljskim kapacitetima</p>
<p>3. Razvijen sektor turizma</p>	<p>Mapirani postojeći i potencijalni turistički proizvodi</p> <p>Razvijeni i promovisani postojeći i novi turistički proizvodi i promocija)</p> <p>Revitalizacija starih gradova 20%</p> <p>Uređen stari dio čaršije</p> <p>Izrađen turističko rekreativni centar Tržačka jezera</p>

V.2. Plan društvenog razvoja

V.2.1. Fokusiranje

Sektorska SWOT analiza- društveni razvoj

<i>SNAGE</i>	<i>SLABOSTI</i>
<ul style="list-style-type: none">• Veliki broj stanovnika, posebno mladih• Dobra koordinacija lokalnih vlasti sa MZ• Veliki broj visokoobrazovanih mladih ljudi• Samoinicijativnost lokalnog stanovništva• Dobra lokalna infrastruktura• Povećan nivo kvaliteta usluga općinske administracije• Prirodni, historijski i kulturni sadržaji• Stipendiranje učenika i studenata• Strateška fokusiranost lokalnih vlasti na razvoj sporta• Veliki broj sportskih klubova, udruženja i sportskih aktivista• Dobra saradnja sa općinama u okruženju• Reformirana i efikasna lokalna uprava• Izdvajanja iz budžeta za socijalne kategorije stanovništva	<ul style="list-style-type: none">• Loša sektorska fokusiranost nevladinog sektora• Visoka stopa nezaposlenosti mladih• Nepostojanje strateških dokumenta saradnje sa NVO• Loše stanje školskih objekata• Nepostojanje prostornih i infrastrukturnih kapaciteta za razvoj društvenih aktivnosti građana
<i>PRILIKE</i>	<i>PRIJETNJE</i>
<ul style="list-style-type: none">• Uspostavljanje čvrćih partnerskih odnosa lokalne zajednice sa NVO• Blizina Univerziteta u Bihaću• Mogućnost prekvalifikacija kadrova• Decentralizacija vlasti i veće nadežnosti lokalne vlasti• Blizina većih evropskih centara	<ul style="list-style-type: none">• Teška ekonomska situacija• Nizak nivo kvaliteta zdravstvenih i socijalnih usluga• Nedovoljna koordinacija sa višim nivoima vlasti

V.2.2. Razvojni ciljevi društvenog razvoja

Ciljevi društvenog razvoja	Veza sa strateškim ciljevima	Veza sa razvojnim ciljevima u drugim sektorima
1. Participativan pristup strateškom i operativnom planiranju	Izgrađeni i osnaženi društveni kapaciteti (ljudski resursi, infrastruktura i sadržaji), koji će obezbjediti viši kvalitet života na selu i gradu	1. Stvoren povoljan privredni ambijent 2. Očuvane prirodne i kulturne vrijednosti iskorištene u turizmu 4. Stvoren prepoznatljiv imidž Cazina kao otvorene općine orijentisane prema EU integracijama
2. Razvijeni prostorni i infrastrukturni kapaciteti za društvene i kulturne aktivnosti građana	Izgrađeni i osnaženi društveni kapaciteti (ljudski resursi, infrastruktura i sadržaji), koji će obezbjediti viši kvalitet života na selu i gradu	2. Očuvane prirodne i kulturne vrijednosti iskorištene u turizmu 4. Stvoren prepoznatljiv imidž Cazina kao otvorene općine orijentisane prema EU integracijama
3. Razvijeni sportski infrastrukturni kapaciteti	Izgrađeni i osnaženi društveni kapaciteti (ljudski resursi, infrastruktura i sadržaji), koji će obezbjediti viši kvalitet života na selu i gradu	4. Stvoren prepoznatljiv imidž Cazina kao otvorene općine orijentisane prema EU integracijama
4. Poboljšani uslovi u predškolskom i osnovnom obrazovanju	Izgrađeni i osnaženi društveni kapaciteti (ljudski resursi, infrastruktura i sadržaji), koji će obezbjediti viši kvalitet života na selu i gradu	4. Stvoren prepoznatljiv imidž Cazina kao otvorene općine orijentisane prema EU integracijama
5. Socijalna i sigurnosna podrška ugroženim kategorijama stanovništva	Izgrađeni i osnaženi društveni kapaciteti (ljudski resursi, infrastruktura i sadržaji), koji će obezbjediti viši kvalitet života na selu i gradu	4. Stvoren prepoznatljiv imidž Cazina kao otvorene općine orijentisane prema EU integracijama

Integracija sa strateškim dokumentima viših nivoa

Prijedlog Strategije socijalnog uključivanja BH poseban naglasak stavlja na socijalnu integraciju kroz participaciju na tržištu rada. U tom smislu, Strategija definiše strateške pravce koji su bitni za Općinu s obzirom na definisani sektorski fokus:

- osigurati uključivanje socijalno isključenih kategorija u aktivno tržište rada i
- osigurati pristup svim dobrima, uslugama, resursima i pravima koje će poboljšati aktivno učešće socijalno isključenih na tržištu rada.

Strategija definiše i druge prioritete od značaja za društveni razvoj na području općine:

- razvijati kapacitete pružatelja usluga socijalne zaštite na lokalnom nivou;
- jačati mehanizme socijalnog dijaloga i razviti partnerstva i participaciju svih relevantnih aktera
- razvijati mreže socijalne zaštite kroz jačanje međusektorske saradnje sa zdravstvom, obrazovanjem, institucijama tržišta rada i NVO-ima

Zakon o predškolskom obrazovanju postavlja pred općinu obavezu osiguravanja uslova za jednaku dostupnost kvalitetnih programa predškolskog obrazovanja svoj djeci.

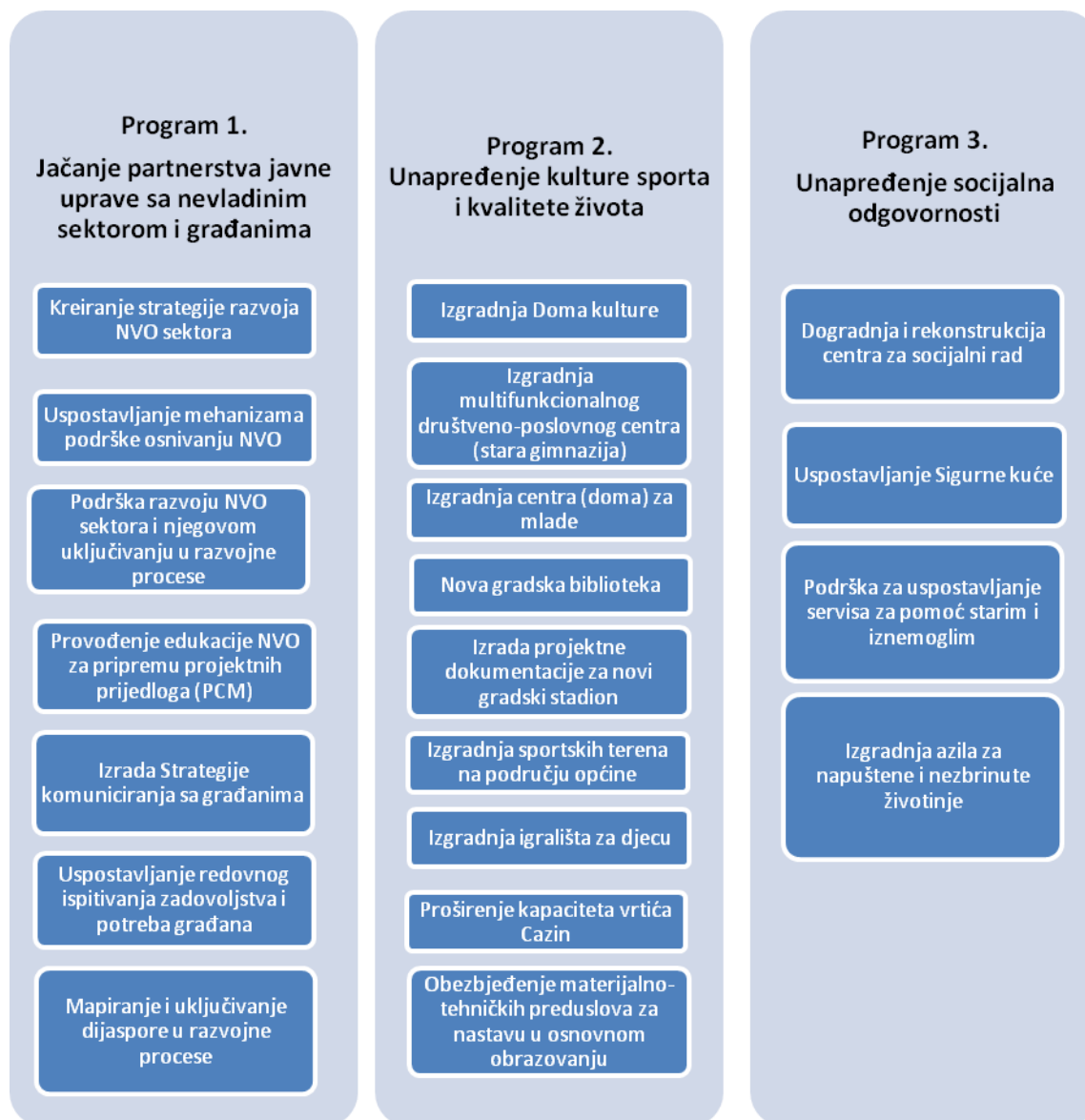
U domenu obrazovanja, plan društvenog razvoja naslanja se na Strateške pravce razvoja obrazovanja u BiH, sa planom implementacije 2008-2015, i na Strategiju razvoja stručnog obrazovanja i obuke u BiH za period 2007-2013, dok je u oblasti kulture relevantna Strategija kulturne politike u BiH.

Plan društvenog razvoja je usklađen sa Revidiranom strategijom Bosne i Hercegovine za provedbu Aneksa VII Dejtonskog mirovnog sporazuma, kao i sa Okvirnim programom povratka izbjeglica i raseljenih osoba u BiH za period 2009–2014. godine, koji daje pregled planirane podrške rekonstrukciji stambenog fonda i infrastrukture za povratak izbjeglica i raseljenih osoba.

V.2.3. Programi, projekti i mjere

Za realizaciju plana društvenog razvoja definisano je 20 projekata i mjera grupisanih u 3 programa:

- Program 1: Partnerstvo javne uprave sa nevladinim sektorom i građanima (veza sa strateškim ciljem SC3 i operativnim ciljem OC1 plana društvenog razvoja);
- Program 2: Unapređenje kulture sporta i kvalitete života (veza sa strateškim ciljem SC3 i operativnim ciljevima OC2, OC3 i OC4 društvenog razvoja);
- Program 3: Unapređenje socijalna odgovornosti (veza sa strateškim ciljevima SC3 i SC4 i operativnim ciljem OC5 plana društvenog razvoja).

Inicijative međuopćinske saradnje

1. Projekat „CAF“ (Common Assessment Framework) -Međuopćinsko učenje i podrška
2. Saradnja preko Saveza općina i gradova
3. GAP-Projekat upravne odgovornosti
4. Regionalni azil za pse

Plan implementacije

R.B.	Plan lokalnog društvenog razvoja 2011 – 2015.									
	Projekti / mjere	Program	Veza sa strateškim i sekt. ciljevima	Orijentacioni period realizacije/ dinamika realizacije					Nosilac/ nosioci implementacije	Ciljne grupe (korisnici)
				2011	2012	2013	2014	2015		
1	Kreiranje strategije razvoja NVO sektora	P.1	SC.3, SC.4 / OC 1	X					Općina Cazin	NVO
2	Podrška razvoju NVO sektora i njegovom uključivanju u razvojne procese	P.1	SC.3, SC 4 / OC 1	X	X	X			Općina Cazin	NVO
3	Izrada Strategije komuniciranja sa građanima	P.1	SC3, SC4 / OC 1	X					Općina Cazin	Stanovništvo
4	Uspostavljanje redovnog ispitivanja zadovoljstva i potreba građana	P.1	S.C. 3. / O.C. 1.	X	X	X	X	X	Općina Cazin, JU i JP	Stanovništvo
5	Mapiranje i uključivanje dijaspore u razvojne procese	P.1	S.C. 3. / O.C. 1.		X				Općina Cazin	Dijaspora
6	Uspostavljanje mehanizama podrške osnivanju NVO	P.1	S.C. 3. / O.C. 1.		X	X			Općina Cazin	NVO
7	Izgradnja Doma kulture	P.2	S.C. 3. / O.C. 2.	X	X	X			Općina Cazin	Stanovništvo, NVO
8	Izgradnja multifunkcionalnog društveno-poslovnog centra (stara gimnazija)	P.2	S.C. 3. / O.C.2			X	X	X	Općina Cazin	Stanovništvo, NVO
9	Izgradnja centra (doma) za mlade	P.2	S.C. 3. / O.C.2						Općina Cazin	Mladi, NVO
10	Nova gradska biblioteka	P.2	S.C. 3. / O.C.2		X	X			Općina Cazin	Stanovništvo, NVO
11	Izrada projektne dokumentacije za novi gradski stadion	P.2	S.C. 3. / O.C.3		X	X			Općina Cazin	Sportski klubovi, stanovništvo
12	Izgradnja sportskih terena na području općine	P.2	S.C. 3. / O.C.3		X	X	X	X	Općina Cazin	Sportski klubovi, stanovništvo
13	Izgradnja igrališta za djecu	P.2	S.C. 3. / O.C.3		X	X			Općina Cazin	Djeca
14	Proširenje kapaciteta vrtića Cazin	P.2	S.C. 3. / O.C.4			X	X		Općina Cazin	Djeca
15	Obezbjedenje materijalno-tehničkih preduslova za nastavu u osnovnom obrazovanju	P.2	S.C. 3. / O.C.4					X	Općina Cazin	Obrazovne institucije, djeca
16	Dogradnja i rekonstrukcija centra za socijalni rad	P.3	S.C. 3. / O.C.5	X	X				Općina Cazin, JU Centar za socijalni rad	Socijalno ugrožena lica
17	Uspostavljanje Sigurne kuće	P.3	S.C. 3. / O.C.5		X	X	X	X	Općina Cazin, JU Centar za socijalni rad	JU Centar za socijalni rad, ugrožena lica
18	Podrška za uspostavljanje servisa za pomoć starim i iznemoglim	P.3	S.C. 3. / O.C.5		X	X			Općina Cazin, JU Centar za socijalni rad	JU Centar za socijalni rad, stara i iznemogla lica
19	Izgradnja azila za životinje	P.3	S.C. 3. / O.C.5			X			Općina Cazin, JKP Čistoća	Nezbrinute životinje
20	Provođenje edukacije NVO (PCM)	P.1	S.C. 3. / O.C. 1.	X					Općina Cazin	NVO

V.2.4. Procjena očekivanih ishoda sa indikatorima

Sektorski cilj	Procjena očekivanih ishoda sa indikatorima
1. Participativan pristup strateškom i operativnom planiranju	<ul style="list-style-type: none"> ⇒ Kreirana Strategija razvoja NVO sektora ⇒ Kreirana Strategija komunikacije sa građanima ⇒ Broj NVO povećan za 50% ⇒ Implementacija najmanje jednog EU projekta na području općine od strane lokalnog NVO ⇒ Uvedena procedura i mehanizam ispitivanja zadovoljstva korisnika ⇒ Kreiran društveni inkubator ⇒ Povećan broj projekata dijaspore u vezi sa razvojem općine
2. Razvijeni prostorni i infrastrukturni kapaciteti za društvene i kulturne aktivnosti građana	<ul style="list-style-type: none"> ⇒ Izgrađen Dom kulture ⇒ Unapređen kulturni život na području općine ⇒ Izgrađen Centar za mlade ⇒ Broj korisnika Nove gradske biblioteke udvostručen do 2015. godine
3. Razvijeni sportski infrastrukturni kapaciteti	<ul style="list-style-type: none"> ⇒ Povećan broj amaterskih sportista za 50% ⇒ Broj izgrađenih terena za djecu povećan za 50%
4. Poboljšani uslovi u predškolskom i osnovnom obrazovanju	<ul style="list-style-type: none"> ⇒ Broj korisnika usluga vrtića uvećan za 30% ⇒ Broj dobitnika nagrada na školskim takmičenjima uvećan za 20% ⇒ Povećan uspjeh učenika u osnovnim školama za 10%
5. Socijalna i sigurnosna podrška ugroženim kategorijama stanovništva	<ul style="list-style-type: none"> ⇒ Unapređen kvalitet usluga Centra za socijalni rad ⇒ Izgrađena Sigurna kuća ⇒ Zadovoljstvo starih i iznemoglih povećano za 25% ⇒ Izgrađen azil za životinje sa prihvatnim kapacitetima za xx životinja ⇒ Povećano izdvajanje za zbrinjavanje životinja za 50%

V.3. Plan zaštite životne sredine

V.3.1. Fokusiranje

Sektorska SWOT analiza- životna sredina

SNAGE	SLABOSTI
<ul style="list-style-type: none"> • Vodoopskrba (95% pokrivenosti iz javnog vodovodnog sistema) • Nezagađen vazduh • Izvorišta termalne vode • Čisti vodotoci u gornjim dijelovima tokova • Najveći areal pitomog kestena u BiH • 75% pokrivenosti usluge odvožnje otpada • Početak uvođenja selekcije otpada (odlagališna ostrva u gradu) • Otkup pojedinih sekundarnih sirovina (papir i PVC folija) • MBO tehnologija zbrinjavanja otpada • Ljudski resursi u javnoj upravi • Urađena prostorno - planska dokumentacija • Urađen Strateški plan za vode i okolišnu sanitaciju • Urađeni elaborati sanitarne zaštite izvorišta vodosnabdijevanja 	<ul style="list-style-type: none"> • Niska ekološka svijest građana • Nepostojanje monitoringa životne sredine • Nedostatak kvalitetnih programa • Neaktivne NVO • Gubici u vodovodnom sistemu • Neprovođenje redovnih kontrola kvaliteta vode u lokalnim vodovodima • Neuređenost korita većine vodotoka • Nedostatak kanalizacije (priključenost 10 % domaćinstava na kanalizacioni sistem) • Nepostojanje uređaja za prečišćavanje otpadnih voda • Mali broj propisno izgrađenih septičkih jama • Divlje deponije • Nesistemska zbrinjavanje ostalih vrsta otpada (klačnički, medicinski, građevinski, industrijski otpad), te opasnog otpada (baterije, masti i ulja) • Neadekvatna iskorištenost poljoprivrednog zemljišta i drugih resursa • Sumnjive minske površine • Područje eksploatacije mineralnih sirovina - kamenolomi dolomita • Degradirana zemljišta nakon eksploatacije mineralnih sirovina • Povećana aerogađanost u zimskom periodu u gradskom području • Slabo korištenje alternativnih energetske izvora • Energetska neefikasnost
MOGUĆNOSTI/PRILIKE	PRIJETNJE
<ul style="list-style-type: none"> • EU fondovi • Razvojne banke • Prekogranična saradnja (sliv Korane i Gline, kestenove šume) • Obrazovanje i stvaranje uslova za angažovanje stručnih kadrova • Lobiranje kod viših nivoa vlasti • Izgradnja regionalne sanitarne deponije • Moguća plinifikacija USK 	<ul style="list-style-type: none"> • Klimatske promjene • Elementarne nepogode • Globalna ekonomska kriza • Nepoštivanje zakonske regulative u oblasti zaštite životne sredine • Neaktivnost viših nivoa vlasti

V.3.2. Ciljevi zaštite životne sredine

Ciljevi zaštite životne sredine	Veza sa strateškim ciljevima	Veza sa razvojnim ciljevima u drugim sektorima
1. Povećanje pokrivenosti kvalitetnim vodosnabdijevanjem na cjelokupno stanovništvo općine do 2015. godine	3. Izgrađeni i osnaženi društveni kapaciteti (ljudski resursi, infrastruktura i sadržaji), koji će obezbjediti viši kvalitet života na selu i u gradu	3. Razvijen sektor turizma (ER) 2. Razvijeni prostorni i infrastrukturni kapaciteti za društvene i kulturne aktivnosti građana (DR)
2. Regulirano 45 % otpadnih i oborinskih voda do 2015. godine	3. Izgrađeni i osnaženi društveni kapaciteti (ljudski resursi, infrastruktura i sadržaji), koji će obezbjediti viši kvalitet života na selu i u gradu	Veza sa prethodno pomenutim razvojnim ciljevima 3 (ER) i 2, 3 i 4 (DR)
3. Uređenje korita vodotoka u dužini od 8 km do 2015. godine	3. Izgrađeni i osnaženi društveni kapaciteti (ljudski resursi, infrastruktura i sadržaji), koji će obezbjediti viši kvalitet života na selu i u gradu	2. Razvijeni prostorni i infrastrukturni kapaciteti za društvene i kulturne aktivnosti građana (DR)
4. Uvođenje sistema selektivnog prikupljanja i zbrinjavanja otpada i uklanjanje 70 % divljih deponija do 2014. godine	3. Izgrađeni i osnaženi društveni kapaciteti (ljudski resursi, infrastruktura i sadržaji), koji će obezbjediti viši kvalitet života na selu i u gradu	1. Razvijanje malih i srednjih preduzeća (pogotovu sa većim stepenom finalizacije) (ER)
5. Rekultivacija površina degradiranih eksploatacijom mineralnih sirovina i deminiranje minskih površina u sjevernom dijelu općine do 2015. godine	2. Očuvane prirodne i kulturne vrijednosti iskorištene u turizmu 3. Izgrađeni i osnaženi društveni kapaciteti (ljudski resursi, infrastruktura i sadržaji), koji će obezbjediti viši kvalitet života na selu i u gradu	Veza sa prethodno pomenutim razvojnim ciljevima 3 (ER) i 2, 3 (DR)
6. Smanjenje emisija zagađujućih materija u gradskom području za 15 % do 2015. godine	2. Očuvane prirodne i kulturne vrijednosti iskorištene u turizmu 3. Izgrađeni i osnaženi društveni kapaciteti (ljudski resursi, infrastruktura i sadržaji), koji će obezbjediti viši kvalitet života na selu i u gradu	3. Razvijen sektor turizma (ER)
7. Unapređenje energetske efikasnosti za 5 % do 2015. godine	Veza sa strateškim ciljevima 2 i 3 (prethodno navedeni) i sa str. ciljem: 1. Stvoren povoljan privredni ambijent	1. Participativan pristup strateškom i operativnom planiranju (DR)
8. Uspostavljanje monitoringa životne sredine i povećan nivo svijesti i znanja stanovnika o životnoj sredini do 2013. godine	3. Izgrađeni i osnaženi društveni kapaciteti (ljudski resursi, infrastruktura i sadržaji), koji će obezbjediti viši kvalitet života na selu i u gradu	1. Participativan pristup strateškom i operativnom planiranju (DR) 2. Poboljšani uslovi u predškolskom i osnovnom obrazovanju (DR)

Integracija sa strateškim dokumentima viših nivoa

Najznačajniji strateški dokument iz oblasti životne sredine na nivou BiH je Akcioni plan zaštite životne sredine Bosne i Hercegovine (NEAP BiH). Osam prioriternih oblasti NEAP-a su:

- Vodni resursi / otpadne vode
- Održivi razvoj ruralnih područja
- Upravljanje životnom sredinom (informacioni sistem/integralno planiranje/edukacija)
- Zaštita biološke i pejzažne raznolikosti
- Otpad / upravljanje otpadom
- Privreda / održivi razvoj privrede
- Javno zdravlje
- Deminiranje

Inače, oblasti - «Zakonsko i institucionalno jačanje» i «Izrada dokumentacione osnove za planiranje i upravljanje životnom sredinom» su prepoznate kao uslov za implementaciju predviđenih aktivnosti u svim drugim oblastima.

Sektorski ciljevi 1, 2, i 3 su povezani sa prioriternom oblašću 1 – Vodni resursi/otpadne vode, dok je sektorski cilj 4 povezan sa prioriternom oblašću 5- Otpad / upravljanje otpadom.

Prioriterna područja u okviru oblasti Vodni resursi/otpadne vode sa kojim su u vezi sektorski ciljevi 2 i 3 su „izgradnja i rekonstrukcija sistema za prečišćavanje otpadnih voda i kanalizacionog sistema“ i „dovođenje sistema odbrane od poplava na nivo potrebne sigurnosti“. Jedno od dva prioriterna područja u okviru oblasti Otpad / upravljanje otpadom jeste i „uklanjanje divljih odlagališta i sanacija degradiranih područja“ sa kojim je u vezi drugi dio sektorskog cilja 4 – „uklanjanje 70 % divljih deponija“.

Sektorski cilj 5 (drugi dio cilja) povezan je sa prioriternom oblašću 8 – Deminiranje, kojoj je u okviru NEAP – a, kompatibilna mjera/aktivnost „deminiranje prema programu aktivnosti na nivou BiH u saradnji sa MAC BiH“. Rekultivacija površina degradiranih eksploatacijom mineralnih sirovina obuhvaćena je sa prioriternim oblastima 4 i 6. Smanjenje emisija zagađujućih materija je sektorski cilj (6) koji je moguće indirektno vezati za nekoliko prioriternih oblasti od koji su u prvom redu oblast 6 Privreda/održivi razvoj privrede, oblast 3 - Upravljanje životnom sredinom (informacioni sistem/integralno planiranje/edukacija), te oblast 7 - Javno zdravlje.

Jedno od prioriternih područja u okviru oblasti 6 - Privreda / održivi razvoj privrede jeste i „izrada strategije razvoja energetike kojom bi se izbalansirali domaći energetske resursi (hidro, termo i geotermalna energija) i potencijalni strani energetske resursi (nafta, gas) i formulisala politika njihovog balansirano koristenja definisanjem razvojnih pravaca i mogućih dimenzija razvoja, uveli u upotrebu novi izvori energije (geotermalne vode, vjetar, sunce, treset) s težnjom da se u što je moguće većoj mjeri koriste vlastiti obnovljivi izvori“. „Održivi razvoj privrede“ i „koristenje energije u BiH“, kao prioriterni u okviru pomenute oblasti, nesumnjivo su teme za koje se može vezati sektorski cilj 7.

Integracija sektorskog cilja 8 je prisutna sa prioriternom oblašću 3 - Upravljanje životnom sredinom (informacioni sistem/integralno planiranje/edukacija). Prvi dio sektorskog cilja 8 vezan je za prioritet pomenute oblasti „uvođenje monitoringa“. Među prioriternim aktivnostima u ovom području jeste i „uspostavljanje cjelovitog monitoringa životne sredine u BiH“. Drugi dio sektorskog cilja 8 (povećan nivo

svijesti i znanja o životnoj sredini) direktno je vezan za prioritarno područje u oblasti 3 - Upravljanje životnom sredinom (informacioni sistem/integralno planiranje/edukacija) - „izrada programa za obrazovanje i širenje informacija u oblasti životne sredine“.

Drugi značajan strateški dokument iz ove oblasti, a koji je donesen na entitetskom nivou, jeste Strategija zaštite okoliša Federacije Bosne i Hercegovine (usvojena u januaru 2009. godine).

Sektorski cilj 4 se može integrisati sa strateškim ciljem 7.1 - Smanjenje rizika po okoliš i zdravlje ljudi i uspostava prioritarnog infrastrukture za integrirano upravljanje otpadom, odnosno operativnim ciljevima 7.1.1 - Povećati broj stanovnika obuhvaćen organiziranim prikupljanjem otpada i 7.1.3 – Ukloniti nelegalna odlagališta i sanirati područja na kojem su se nalazila. Ovim dokumentom obuhvaćena je problematika zaštite i unapređenja vazduha sa kojom se mogu povezati sektorski ciljevi 6 i 7. Smanjenje emisija zagađujućih materija u gradskom području moguće je vezati za strateški cilj 6.1. – Ograničenje emisije (operativni ciljevi 6.1.1. i 6.1.2. – Ograničenje emisije kiselih gasova iz velikih i malih ložišta). Sektorski cilj 7 vezan je za podsticanje korištenja obnovljivih izvora energije, što je strateški cilj 6.3. ovog dokumenta sa operativnim ciljevima 6.3.1. – Smanjivanje energijske intezivnosti i 6.3.2. – Podsticanje korištenja obnovljivih izvora energije.

Federalna strategija zaštite voda, odnosno upravljanja vodama je urađena zasebno, a za izradu je zaduženo Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva. Prijedlog ovog dokumenta je usvojen od strane Vlade FBiH juna 2010. godine.

Strateški cilj u oblasti korištenja voda iz ovog dokumenta integrisan sa sektorskim ciljem 1 jeste strateški cilj 6 – Povećanje obuhvata i poboljšanje javnog vodosnabdijevanja. U pogledu operativnih ciljeva, sektorski cilj 1 blisko korespondira sa operativnim ciljem 9 - Povećanje obuhvata javnim vodovodnim sistemima sa sadašnjih 60% na približno 80% na kraju planskog perioda Strategije. Strateški cilj u oblasti zaštite voda iz ovog dokumenta koji se integriše sa sektorskim ciljem 2 jeste strateški cilj 8 – Postizanje i održavanje dobrog stanja površinskih i podzemnih voda radi zaštite akvatične flore i faune i potreba korisnika voda. Određenu povezanost sa sektorskim ciljem 2 ima i strateški cilj 9, prije svega njegov drugi dio – Uspostavljanje registra zaštićenih područja i definiranje načina i uslova korištenja prostora u cilju zaštite kvaliteta voda. Ključni operativni cilj u oblasti zaštite voda koji je prvenstveno povezan sa sektorskim ciljem 2 jeste operativni cilj 14 – Smanjenje tereta zagađenja od urbanih/sanitarnih voda otpadnih voda. Strateški cilj 10 - Povećanje sadašnjeg nedovoljnog stepena zaštite od štetnog djelovanja voda korespondira sa sektorskim ciljem 3.

V.3.3. Programi, projekti i mjere

Za realizaciju plana zaštite životne sredine definisano je 20 projekata i mjera grupisanih u 3 programa:

- Program 1: Zaštita voda (veza sa strateškim ciljem SC2 i operativnim ciljem OC1, OC2 i OC3 plana okolinskog razvoja);
- Program 2: Upravljanje čvrstim otpadom i rekultivacija degradiranih površina (veza sa strateškim ciljem SC2 i operativnim ciljevima OC1, OC1.3 i OC1.4 okolinskog razvoja);
- Program 3: Unapređenje energetske efikasnosti, planiranje, provođenje i monitoring zaštite okoliša (veza sa strateškim ciljevima SC2 i SC4 i operativnim ciljem OC6, OC7 i OC8 plana okolinskog razvoja).

Program 1. Zaštita voda

Rekonstrukcija vodovodnih sistema Mutnik i Vignjevići, te stavljanje u funkciju izvorišta Mlakulja i Vrelo

Izrada studije izvodljivosti glavnog kanalizacionog sistema i projektne dokumentacije postrojenja i mreže

Projektiranje i izgradnja glavnog fekalnog kolektora centralnog kanalizacionog sistema

Projektiranje i izgradnja centralnog postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda

Projektiranje i izgradnja sekundarne kanalizacione mreže

Izgradnja decentraliziranih kanalizacionih sistema

Projektiranje i izgradnja odbrambenih nasipa i regulacija na rijekama Korani, Mutnici, Čajinom potoku, Toplici, Pivnici, Horljavi i njihovim pritokama

Program 2. Upravljanje čvrstim otpadom i rekultivacija zemljišta

Uklanjanje i sanacija divljih deponija na širem području općine i obezbjeđivanje saniranih područja

Izgradnja i uređenje reciklažnog dvorišta i pretovarne stanice

Uvođenje selektivnog odvajanje otpada putem eko – otoka u gradskom području Cazina

Rekultivacija poljoprivrednog zemljišta na području općine

Deminiranje cca 10 ha zemljišta na području Pećigrada, Liskovca, Tržca, Šturlića

Program 3. Unapređenje energetske efikasnosti, planiranje, provođenje i monitoring mjera zaštite okoliša

Izrada projektne dokumentacije za plinsku mjerno – regulacionu stanicu i sekundarnu plinovodnu mrežu za gradsko naselje Cazin

Poboljšanje termičke izolacije na objektima javnih institucija i objektima kolektivnog stanovanja u Cazinu

Korištenje solarne energije za potrebe zagrijavanja potrošne vode u javnim objektima u Cazinu

Izrada studije korištenja termalnih voda na području Tržačkih Raštela

Instalisanje mjerne stanice za praćenje kvaliteta vode na vodotocima na području općine

Instalisanje mjerne stanice za praćenje kvaliteta vazduha u Cazinu

Izrada LEAP-a općine Cazin

Ekološki projekti sa građanima i NVO sektorom

Inicijative međuopćinske saradnje

1. Transgranična zaštita slivova rijeka Korane i Gline (u saradnji sa općinama Slunj, Rakovica, Velika Kladuša, Bužim, Topusko i Glina),
2. Regulacija rijeka Korane (u saradnji sa općinom Rakovica),
3. Zaštita izvorišta Ljubijankići (u saradnji sa općinom Bužim),
4. Regionalna sanitarna deponija za regiju Bihać (u saradnji sa općinama Velika Kladuša, Bužim, Bosanska Krupa, Bihać, Cazin i Drvar),
5. Transgranična zaštita šuma kestena (u saradnji sa općinama Bužim, Dvor na Uni, Hrvatska Kostajnica, Hrvatska Dubica, Novi Grad i Kozarska Dubica),
6. Zajednički međuopćinski programi edukacije stanovništva u oblasti životne sredine (u saradnji sa općinama Velika Kladuša, Bužim i Bosanska Krupa).

Plan implementacije

R.B.	Plan lokalnog okolinskog razvoja 2011 – 2015.									
	Projekti / mjere	Program	Veza sa strateškim i sektorskim ciljevima	Orijentacioni period realizacije/ dinamika realizacije					Nosilac/ nosioci implementacije	Ciljne grupe (korisnici)
				2011	2012	2013	2014	2015		
1	Rekonstrukcija vodovodnih sistema Mutnik i Vignjevići, te stavljanje u funkciju izvorišta Mlakulja i Vrelo	P.1	S.C. 3. / O.C. 1.				X	X	Općina Cazin, JU Komunalno-stambeni fond Cazin, JKP Vodovod	Stanovništvo
2	Izrada studije izvodljivosti glavnog kanalizacionog sistema i projektne dokumentacije postrojenja i mreže	P.1	S.C. 3. / O.C. 2.		X	X			Općina Cazin, JU Komunalno-stambeni fond Cazin, JKP Vodovod	Stanovništvo
3	Projektiranje i izgradnja glavnog fekalnog kolektora centralnog kanalizacionog sistema	P.1	S.C. 3. / O.C. 2.	X	X	X			Općina Cazin, JU Komunalno-stambeni fond Cazin, JKP Vodovod	Stanovništvo
4	Projektiranje i izgradnja centralnog postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda	P.1	S.C. 3. / O.C. 2.			X	X		Općina Cazin, JU Komunalno-stambeni fond Cazin, JKP Vodovod	Stanovništvo
5	Projektiranje i izgradnja sekundarne kanalizacione mreže	P.1	S.C. 3. / O.C. 2.			X	X	X	Općina Cazin, JU Komunalno-stambeni fond Cazin, JKP Vodovod	Stanovništvo
6	Izgradnja decentraliziranih kanalizacionih sistema	P.1	S.C. 3. / O.C. 2.	X	X	X	X	X	Općina Cazin, JU Komunalno-stambeni fond Cazin, JKP Vodovod	Stanovništvo
7	Projektiranje i izgradnja odbrambenih nasipa i regulacija na rijekama Korani, Mutnici, Čajinom potoku, Toplici, Pivnici, Horljavi i njihovim pritokama	P.1	S.C. 3. / O.C. 3.	X	X	X	X	X	Općina Cazin, JU Komunalno-stambeni fond Cazin, JKP Vodovod	Stanovništvo
8	Uklanjanje i sanacija divljih deponija na širem području općine i obezbjeđivanje saniranih područja	P.2	S.C. 3. / O.C.4	X	X	X	X	X	Općina Cazin, JKP Čistoća	Stanovništvo
9	Izgradnja i uređenje reciklažnog dvorišta i pretovarne stanice	P.2	S.C. 3. / O.C.4		X	X			Općina Cazin, JKP Čistoća	Stanovništvo

R.B.	Plan lokalnog okolinskog razvoja 2011 – 2015.									
	Projekti / mjere	Program	Veza sa strateškim i sektorskim ciljevima	Orijentacioni period realizacije/ dinamika realizacije					Nosilac/ nosioci implementacije	Ciljne grupe (korisnici)
				2011	2012	2013	2014	2015		
10	Uvođenje selektivnog odvajanje otpada putem eko – otoka u gradskom području Cazina	P.2	S.C. 3. / O.C.4			X	X		Općina Cazin, JU Komunalno-stambeni fond Cazin, JKP Čistoća	Stanovništvo
11	Rekultivacija poljoprivrednog zemljišta na području općine	P.2	S.C. 2. i 3. / O.C. 5			X	X	X	Općina Cazin, JU Komunalno-stambeni fond Cazin	Stanovništvo
12	Deminaranje cca 10 ha zemljišta na području Pećigrada, Liskovca, Tržca, Šturlića	P.2	S.C. 2. i 3. / O.C. 5			X	X	X	Općina Cazin	Stanovništvo
13	Izrada projektne dokumentacije za plinsku mjeru – regulacionu stanicu i sekundarnu plinovodnu mrežu za gradsko naselje Cazin	P.3	S.C. 2. i 3. / O.C. 6 i 7					X	Općina Cazin, JU Komunalno-stambeni fond	Stanovništvo
14	Poboljšanje termičke izolacije na objektima javnih institucija i objektima kolektivnog stanovanja u Cazinu	P.3	S.C. 1., 2. i 3. / O.C. 6 i 7		X	X	X	X	Općina Cazin, JU Komunalno-stambeni fond	Stanovništvo
15	Korištenje solarne energije za potrebe zagrijavanja potrošne vode u javnim objektima u Cazinu	P.3	S.C. 1., 2. i 3. / O.C. 6 i 7			X	X		Općina Cazin, JU Komunalno-stambeni fond	Stanovništvo
16	Izrada studije korištenja termalnih voda na području Tržačkih Raštela	P.3	S.C. 1., 2. i 3. / O.C. 7				X		Općina Cazin, JU Komunalno-stambeni fond	Stanovništvo
17	Instalisanje mjerne stanice za praćenje kvaliteta vode na vodotocima na području općine	P.3	S.C. 3. / O.C. 8			X			Općina Cazin, JU Komunalno-stambeni fond Cazin, JKP Vodovod	Stanovništvo
18	Instalisanje mjerne stanice za praćenje kvaliteta vazduha u Cazinu	P.3	S.C. 3. / O.C. 8					X	Općina Cazin, JU Komunalno-stambeni fond	Stanovništvo
19	Izrada LEAP-a općine Cazin	P.3	S.C. 3. / O.C. 1 - 8	X					Općina Cazin, JU Komunalno-stambeni fond, JKP Vodovod, JKP	Stanovništvo
20	Ekološki projekti sa građanima i NVO sektorom	P.3	S.C. 3. / O.C. 1 - 8	X	X	X	X	X	Općina Cazin, JU Komunalno-stambeni fond Cazin, JKP Vodovod, JKP Čistoća	Stanovništvo

V.1.4. Procjena očekivanih ishoda sa indikatorima

Operativni cilj	Procjena očekivanih ishoda sa indikatorima
1. Povećanje pokrivenosti kvalitetnim vodosnabdijevanjem na cjelokupno stanovništvo općine do 2015. godine	<p><u>OČEKIVANI ISHODI:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Izrada projektne dokumentacije za vodovodni sistem Ljubijankići • Kvalitetno vodosnabdijevanje koje uključuje rekonstrukciju, zamjenu i poboljšanje elemenata starog i zastarjelog vodovodnog sistema • Cjelokupno stanovništvo općine koristi usluge kvalitetnog vodosnabdijevanja do 2015. godine • Poboljšan kvalitet vode za piće • Zaštita izvorišta vodosnabdijevanja <p><u>INDIKATORI:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Broj stanovnika koji koristi usluge vodosnabdijevanja • Dužina vodovodne mreže do 2015. godine • Fizičko – hemijska i bakteriološka ispravnost vode za piće • Broj dana u kojima je voda iz javnog vodovoda bila proglašena nezdravom za piće
2. Regulirano 45 % otpadnih i oborinskih voda do 2015. godine	<p><u>OČEKIVANI ISHODI:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Izrada projektne dokumentacije za kanalizacionu mrežu • Izgrađeno centralno općinsko postrojenje za tretman otpadnih voda • Poboljšan kvalitet vodotoka recepijenata (Čajin potok, Mutnica i dr.) i kvalitet podzemnih voda • Regulirano 45 % otpadnih i oborinskih voda do 2015. godine • Smanjen stepen rizika od zaraznih bolesti <p><u>INDIKATORI:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Broj stanovnika (ili udio u ukupnom broju stanovništva) priključenih na kanalizacionu mrežu • Procenat (ili broj) saniranih septičkih jama • Dužina izgrađene kanalizacione mreže u periodu do 2015. godine • Fizičko – hemijski parametri vode vodotoka recepijenata (Čajin potok, Mutnica i dr.) i kvalitet podzemne vode • Broj direktnih kanalizacionih ispusta u vodotoke i zemljište do 2015. godine • Procenat otpadnih voda koje se prečišćavaju, tj. udio otpadnih voda koje se podvrgavaju nekom tretmanu • Broj oboljelih od zaraznih bolesti
3. Uređenje korita vodotoka u dužini od 8 km do 2015. godine	<p><u>OČEKIVANI ISHODI:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Izrada projektne dokumentacije za uređenje korita rijeka • Izvedena regulacija vodotoka u dužini od 8 km do 2015. godine • Smanjen broj prirodnih nepogoda (poplava, erozije) <p><u>INDIKATORI:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Dužina novouruđenih (reguliranih) korita rijeka do 2015. godine • Broj prirodnih nepogoda (poplava, erozije) na području općine
4. Uvođenje sistema selektivnog prikupljanja i	<p><u>OČEKIVANI ISHODI:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Uveden sistem selektivnog prikupljanja otpada (selektivno prikupljanje na mjestu nastanka – lokaliteti za odvajanje otpada i konacno odlaganje

<p>zbrinjavanja otpada i uklanjanje 70 % divljih deponija do 2014. godine</p>	<p>nereciklabilnog ostatka)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Umanjena količina otpada iz različitih izvora (domaćinstva i dr.) za finalno odlaganje • Povećana količina otpada za reciklažu do 2014. godine • Smanjen broj divljih deponija otpada do 2014. godine • Smanjen rizik od pojave zaraznih bolesti • Zaštićena životna sredina (smanjen rizik od zagađivanja vode, vazduha i zemljišta) <p>INDIKATORI:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Broj lokaliteta za selektivno prikupljanje otpada • Količina selektivno prikupljenog otpada za reciklažu do 2014. godine • Ukupna količina deponovanog otpada u periodu do 2014. godine • Broj i površina divljih deponija • Broj oboljelih od bolesti uzrokovanih zagađenjem životne sredine
<p>5. Rekultivacija površina degradiranih eksploatacijom uglja i deminiranje minskih površina u sjevernom dijelu općine do 2015. godine</p>	<p>OČEKIVANI ISHODI:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Rekultivisane površine degradirane eksploatacijom uglja do 2015. godine • Deminirane površine u sjevernom dijelu općine do 2015. godine • Zaštita biooške i pejzažne raznolikosti <p>INDIKATORI:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Površina rekultivisanog područja degradiranog eksploatacijom mineralnih sirovina do 2015. godine • Površina deminiranih oblasti na području općine do 2015. godina
<p>6. Smanjenje emisija zagađujućih materija u gradskom području za 15 % do 2015. godine</p>	<p>OČEKIVANI ISHODI:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Izgradnja mreže daljinskog grijanja za gradsko naselje (plinovodna mreža) • Izgradnja gradske toplane (na plin) • Smanjena emisija zagađujućih materija (poboljšan kvalitet vazduha u gradskom naselju) za 15 % do 2015. godine • Poboljšan nivo javnog zdravlja <p>INDIKATORI:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dužina izgrađene infrastrukturne mreže i broj izgrađenih objekata u svrhu obezbjeđenja gradskog grijanja • Fizičko – hemijski parametri vazduha u gradskom naselju u periodu do 2015. godine • Broj oboljelih od bolesti disajnih puteva u periodu do 2015. godine
<p>7. Unapređenje energetske efikasnosti za 5 % do 2015. godine</p>	<p>OČEKIVANI ISHODI:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Rekonstrukcija objekata u svrhu smanjenja gubitaka energije (provedene mjere energetske učinkovitosti u objektima) • Povećano korištenje obnovljivih izvora energije (energije sunca i vjetra) do 2015. godine <p>INDIKATORI:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Broj rekonstruisanih objekata u svrhu smanjenja gubitaka energije • Korištenje i učešće obnovljivih izvora energije u ukupnoj potrošnji energije • Izrađena studijska i projektna dokumentacija iz oblasti korištenja obnovljivih izvora energije

<p>8. Uspostavljanje monitoringa životne sredine i povećan nivo svijesti i znanja stanovnika o životnoj sredini do 2013. godine</p>	<p><u>OČEKIVANI ISHODI:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Instalirana mjerna stanica za praćenje kvaliteta vazduha • Instalirana mjerna stanica za praćenje kvaliteta vode • Izrađena ekološka dokumentacija (općinski planovi zaštite okoliša) • Viši nivo ekološke svijesti i znanja o životnoj sredini do 2013. godine • Sprovedene ekološke edukacije • Viši nivo ekološkog znanja poljoprivrednih proizvođača • Veći broj obavljenih aktivnosti iz različitih sektora koji imaju uticaj na kvalitet životne sredine <p><u>INDIKATORI:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Broj instaliranih mjernih stanica za praćenje kvaliteta komponenta životne sredine • Izvještaji o stanju kvaliteta komponenta životne sredine (vode, vazduha) • Općinske odluke o usvajanju ekoloških dokumenata • Broj ekoloških edukacija (uključujući različite načine edukacije – radionice, predavanja, mediji i dr.) • Obim i brojnost ekoloških emisija i članaka u medijima • Broj proizvođača i stepen razvoja organske proizvodnje • Broj sprovedenih aktivnosti iz različitih sektora koji imaju uticaja na kvalitet životne sredine
---	--

VI. Operativni dio

VI.1. Plan implementacije integrisane strategije razvoja

VI.1.1. Plan implementacije za 2011 – 2013

Plan implementacije 2011 – 2013.								
Sektor 1: Ekonomski razvoj								
R.B.	Projekti / mjere	Program	Veza sa strateškim i sektorskim ciljevima (upisati broj cilja/eva)	Orijentacioni period realizacije/ dinamika realizacije			Nosilac/ nosioci implementacije	Ciljne grupe (korisnici)
				2011	2012	2013		
1	Rješavanje imovinsko-pravnih odnosa i izgradnja prateće infrastrukture poslovnih zona	P. 1	S.C. 1 / O.C. 1.		X	X	Općina Cazin, JU Komunalno-stambeni fond Cazin	Poduzetnici / Investitori
2	Promocija investicionih mogućnosti Cazina (Izrada kataloga za investitore, promotivne aktivnosti, sajmovi, itd.)	P. 1	S.C. 1, S.C. 4 / O.C. 1.		X	X	Općina Cazin	Poduzetnici / Investitori
3	Jeftinije i jedostavnije procedure za preduzetnike i investitore općini	P. 1	S.C. 1, .C. 4 / O.C. 1.		X		Općina Cazin	Poduzetnici / Investitori
4	Osnivanje i jačanje općinske razvojne agencije	P. 1	S.C. 1, S.C. 4 / O.C. 1.		X	X	Općina Cazin	Poduzetnici / Investitori
5	Podrška udruženju privrednika	P. 1	S.C. 1 / O.C. 1.		X	X	Općina Cazin	Poduzetnici / Investitori
6	Program podrške za preduzeća koja uvode sistem standardizacije proizvodnih procesa, proizvoda i usluga	P. 1	S.C. 1, S.C. 4 / O.C. 1.		X	X	Općina Cazin	Poduzetnici / Investitori
7	Projekat identifikacije i usvajanja mjera za zapošljavanje radne snage u privredi	P. 1	S.C. 1 / O.C. 1.		X	X	Općina Cazin, JU Služba za zapošljavanje USK	Nezaposlena lica i poduzetnici
8	Program podrške poljoprivrednim proizvođačima (savjetodavna služba i subvencioniranje)	P. 2	S.C. 1 / O.C.1	X	X	X	Općina Cazin -Služba za razvoj i poduzetništvo	Poljoprivredni proizvođači
9	Formiranje opće poljoprivredne zadruge	P. 2	S.C. 1 / O.C.1 i 2		X	X	Općina Cazin i Udruženja poljoprivrednika	Poljoprivredni proizvođači

10	Podrška pripreme proizvoda za plasman i uspostavljanje partnerskih odnosa sa trgovačkim centrima i ugostiteljskim kapacitetima	P. 2	S.C. 1 / O.C.1 i 2		X	X	Općina Cazin	Opća poljoprivredna zadruga, trgovci i ugostitelji
11	Projekat institucionalne podrške razvoju i promociji turizma (poduzimanje planskih mjera za razvoj jedinstvene turističke ponude uz aktivnu ulogu privatnog sektora)	P. 3	S.C. 1, S.C. 2 / O.C. 1.			X	Općina Cazin	Turistički radnici, ugostitelji
12	Podrška revitalizaciji starih gradova	P. 3	S.C. 2 / O.C. 3.		X	X	Općina Cazin, JU Komunalno-stambeni fond Cazin	Turistički radnici, ugostitelji
13	Program uređenja starog dijela čaršije	P. 3	S.C. 2, S.C. 3 / O.C. 3.				Općina Cazin, JU Komunalno-stambeni fond Cazin	Stanovništvo i turisti
14	Izrada turističko rekreativnog centra Tržačka jezera	P. 3	S.C. 2, S.C. 3 / O.C. 3.			X	Općina Cazin, JU Komunalno-stambeni fond Cazin	Stanovništvo i turisti
Sektor 1: Društveni razvoj								
R.B.	Projekti / mjere	Program	Veza sa strateškim i sektorskim ciljevima	Orijentacioni period realizacije/ dinamika realizacije			Nosilac/ nosioci implementacije	Ciljne grupe (korisnici)
				2011	2012	2013		
1	Kreiranje strategije razvoja NVO sektora	P.1	S.C.3, S.C.4 / O.C. 1.	X			Općina Cazin	NVO
2	Podrška razvoju NVO sektora i njegovom uključivanju u razvojne procese	P.1	S.C.3, S.C.4 / O.C. 1.	X	X	X	Općina Cazin	NVO
3	Izrada Strategije komuniciranja sa građanima	P.1	S.C.3, S.C.4 / O.C. 1.	X			Općina Cazin	Stanovništvo
4	Uspostavljanje redovnog ispitivanja zadovoljstva i potreba građana	P.1	S.C. 3. / O.C. 1.	X	X	X	Općina Cazin, JU i JP	Stanovništvo
5	Mapiranje i uključivanje dijasporu u razvojne procese	P.1	S.C. 3. / O.C. 1.		X		Općina Cazin	Dijaspora
6	Uspostavljanje mehanizama podrške osnivanju NVO	P.1	S.C. 3. / O.C. 1.		X	X	Općina Cazin	NVO
7	Izgradnja Doma kulture	P.2	S.C. 3. / O.C. 2.	X	X	X	Općina Cazin	Stanovništvo, NVO
8	Izgradnja multifunkcionalnog društveno-poslovnog centra (stara gimnazija)	P.2	S.C. 3. / O.C.2			X	Općina Cazin	Stanovništvo, NVO

9	Izgradnja centra (doma) za mlade	P.2	S.C. 3. / O.C.2				Općina Cazin	Mladi, NVO
10	Nova gradska biblioteka	P.2	S.C. 3. / O.C.2		X	X	Općina Cazin	Stanovništvo, NVO
11	Izrada projektne dokumentacije za novi gradski stadion	P.2	S.C. 3. / O.C.3		X	X	Općina Cazin	Sportski klubovi, stanovništvo
12	Izgradnja sportskih terena na području općine	P.2	S.C. 3. / O.C.3		X	X	Općina Cazin	Sportski klubovi, stanovništvo
13	Izgradnja igrališta za djecu	P.2	S.C. 3. / O.C.3		X	X	Općina Cazin	Djeca
14	Proširenje kapaciteta vrtića Cazin	P.2	S.C. 3. / O.C.4			X	Općina Cazin	Djeca
15	Obezbeđenje materijalno-tehničkih preduslova za nastavu u osnovnom obrazovanju	P.2	S.C. 3. / O.C.4				Općina Cazin	Obrazovne institucije, djeca
16	Dogradnja i rekonstrukcija centra za socijalni rad	P.3	S.C. 3. / O.C.5	X	X		Općina Cazin, JU Komun.-stambeni fond, JU Centar za socijalni rad	JU Centar za socijalni rad, Socijalno ugrožena lica
17	Uspostavljanje Sigurne kuće	P.3	S.C. 3. / O.C.5		X	X	Općina Cazin, JU Centar za socijalni rad	JU Centar za socijalni rad, ugrožena lica
18	Podrška za uspostavljanje servisa za pomoć starim i iznemoglim	P.3	S.C. 3. / O.C.5		X	X	Općina Cazin, JU Centar za socijalni rad	JU Centar za socijalni rad, stara i iznemogla lica
19	Izgradnja azila za životinje	P.3	S.C. 3. / O.C.5			X	Općina Cazin, JKP Čistoća, JP Veterinarska stanica	Nezbrinute i napuštene životinje
20	Provođenje edukacije NVO za pripremu projektnih prijedloga (PCM)	P.1	S.C. 3. / O.C. 1.	X			Općina Cazin	NVO
Sektor 1: Zaštita životne sredine								
R.B.	Projekti / mjere	Program	Veza sa strateškim i sektorskim ciljevima	Orijentacioni period realizacije/ dinamika realizacije			Nosilac/ nosioci implementacije	Ciljne grupe (korisnici)
				2011	2012	2013		
1	Rekonstrukcija vodovodnih sistema Mutnik i Vignjevići, te stavljanje u funkciju izvorišta Mlakulja i Vrelo	P.1	S.C. 3. / O.C. 1.				Općina Cazin, JU Komunalno-stambeni fond Cazin, JKP Vodovod	Stanovništvo
2	Izrada studije izvodljivosti glavnog kanalizacionog sistema i projektne dokumentacije postrojenja i mreže	P.1	S.C. 3. / O.C. 2.		X	X	Općina Cazin, JU Komunalno-stambeni fond Cazin, JKP Vodovod	Stanovništvo

3	Projektiranje i izgradnja glavnog fekalnog kolektora centralnog kanalizacionog sistema	P.1	S.C. 3. / O.C. 2.	X	X	X	Općina Cazin, JU Komunalno-stambeni fond Cazin, JKP Vodovod	Stanovništvo
4	Projektiranje i izgradnja centralnog postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda	P.1	S.C. 3. / O.C. 2.			X	Općina Cazin, JU Komunalno-stambeni fond Cazin, JKP Vodovod	Stanovništvo
5	Projektiranje i izgradnja sekundarne kanalizacione mreže	P.1	S.C. 3. / O.C. 2.			X	Općina Cazin, JU Komunalno-stambeni fond Cazin, JKP Vodovod	Stanovništvo
6	Izgradnja decentraliziranih kanalizacionih sistema	P.1	S.C. 3. / O.C. 2.	X	X	X	Općina Cazin, JU Komunalno-stambeni fond Cazin, JKP Vodovod	Stanovništvo
7	Projektiranje i izgradnja odbrambenih nasipa i regulacija na rijekama Korani, Mutnici, Čajinom potoku, Toplici, Pivnici, Horljavi i njihovim pritokama	P.1	S.C. 3. / O.C. 3.	X	X	X	Općina Cazin, JU Komunalno-stambeni fond Cazin, JKP Vodovod	Stanovništvo
8	Uklanjanje i sanacija divljih deponija na širem području općine i obezbjeđivanje saniranih područja	P.2	S.C. 3. / O.C.4	X	X	X	Općina Cazin, JKP Čistoća	Stanovništvo
9	Izgradnja i uređenje reciklažnog dvorišta i pretovarne stanice	P.2	S.C. 3. / O.C.4		X	X	Općina Cazin, JKP Čistoća	Stanovništvo
10	Uvođenje selektivnog odvajanje otpada putem eko – otoka u gradskom području Cazina	P.2	S.C. 3. / O.C.4			X	Općina Cazin, JU Komunalno-stambeni fond Cazin, JKP Čistoća	Stanovništvo
11	Rekultivacija poljoprivrednog zemljišta na području općine	P.2	S.C. 2. i 3. / O.C. 5			X	Općina Cazin, JU Komunalno-stambeni fond Cazin	Stanovništvo
12	Deminiranje cca 10 ha zemljišta na području Pećigrada, Liskovca, Tržca, Šturlića	P.2	S.C. 2. i 3. / O.C. 5			X	Općina Cazin	Stanovništvo
13	Izrada projektne dokumentacije za plinsku mjerno – regulacionu stanicu i sekundarnu plinovodnu mrežu za gradsko naselje Cazin	P.3	S.C. 2. i 3. / O.C. 6 i 7				Općina Cazin, JU Komunalno-stambeni fond Cazin	Stanovništvo
14	Poboljšanje termičke izolacije na objektima javnih institucija i objektima kolektivnog stanovanja u Cazinu	P.3	S.C. 1., 2. i 3. / O.C. 6 i 7		X	X	Općina Cazin, JU Komunalno-stambeni fond Cazin	Stanovništvo
15	Korištenje solarne energije za potrebe zagrijavanja potrošne vode u javnim objektima u Cazinu	P.3	S.C. 1., 2. i 3. / O.C. 6 i 7			X	Općina Cazin, JU Komunalno-stambeni fond Cazin	Stanovništvo

16	Izrada studije korištenja termalnih voda na području Tržačkih Raštela	P.3	S.C. 1., 2. i 3. / O.C. 7				Općina Cazin, JU Komunalno-stambeni fond Cazin	Stanovništvo
17	Instalisanje mjerne stanice za praćenje kvaliteta vode na vodotocima na području općine	P.3	S.C. 3. / O.C. 8			X	Općina Cazin, JU Komunalno-stambeni fond Cazin, JKP Vodovod	Stanovništvo
18	Instalisanje mjerne stanice za praćenje kvaliteta vazduha u Cazinu	P.3	S.C. 3. / O.C. 8				Općina Cazin, JU Komunalno-stambeni fond Cazin	Stanovništvo
19	Izrada LEAP-a općine Cazin	P.3	S.C. 3. / O.C. 1 - 8	X			Općina Cazin, JU Komunalno-stambeni fond Cazin, JKP Vodovod, JKP Čistoća	Stanovništvo
20	Ekološki projekti sa građanima i NVO sektorom	P.3	S.C. 3. / O.C. 1 - 8	X	X	X	Općina Cazin, JU Komunalno-stambeni fond Cazin, JKP Vodovod, JKP Čistoća	Stanovništvo

Napomena: Projekti za koje u prethodnoj tabeli nije naznačeno vrijeme implementacije, počinju se implementirati tek nakon 2013. godine.

VI.2. Finansijski plan imlementacije strategije razvoja

VI.2.1. Indikativni finansijski plan za period od tri godine

Veza sa strateškim ciljem/ciljevima	Projekat / mjera	Procijenjena vrijednost projekta/mjere	Procjena finansiranja iz općinskog budžeta, u %				Procjenjeno finansiranja iz ostalih izvora, (upisati % u odgovarajuće polje)							
			2011	2012	2013	ukupno	Kredit	Entitet Kanton	Država	Javna preduzeća	Privat. izvori	IPA	Donatori	Ostalo (navesti)
Sektor 1. Ekonomski razvoj														
S.C. 1	Rješavanje imovinsko-pravnih odnosa i izgradnja prateće infrastrukture poslovnih zona	2.500.000		650.000	650.000	1.300.000		200.000						1.000.000
S.C. 1, S.C. 4	Promocija investicionih mogućnosti Cazina (Izrada kataloga za investitore, promotivne aktivnosti, sajmovi, itd.)	25.000		15.000	10.000	25.000								
S.C. 1, S.C. 4	Jeftinije i jedostavnije procedure za preduzetnike i investitore općini	10.000		10.000		10.000								
S.C. 1, S.C. 4	Osnivanje i jačanje općinske razvojne agencije	600.000		50.000	50.000	100.000					500.000			
S.C. 1	Podrška udruženju privrednika	50.000		3.000	3.000	6.000								
S.C. 1, S.C. 4	Program podrške za preduzeća koja uvode sistem standardizacije proizvodnih procesa, proizvoda i usluga	100.000		5.000	5.000	10.000		30.000					60.000	
S.C. 1	Projekat identifikacije i usvajanja mjera za zapošljavanje radne snage u privredi	250.000		50.000	50.000	100.000							150.000	
S.C. 1	Program podrške poljoprivrednim proizvođačima	1.050.000	350.000	350.000	350.000	1.050.000								
S.C. 1	Formiranje opće poljoprivredne zadruge	60.000		15.000	15.000	30.000								
S.C. 1	Podrška pripreme proizvoda za plasman i uspostavljanje partnerskih odnosa sa trgovačkim centrima i ugostiteljskim kapacitetima	250.000		50.000	50.000	100.000							100.000	

Veza sa strateškim ciljem/ciljevima	Projekat / mjera	Procijenjena vrijednost projekta/mjere	Procjena finansiranja iz općinskog budžeta, u %				Procjenjeno finansiranja iz ostalih izvora, (upisati % u odgovarajuće polje)									
			2011	2012	2013	ukupno	Kredit	Entitet kanton	Država	Javna preduzeća	Privat. izvori	IPA	Donatori	Ostalo (navesti!)		
S.C. 1, S.C. 2	Projekat institucionalne podrške razvoju i promociji turizma (poduzimanje planskih mjera za razvoj jedinstvene turističke ponude uz aktivnu ulogu privatnog sektora)	30.000			30.000	30.000										
S.C. 2	Podrška revitalizaciji starih gradova	200.000		60.000	50.000	110.000			150.000							
S.C. 2, S.C. 3	Program uređenja starog dijela čaršije	0				0										
S.C. 2, S.C. 3	Izrada turističko rekreativnog centra Tržačka jezera	100.000			50.000	50.000		100.000								
	Ukupno za sektor ekonomskog razvoja	5.225.000	350.000	1.258.000	1.313.000	2.921.000	0	330.000	150.000	0	0	500.000	310.000	1.000.000		
Sektor 2. Društveni razvoj																
S.C.3, S.C.4	Kreiranje strategije razvoja NVO sektora	0														
S.C.3, S.C.4	Podrška razvoju NVO sektora i njegovom uključivanju u razvojne procese	30.000	10.000	10.000	10.000	30.000										
S.C.3, S.C.4	Izrada Strategije komuniciranja sa građanima	5.000	5.000			5.000										
S.C. 3.	Uspostavljanje redovnog ispitivanja zadovoljstva i potreba građana	0				0										
S.C. 3.	Mapiranje i uključivanje dijaspore u razvojne procese	5.000		5.000		5.000										
S.C. 3.	Uspostavljanje mehanizama podrške osnivanju NVO	50.000		20.000	20.000	40.000		10.000								
S.C. 3.	Izgradnja Doma kulture	900.000	200.000	200.000	200.000	600.000		100.000	200.000							
S.C. 3.	Izgradnja multifunkcionalnog društveno-poslovnog centra	700.000			200.000	200.000		100.000	100.000			300.000				
S.C. 3.	Nova gradska biblioteka	350.000		50.000	100.000	150.000		100.000	100.000							
S.C. 3.	Izrada projektne dokumentacije za novi gradski stadion	30.000		15.000	15.000	30.000										

Veza sa strateškim ciljem/ciljevima	Projekat / mjera	Procijenjena vrijednost projekta/mjere	Procjena finansiranja iz općinskog budžeta, u %				Procjenjeno finansiranja iz ostalih izvora, (upisati % u odgovarajuće polje)							
			2011	2012	2013	ukupno	Kredit	Entitet Kanton	Država	Javna preduzeća	Privat. izvori	IPA	Donatori	Ostalo (navesti)
S.C. 3.	Izgradnja sportskih terena na području općine	250.000		50.000	50.000	100.000		100.000	50.000					
S.C. 3.	Izgradnja igrališta za djecu	50.000		25.000	25.000	50.000								
S.C. 3.	Proširenje kapaciteta vrtića Cazin	150.000			50.000	50.000		100.000						
S.C. 3.	Obezbeđenje materijalno-tehničkih preduslova za nastavu u osnovnom obrazovanju	20.000				0							20.000	
S.C. 3.	Dogradnja i rekonstrukcija centra za socijalni rad	100.000	50.000	25.000		75.000		25.000						
S.C. 3.	Uspostavljanje Sigurne kuće	190.000		20.000	50.000	70.000		50.000	50.000				20.000	
S.C. 3.	Podrška za uspostavljanje servisa za pomoć starim i iznemoglim	50.000		25.000	25.000	50.000								
S.C. 3.	Izgradnja azila za životinje	160.000			40.000	40.000		40.000					80.000	
S.C. 3.	Provođenje edukacije NVO za pripremu projektnih prijedloga	4.000				0							4.000	
	Ukupno za sektor društvenog razvoja	3.044.000	265.000	445.000	785.000	1.495.000	0	625.000	500.000	0	0	300.000	124.000	0
Sektor 3: Zaštita životne sredine														
S.C. 3.	Rekonstrukcija vodovodnih sistema Mutnik i Vignjevići, te stavljanje u funkciju izvorišta Mlakulja i Vrelo	3.000.000				0	200.000	500.000		300.000				
S.C. 3.	Izrada studije izvodljivosti glavnog kanalizacionog sistema i projektne dokumentacije postrojenja i mreže	1.365.000				0							1.365.000	
S.C. 3.	Projektiranje i izgradnja glavnog fekalnog kolektora centralnog kanalizacionog sistema	4.000.000	250.000	350.000	150.000	750.000	1.900.000	350.000					1.000.000	
S.C. 3.	Projektiranje i izgradnja centralnog postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda	7.000.000				0							7.000.000	

Veza sa strateškim ciljem/ciljevima	Projekat / mjera	Procijenjena vrijednost projekta/mjere	Procjena finansiranja iz općinskog budžeta, u %				Procjenjeno finansiranja iz ostalih izvora, (upisati % u odgovarajuće polje)							
			2011	2012	2013	ukupno	Kredit	Entitet Kanton	Država	Javna preduzeća	Privat. izvori	IPA	Donatori	Ostalo (navesti)
S.C. 3.	Projektiranje i izgradnja sekundarne kanalizacione mreže	10.000.000				0	2.000.000					3.000.000	5.000.000	
S.C. 3.	Izgradnja decentraliziranih kanalizacionih sistema	5.000.000		180.105	178.575	358.680		265.000					438.575	
S.C. 3.	Projektiranje i izgradnja odbrambenih nasipa i regulacija na rijekama Korani, Mutnici, Čajinom potoku, Toplici, Pivnici, Horljavi i njihovim pritokama	1.000.000	25.000	30.000	50.000	105.000		150.000					100.000	
S.C. 3.	Uklanjanje i sanacija divljih deponija na širem području općine i obezbjeđivanje saniranih područja	200.000	40.000	40.000	40.000	120.000		50.000					30.000	
S.C. 3.	Izgradnja i uređenje reciklažnog dvorišta i pretovarne stanice	100.000				0							100.000	
S.C. 3.	Uvođenje selektivnog odvajanje otpada putem eko – otoka u gradskom području Cazina	100.000			20.000	20.000							50.000	
S.C. 2. i 3.	Rekultivacija poljoprivrednog zemljišta na području općine	250.000			50.000	50.000		100.000						
S.C. 2. i 3.	Deminiranje cca 10 ha zemljišta na području Pećigrada, Liskovca, Tržca, Šturlića	400.000			100.000	100.000		100.000					200.000	
S.C. 2. i 3.	Izrada projektne dokumentacije za plinsku mjerno – regulacionu stanicu i sekundarnu plinovodnu mrežu za gradsko naselje Cazin	200.000				0								
S.C. 1., 2. i 3.	Poboljšanje termičke izolacije na objektima javnih institucija i objektima kolektivnog stanovanja u Cazinu	500.000		50.000	50.000	100.000					100.000		200.000	

Veza sa strateškim ciljem/ciljevima	Projekat / mjera	Procijenjena vrijednost projekta/mjere	Procjena finansiranja iz općinskog budžeta, u %				Procjenjeno finansiranja iz ostalih izvora, (upisati % u odgovarajuće polje)							
			2011	2012	2013	ukupno	Kredit	Entitet Kanton	Država	Javna preduzeća	Privat. izvori	IPA	Donatori	Ostalo (navesti)
S.C. 1., 2. i 3.	Korištenje solarne energije za potrebe zagrijavanja potrošne vode u javnim objektima u Cazinu	100.000			30.000	30.000		10.000					60.000	
S.C. 1., 2. i 3.	Izrada studije korištenja termalnih voda na području Tržačkih Raštela	100.000				0		30.000						
S.C. 3.	Instalisanje mjerne stanice za praćenje kvaliteta vode na vodotocima na području općine	100.000			50.000	50.000							50.000	
S.C. 3.	Instalisanje mjerne stanice za praćenje kvaliteta vazduha u Cazinu	30.000				0							10.000	
S.C. 3.	Izrada LEAP-a općine Cazin	10.000	10.000			10.000								
S.C. 3.	Ekološki projekti sa građanima i NVO sektorom	50.000	3.000	35.000	10.000	48.000							35.000	
	Ukupno za sektor zaštite životne sredine	33.505.000	328.000	685.105	728.575	1.741.680	4.100.000	1.555.000	0	300.000	100.000	3.000.000	15.638.575	0
	Ukupno za Strategiju razvoja	41.774.000	943.000	2.388.105	2.826.575	6.157.680	4.100.000	2.510.000	650.000	300.000	100.000	3.800.000	16.072.575	1.000.000

I.2.2. Akcioni plan za projekte koji se implementiraju u prvoj godini

Akcioni plan za 2011. godinu						
Projekti / mjere	Veza sa programom	Veza sa strateškim i sektorskim ciljevima	Osnovne informacije za praćenje		Nosioci implementacije	Vrijednost projekta za 2011. godinu
			Indikatori	Trajanje u 2011. (od-do)		
Sektor 1: Ekonomski razvoj						
Rješavanje imovinsko-pravnih odnosa i izgradnja prateće infrastrukture poslovnih zona	P. 1	S.C. 1 / O.C. 1.		august -decembar	Općina Cazin, JU Komunalno-stambeni fond Cazin	100.000
Program podrške poljoprivrednim proizvođačima (savjetodavna služba i subvencioniranje)	P. 2	S.C. 1 / O.C.1		januar -decembar	Općina Cazin -Služba za razvoj i poduzetništvo	350.000
Sektor 1: Društveni razvoj						
Podrška razvoju NVO sektora i njegovom uključivanju u razvojne procese	P.1	S.C.3, S.C.4 / O.C. 1.		januar -decembar	Općina Cazin	10.000
Izrada Strategije komuniciranja sa građanima	P.1	S.C.3, S.C.4 / O.C. 1.		januar -decembar	Općina Cazin	5.000
Uspostavljanje redovnog ispitivanja zadovoljstva i potreba građana	P.1	S.C. 3. / O.C. 1.		januar -decembar	Općina Cazin, JU i JP	0
Izgradnja Doma kulture	P.2	S.C. 3. / O.C. 2.		januar -decembar	Općina Cazin	200.000
Dogradnja i rekonstrukcija centra za socijalni rad	P.3	S.C. 3. / O.C.5		januar -decembar	Općina Cazin, JU Komun.-stambeni fond, JU Centar za socijalni rad	75.000
Sektor 1: Okolinski razvoj						
Projektiranje i izgradnja glavnog fekalnog kolektora centralnog kanalizacionog sistema	P.1	S.C. 3. / O.C. 2.		od septembra do kraja godine	Općina Cazin, JU Komunalno-stambeni fond Cazin, JKP Vodovod	250.000
Projektiranje i izgradnja odbrambenih nasipa i regulacija na rijekama Korani, Mutnici, Čajinom potoku, Toplici, Pivnici, Horljavi i njihovim pritokama	P.1	S.C. 3. / O.C. 3.		od augusta do kraja septembra	Općina Cazin, JU Komunalno-stambeni fond Cazin, JKP Vodovod	25.000
Uklanjanje i sanacija divljih deponija na širem području općine i obezbjeđivanje saniranih područja	P.2	S.C. 3. / O.C.4		od aprila do maja	Općina Cazin, JKP Čistoća	40.000
Izrada LEAP-a općine Cazin	P.3	S.C. 3. / O.C. 1 - 8		od augusta do kraja godine	Općina Cazin, JU Komunalno-stambeni fond Cazin, JKP Vodovod, JKP Čistoća	10.000
Ekološki projekti sa građanima i NVO sektorom	P.3	S.C. 3. / O.C. 1 - 8		od augusta do septembra	Općina Cazin, JU Komunalno-stambeni fond Cazin, JKP Vodovod, JKP Čistoća	3.000

VI.2.3. Detaljan finansijski plan za projekte koji se implementiraju u 2011. godini

R.B.	Projektat/ mjera	Ukupni orijentacioni troškovi	Finansiranje iz općinskog budžeta	Finansiranje iz ostalih izvora za 2011. godinu							
				Kredit	Entitet	Država	Javna preduzeća	Privat. izvori	IPA	Donatori	Ostalo (navesti)
Ekonomski razvoj											
1.	Rješavanje imovinsko-pravnih odnosa i izgradnja prateće infrastrukture poslovnih zona	100.000		-	100.000	-	-	-	-	-	-
2.	Program podrške poljoprivrednim proizvođačima (savjetodavna služba i subvencioniranje)	350.000	350.000	-	-	-	-	-	-	-	-
	Ukupno za ekonomski razvoj	450.000	350.000	-	100.000	-	-	-	-	-	-
Društveni razvoj											
3.	Podrška razvoju NVO sektora i njegovom uključivanju u razvojne procese	10.000	10000	0	0	0	0	0	0	0	0
4.	Izrada Strategije komuniciranja sa građanima	5.000	5000	0	0	0	0	0	0	0	0
5.	Izgradnja Doma kulture	200.000	200000	0	0	0	0	0	0	0	0
6.	Dogradnja i rekonstrukcija centra za socijalni rad	75.000	50000	0	25000	0	0	0	0	0	0
7.	Provođenje edukacije NVO za pripremu projektnih prijedloga (PCM)	4.000	0	0	0	0	0	0	0	4000	0
	Ukupno za društveni razvoj	334.000	305.000	0	25.000	0	0	0	0	4.000	0
Zaštita životne sredine											
8.	Projektiranje i izgradnja glavnog fekalnog kolektora centralnog kanalizacionog sistema	250.000	250.000	-	-	-	-	-	-	-	-
9.	Projektiranje i izgradnja odbrambenih nasipa i regulacija na rijekama Korani, Mutnici, Čajinom potoku, Toplici, Pivnici, Horljavi i njihovim pritokama	25.000	25.000	-	-	-	-	-	-	-	-
10.	Uklanjanje i sanacija divljih deponija na širem području općine i obezbjeđivanje saniranih područja	40.000	40.000	-	-	-	-	-	-	-	-
11.	Izrada LEAP-a općine Cazin	10.000	10.000	-	-	-	-	-	-	-	-
12.	Ekološki projekti sa građanima i NVO sektorom	3.000	3.000	-	-	-	-	-	-	-	-
	Ukupno za zaštitu okoliša	328.000	328.000	-	-	-	-	-	-	-	-
	Ukupno za Strategiju razvoja za 2011. godinu	1.072.000	943.000	0	125.000	0	0	0	0	4.000	0

VI.3. Plan razvoja organizacijskih kapaciteta i ljudskih potencijala

Razvoj ljudskih potencijala predstavlja unapređenje ljudskih potencijala i primjena njihovih stručnih znanja u cilju organizacijskog razvoja i ličnog usavršavanja sa svrhom poboljšanja radne uspješnosti državnih službenika.

Općina Cazin ima u planu za naredni period osnivanje kancelarije za razvoj, čiji bi se rad temeljio na timskom radu kompetentnih stručnjaka za određene oblasti. Tim za razvoj učestvovao bi u izradi projekata, programa, praćenju implementacije istih. Planirana uloga tima za razvoj bi bila i u saradnji sa višim nivoima vlasti, donatorima, NVO i dr. Također, jedna od bitnih uloga pomenutog tima bi bila i praćenje implementacije, ažuriranje i evaluacija Strategije razvoja Cazina.

Strategija razvoja općine od procesa izrade (planiranja) do implementacije/sprovođenja je veliki izazov za jedinicu lokalne samouprave. Stepem i kvalitet realizacije strategije, kao zbir svih pojedinačno realizovanih projekata i mjera, jasno će pokazati koliko je jedinica lokalne samouprave blizu ili daleko od ostvarenja definisanih strateških ciljeva i vizije općine. miPRO predviđa da u implementaciju razvojnih planova budu uključene organizacije iz javnog, poslovnog i nevladinog sektora, institucije višeg nivoa vlasti i građani. Ipak, općinska uprava ima najveću obavezu, jer nosi odgovornost za implementaciju ukupne strategije, a za to je potrebno imati odgovarajuću organizacionu strukturu i kvalitetne kadrove. Za uspješnu realizaciju razvojnih planova potrebno je prilagoditi postojeće ili uspostaviti nove organizacione strukture i obezbijediti odgovarajuće ljudske kapacitete. Ključni operativni kapacitet za upravljanje razvojem (jedinica za upravljanje razvojem) mora biti jasno definisan. Zadatak tog kapaciteta je svakodnevno staranje o realizaciji strategije kao cjeline i svakog projekta pojedinačno, koordinacija svih aktivnosti i aktera od promocije, pripreme i lansiranja projekata, izvođenja, praćenja, izvještavanja do iniciranja ažuriranja strategije.

Ključni akteri u implementaciji strategije razvoja su:

- Općinsko vijeće,
- Načelnik općine,
- Savjet za realizaciju strategije razvoja,
- Jedinica za upravljanje razvojem,
- Odjeljenja za prostorno uređenje i stambeno-komunalne poslove,
- Odjeljenje za privredu, društvene djelatnosti i opštu upravu,
- Odjeljenje za finansije,
- Općinske institucije i organizacije (agencija za razvoj MSP, agencija za lokalni razvoj, turistička organizacija, institucije za kulturu, škole, fakulteti, centar za socijalni rad, zdravstvene ustanove, zadruge i poslovna udruženja...),
- Specijalizovane obrazovne, istraživačke i konsultantske organizacije,
- Lokalne nevladine i sportske organizacije i udruženja,
- Resorna ministarstva i agencije.

Svako od njih treba da ima precizno definisane uloge u implementaciji, obezbjeđenju finansijskih sredstava, te u praćenju i vrednovanju (uloge su date u Prilogu 3).

Koraci u uspostavljanju organizacionih i ljudskih kapaciteta za sprovođenje strategije su:

- Analiza stanja funkcija, procesa, aktera i uloga u upravljanju lokalnim razvojem, uključujući:
 - a) Pregled minimalnih funkcija upravljanja lokalnim razvojem i
 - b) Pregled procesa, aktera i uloga u planiranju, sprovođenju, praćenju i vrednovanju lokalnih razvojnih strategija,

Poređenjem trenutno raspoloživih kapaciteta sa kapacitetima potrebnim za implementaciju strategije se dolazi do definisanja potrebnih intervencija u razvoju ljudskih resursa i struktura, kako bi se stvorio kapacitet dovoljan za vođenje implementacije strategije.

- Odlučivanje o upravljanju razvojem/strategijom, uključujući:
 - a) Plan unapređenja funkcije upravljanja lokalnim razvojem, definiše se na osnovu rezultata navedenih analiza,
 - b) Odabrali modalitet organizovanja kapaciteta za implementaciju strategije, gdje je jedno od mogućih rješenja jedinica za upravljanje razvojem,
 - c) Pripremiti i usvojiti izmjene i dopune pravilnika o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta u općinskoj administrativnoj službi prema odabranom modalitetu organizovanja kapaciteta za implementaciju strategije, uključujući definisanje međusobnih odnosa svih aktera unutar lokalne uprave,
- Faza izbora kadrova i obučavanja
 - a) Kadrovsko popunjavanje jedinice adekvatnim profilom i brojem izvršilaca uz definisanje ostalih aktera koji direktno ili indirektno učestvuju u procesu lokalnog razvoja,
 - b) Sprovođenje odgovarajućih obuka za kadrove koji će biti akteri procesa upravljanja razvojem na definisani način (mjerjenje zadovoljstva korisnika javnim uslugama, upravljanje projektnim ciklusom i korištenje donatorskih fondova, modaliteti finansiranja razvojnih projekata, upravljanje lokalnim razvojem i uspostavljanje kapaciteta za upravljanje razvojem)
- Sprovođenje strategije
 - a) Zaduženi kadrovi za sprovođenje strategije i upravljanje razvojem se angažuju na realizaciji, u skladu sa usaglašenom podjelom zadataka i odgovornosti,
 - b) kadrovi vrše praćenje realizacije, analizu rezultata i ažuriranje planova.

VI.4. Praćenje, ocjenjivanje i ažuriranje strategije razvoja

Praćenje i vrednovanje (monitoring i evaluacija) ostvarivanja strategije omogućavaju mjerenje stepena ostvarenja postavljenih ciljeva, dajući takođe mogućnost za preduzimanje pravovremenih mjera u cilju eventualnih korekcija, te ocjenjivanje sveukupne uspješnosti realizacije strategije. *Praćenje* podrazumjeva sistem prikupljanja i obrade podataka u svrhu upoređivanja postignutih rezultata sa planiranim. *Vrednovanje* je zasnovano na nalazima praćenja i daje sveukupnu ocjenu ostvarenja postavljenih ciljeva. Da bismo upravljali implementacijom strategije, kao i implementacijom projekata, moramo biti u mogućnosti da mjerimo stepen ostvarenja definisanih ciljeva i rezultata u određenom vremenskom periodu, za šta nam služe objektivno provjerljivi indikatori.

Predloženi najvažniji okvirni indikatori za monitoring i evaluaciju realizacije strategije razvoja su:

- Rast privrednih investicija na području općine,
- Broj novih radnih mjesta u privredi (pratiti vezu sa stanjem nezaposlenosti),
- Rast dobiti preduzeća,
- Rast broja poslovnih subjekata na 1000 stanovnika,
- Rast prosječne plate,
- Rast prirodnog priraštaja stanovništva,
- Rast udjela obrazovanog stanovništva (sa srednjim i visokim obrazovanjem),
- Rast pokrivenosti teritorije i stanovništva komunalnim uslugama,
- Rast zadovoljstva građana ukupnim kvalitetom života.

Ukoliko su ciljevi i indikatori u strategiji definisani primjenom SMART pravila, treba pratiti stepen njihovog ostvarenja. Praćenje se dakle vrši na osnovu definisanih projektnih i programskih indikatora i plana implementacije. Uspostavljeni mehanizmi za praćenje realizacije strategije razvoja će praćenjem definisanih indikatora kontrolisati ostvarenje ciljeva, tako što će prikupljati i analizirati podatke potrebne za njihovo dokazivanje. Praćenje treba uskladiti sa ciklusom pripreme polugodišnjih i godišnjih izvještaja od strane odgovarajućih statističkih i drugih institucija (statistički zavodi, APIF/AFIP, itd).

Podloge za vrednovanje priprema jedinica za upravljanje razvojem ili drugi zaduženi organizacioni dio, na osnovu nalaza godišnjeg praćenja. Drugu osnovu predstavljaju indikatori koji su definisani u toku procesa planiranja. Ukoliko za to postoje potrebna sredstva, uputno je posao vrednovanja povjeriti kompetentnoj spoljnoj ili lokalnoj organizaciji, koja ima potrebne reference. Nalaze i preporuke vrednovanja razmatraju načelnik sa resornim rukovodiocima, savjet za razvoj i općinsko vijeće.

Veoma je važno da se od početka posao na prikupljanju, obradi i analizi podataka ne tretira kao jednokratna, već da se sistemski zasnjuje. To znači da se postavi tako da se:

- kreiraju odgovarajuće baze podataka, koje će se relativno lako godišnje ažurirati,
- redovno godišnje izvode odgovarajuća direktna ispitivanja grupa aktera/korisnika usluga, prema standardizovanoj metodologiji i instrumentima, kako bi se mogle pratiti promjene i napredak,
- koristi za praćenje (godišnje) i vrednovanje (nakon 3 godine) ostvarivanja strategije i razvojnih planova.

Neophodno je korištenje odgovarajućih uređenih baza podataka, koje se ažuriraju makar jednom godišnje, kad su raspoložive odgovarajuće statistike. Preporučuje se formiranje sljedećih baza sekundarnih podataka:

- Baza demografskih podataka,
- Baza podataka o tržištu rada,
- Baza podataka za socijalne javne usluge,
- Baza podataka za infrastrukturu i komunalne javne usluge,
- Baza podataka lokalne privrede,
- Baza podataka o stanju životne sredine.

Prema miPRO metodologiji aktivnosti praćenja, vrednovanja i ažuriranja pojedinih dijelova strategije se vrše u određenim vremenskim periodima, datim u narednoj tabeli.

Aktivnost praćenja i vrednovanja	Vremenski okvir
Praćenje realizacije programa (projekata, mjera)	Godišnje
Kontrolno vrednovanje	Nakon 3 godine za sektorske planove, a nakon 5 godina za strategiju
Ažuriranje sektorskih planova	Djelimično nakon 3 godine, a kompletno nakon 5 godina
Ažuriranje strategije	Djelimično nakon 5 godina, a kompletno nakon 10 godina
Finalno vrednovanje	Nakon 5 godina za sektorske planove, a nakon 10 godina za strategiju

Strategija je fleksibilan instrument koji treba redovno ažurirati radi prilagođavanja promjenama u okruženju. Preispitivanje i ažuriranje komponenti strategije izvodi se selektivno, tako da se obično vizija razvoja i strateški ciljevi ne mijenjaju tokom odabranog strateškog perioda, sektorski planovi se preispituju i po potrebi revidiraju, kao i ostale komponente.

Uloge i odgovornosti pojedinih aktera u praćenju i vrednovanju su date u Prilogu 3.

U sljedećoj tabeli data je okvirni podsjetnik sa kalendarom za godišnje ažuriranje strategije razvoja:

Komponenta	Opis i podloge za godišnje ažuriranje	Kada se ažurira	Napomena
Socio-ekonomska analiza <i>(radi se u bitno skraćenoj verziji)</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Pratimo i publikujemo odabrane ekonomske i socijalne indikatore i važne trendove (demografski, tržište rada, ekonomski pokazatelji po granama i vrstama poslovnih subjekata, stanje poljoprivrede...). ✓ Stanje poslovnog okruženja možemo pratiti putem standardizovanog anketiranja ili fokus grupe. 	Početak u aprilu (kada su obrađeni svi podaci za prethodnu godinu), završetak (publikovanje) u junu	Za ovaj posao vrlo je važno razraditi proceduru i usaglasiti razmjenu podataka sa izvorima podataka (Zavod za zapošljavanje, Fond PIO, Poreska uprava...)
Revizija sektorskih ciljeva	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Vrednujemo u kojoj su mjeri ostvareni i da li su još validni. Ako ostvarenja nisu blizu očekivanih, analiziramo uzroke i, po potrebi, intervenišemo u aktivnostima (projektima) i/ili u samim ciljevima. ✓ Reviziju izvodimo na osnovu praćenja realizacije programa i projekata, s jedne strane, i uočenih bitnih promjena u okolnostima. 	Juni-juli	
Revizija projekata	<p>Vršimo na osnovu:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Iskustva stečenog kroz realizaciju projekata ✓ Rezultata i preporuka realizovanih projek. ✓ Uočenih promjena i novih potreba ✓ Revidiranih operativnih ciljeva. 	Avgust-septembar	Dobro je da se za reviziju operativnih ciljeva i projekata iskoristimo potencijal Partnerske grupe
Godišnji operativni plan implementacije, sa projektnim formularima	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Utvrđujemo prioritete za narednu godinu ✓ Revidiramo/kompletiramo projektne formulare / projektne zadatke za prioritete projekte ✓ Pravimo i usaglašavamo finansijski plan ✓ Kompletiramo plan implementacije. 	Septembar-oktobar	Ažuriran plan od druge polovine oktobra ide na javnu raspravu, zajedno sa budžetom.
Praćenje i vrednovanje realizovanih i tekućih projekata	<p>Izvodimo na osnovu:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Plana implementacije ✓ Razrađenih projektnih formulara / projektnih zadataka (očekivanih rezultata) ✓ Izvještaja o realizaciji projekata (projektne dokumentacije) ✓ Pokazatelja o ostvarenim efektima (npr. podaci o uvozu i izvozu, podaci Zavoda za zapošljavanje...) 	Pratimo prema dinamici realizacije projekata i izvještavanja. Vrednujemo (dajemo ocjenu ostvarenja i analiziramo razloge) u prvoj polovini marta.	O rezultatima praćenja i vrednovanja izvještavam Partnersku grupu, načelnika i općinsko vijeće, u sklopu godišnjeg izvještaja o radu.